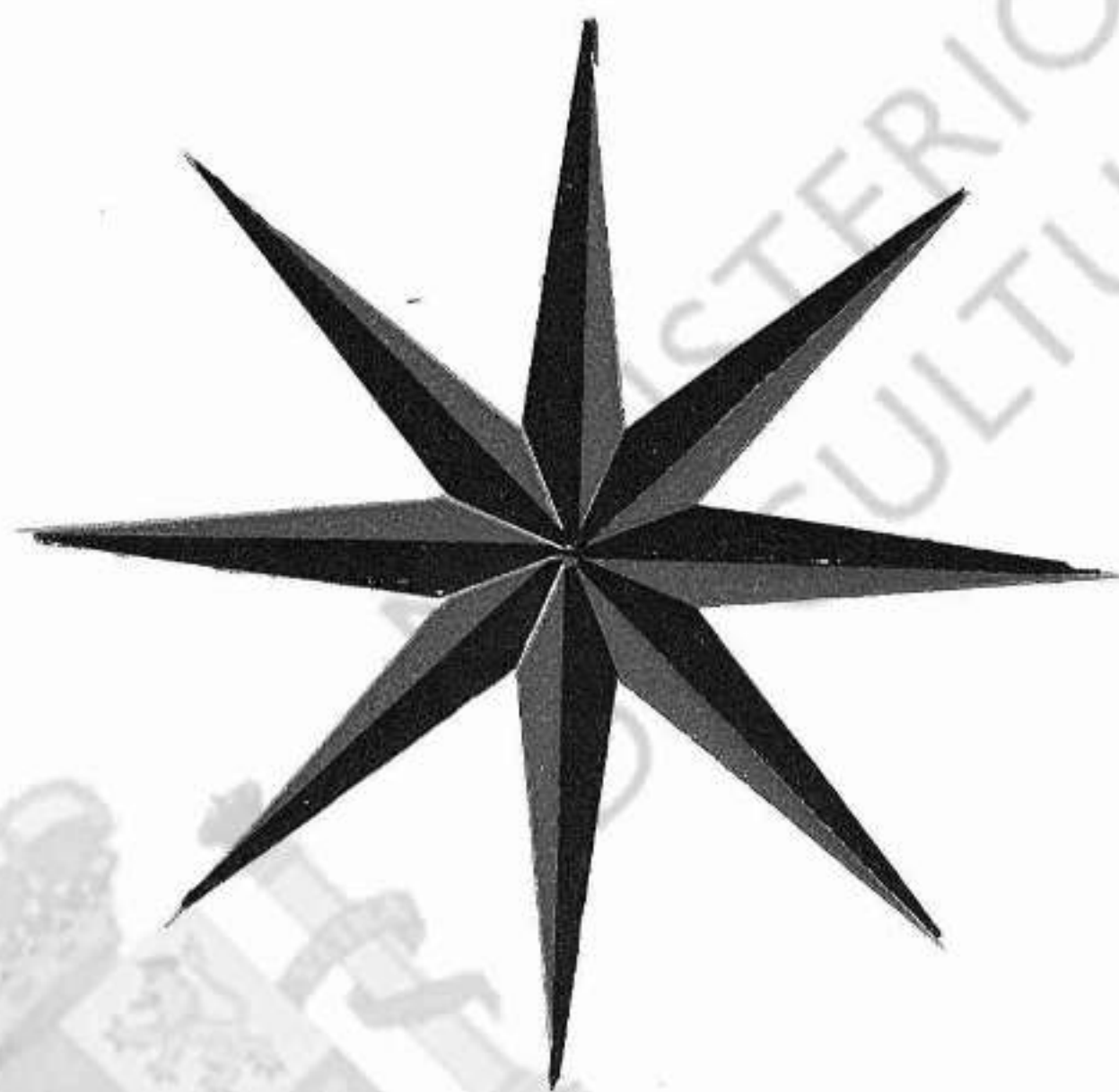

horitzons

- ◇ *El problema alemany.*
- ◇ *La conjuntura política.*
- ◇ *Europeisme i nacionalisme.*
- ◇ *Catalunya i la Reforma Agrària.*
- ◇ *La figura de Pi i Margall.*
- ◇ *L'obra de Pere Calders.*

4

TERCER TRIMESTRE / 1961

PUBLICACION
TRIMESTRAL

En trámite el registro como artículo de 2a. clase en la Administración de Correos, núm. 1, de México, D. F.

s u m a r i

EDITORIAL

El problema alemany, 1

EL PENSAMENT I L'ACCIO

La conjuntura política, 5 *Joan Berenguer*, 5

Europeisme i nacionalisme, *M. Oriol*, 12

Catalunya i la Reforma Agrària, *Pere Ardiaca*, 19

A propòsit de l'estat actual de la Medicina a Espanya, *Lluís Vilanova*, 26

LES LLETRES

L'obra de Pere Calders, *Ramon Roig*, 31

PROBLEMES DE LA LLENGUA

El possessiu "Llur", *Enric Roig i Querol*, 37

LA HISTORIA

La figura de Pi i Margall, *Francesc Fàbregas*, 43

LES ARTS

L'artista i el mercat, *Miquel Huguet*, 50

FULLS OBERTS, 55

DOCUMENTS

Sobre la lluita a la Universitat, 60

EL PROBLEMA ALEMANY

EL FEBRER del 1955, Stalin, Roosevelt i Churchill, en signar la Declaració de Ialta (Crimea), en nom dels pobles respectius, es van comprometre a exigir la rendició incondicional de l'Alemanya hitleriana i a obrar "de tal manera que Alemanya no pugui trencar mai més la pau del món".

En l'esmentada Declaració reafirmada després per la de Potsdam, es comprometeren "a desarmar i llicenciar totes les forces armades alemanyes i a dissoldre l'Estat Major alemany..., a suprimir o controlar la indústria utilitzable per a la producció de guerra..., a sostreure l'administració i la vida cultural i econòmica del poble alemany a tota influència nacional-socialista i militarista, i a prendre a Alemanya, de comú acord, totes les mesures necessàries per a garantir en el futur la pau i la seguretat del món".

Aquests acords han estat aplicats plenament i sincera a una part d'Alemanya. L'Exèrcit soviètic i les noves autoritats alemanyes de la seva zona d'ocupació, han obrat de manera a donar al poble consciència dels crims hitlerians i l'han educat en un esperit de reparació i de renovació i no de revenja. Sota la direcció de la classe obrera, l'Alemanya Oriental ha evolucionat en una línia de desnazificació i de democràticisme conseqüent, de reconciliació i amistat amb tots els pobles, de defensa de la pau mundial.

Però a l'Alemanya Occidental no ha estat així. Les forces ocupants imperialistes han aplicat una política consistent a reestructurar els monopolis¹, a restablir el militarisme alemany² i, recolzant en els nazis, a excitar l'esperit de revenja³. L'Alemanya Occidental ha esdevingut la principal força europea de

¹ 17 grups monopolistes disposen del 80% de tot el capital accions de l'Alemanya occidental. La "Siemens" i la "A.E.G." controlen tota la producció electrotècnica. Tres societats de la "I.G. Farben" dominen tota la producció química. Sis societats mineres i siderúrgiques produeixen el 60% de tot l'acer. Tres grans trusts de l'automòbil produeixen el 60% de tots els vehicles. Del 1957 al 1959, les firmes "Messerschmidt" i "Junker" han construït 3.500 avions i actualment estan construint 504 aparells de bombardeig de caça "F. 101".

² El mes de setembre del 1961, l'Exèrcit Alemany comptava uns 250.000 homes en actiu. Aquestes xifres adquireixen més significació si hom considera que per cada 17 homes hi ha 5 sots-oficials i 3 oficials. En realitat, es tracta d'una immensa estructura capaç d'enquadrar ràpidament un Exèrcit de milions d'homes. A primers d'any, la Wehrmacht disposava de 2.400 tancs i uns altres 1.500 vehicles blindats.

Les forces aèries comprenien el passat mes de juliol: 5 esquadretes d'avions caça bombardeig (és a dir, 250 avions "Thunderstreak"), 4 esquadretes de caça (150 avions "Canadian Sabre"), 2 esquadretes de reconeixement (80 "Thunderflash"), i 2 esquadretes d'avions de transport (75 "Noratlas" i "Skytrain-Dakota"). Té també 4 batallons D.C.A. armats amb coets "Nike" i un grup de coets "Marc".

Les forces marítimes comptaven, l'estiu del 1961, amb 17 esquadres: 2 de contratorpediners, 4 de llença torpedes, 7 de draga mines, 1 de desembarc, 1 de vaixells d'escorta i 2 de guarda costes Això fa 240 vaixells: 136 d'combat i els altres auxiliars o vaixells escorta.

El pressupost militar de l'Alemanya Occidental ha passat de 7.383 milions de marcs en 1958 a 11.700 en 1960.

³ De 17 Ministres i sots-secretaris d'Estat, 12 són antics dirigents hitlerians. 140 generals de l'actual Wehrmacht han servit Hitler. El 84% dels alts funcionaris del Ministeri d'Afers Estrangers són antics diplomàtics del Reich nacional-socialista. A l'Alemanya Occidental funcionen 1.200 associacions militaristes sota la protecció i el sosteniment d'Adenauer.

*l'OTAN⁴ i l'imperialisme ianqui dota d'armes atòmiques l'exèrcit alemany⁵, en-
sems que contribueix a desenvolupar la seva indústria de guerra.*

*En marxar per aquest camí, l'Alemanya Occidental ha fet inevitable la divi-
sió del país en dos Estats diferents i oposats, s'ha convertit en camp d'acció de
les forces més agressives de l'imperialisme i dreça al centre d'Europa el greu
perill d'una nova guerra mundial.*

*Com es diu en la Declaració del Partit Comunista d'Espanya, del 12 d'agost
darrer: "l'agudesesa del perill revengista alemany ha arribat a un punt que, o bé
aquest perill és eliminat, o bé un conflicte armat, termonuclear, de funestes con-
seqüències per a tota la humanitat, por ésser provocat en qualsevol moment".*

*El problema alemany comporta una monstruosa conxorxa del revengisme
alemany i dels nuclis més rabiosos de l'imperialisme. Desesperats pels grandiosos
progressos de la Unió Soviètica i del camp del socialisme, els imperialistes no
volien admetre una coexistència pacífica, amb la qual les realitzacions econòmi-
ques i científiques de la URSS prenen encara més esclat davant del món.*

*Però els imperialistes no podem dir als pobles que aquests són els motius
de llurs provocacions i incitacions a la guerra. I busquen en el problema ale-
many la manera de presentar la proposta soviètica d'un tractat de pau com un
"ultimàtum" i com si la URSS volgués "apoderar-se del Berlín Occidental". Així
pensen poder-se presentar ells com a "croats de la llibertat".*

*Recentment, Gromiko, Ministre d'Afers Estrangers de la Unió Soviètica, ha
denunciat davant l'actual Assemblea de l'ONU aquesta maniobra i ha exposat,
ben clarament, les raons que obliguen a posar fi a la situació anormal creada al
centre d'Europa, on als 16 anys d'acabada la segona guerra mundial, encara no
s'ha signat cap tractat de pau amb Alemanya.⁶*

*Quasi al mateix temps, coincidint amb el discurs de Kennedy, del 25 de
setembre, també davant de l'ONU, la Revista ianqui, US News and World Re-
port, presenta un mapa mundial on es veuen les bases militars nord-americanes
desparramades per tots els continents, sota el títol "suggestiu" de "Només cal
apretar un botó per a destruir la URSS al 90 per cent".⁷ Hom no pot considerar
aquest mapa com a simple capacitat imaginativa d'un periodista, sinó com a
part integrant dels plans del Pentàgon per a la preparació psicològica del poble
americà a acceptar una guerra que li és presentada exempta de perill per a ell,
puix que "en breus minuts —se li diu— la URSS serà destruïda".*

*¿No il·lustra això la justesa de les mesures defensives que la URSS s'ha
vist obligada a prendre? ¿No demostra que la represa dels assaigs atòmics li ha
esdevingut necessària davant la gravetat de les amenaces i del perill? Les mesures
defensives de la Unió Soviètica tenen a més la virtut de portar els pobles a pen-
dre consciència del perill greu que amenaça la humanitat i és la sola manera*

⁴ A mitjans del 1961, l'OTAN comptava amb tres divisions noruego-daneses, quatre i mitja dels països del Benelux, dues franceses, quatre angleses i VUIT de l'Alemanya Occidental.

⁵ L'equipament de les unitats alemanyes amb coets i altres armes de destrucció en massa començà en 1958; s'ha accelerat a partir del 1959. A mitjans del 1961, l'Exèrcit alemany comptava amb 3 batallons de coets "Honest John", i, almenys 8 batallons armats amb obusos atòmics d'un calibre de 203,3 mm.

⁶ "La conclusió d'un tractat de pau —ha dit Gromiko— no suposaria cap canvi en els sistemes socials, ni de l'un ni de l'altre dels Estats alemanys ni de Berlín-Oest ... Les potències occidentals volen assegurar la lli- bertat i el benestar de la població de Berlín-Oest. Nosaltres hi estem d'acord. Ho repetim per enèsima vega- da, sí, estem d'acord ... En l'aplicació de la nostra proposició referent a un tractat de pau, no es tracta de prohibir l'accés a Berlín-Oest ni d'un bloqueig, tal com alguns intenten afirmar. No, la ciutat lliure de Berlín-Oest tindria el dret d'establir relacions amb qualsevol país de qualsevol continent... L'ONU podria garantir l'estatut de ciutat lliure ... El govern soviètic està disposat a acceptar com a garantia de l'estatut de ciutat lliure, contingents de tropes dels països neutralistes o de forces de l'ONU" (Fragments del discurs d'Andrei Gromiko davant l'Assemblea General de l'ONU, 26 setembre 1961).

⁷ El mapa en qüestió porta el títol *The ring around Russia* i sobre la superfície d'Espanya, marcada *Spain*, figuren els signes convencionals d'*air bases* i de *missile bases*. El text explica: "Avui només cal apretar un botó perquè més de 200 coets amb ogives nuclears volin cap a les ciutats russes prèviament escollides. 500 projectils de calibre inferior volarien vers altres objectius. Més de 5.000 bombarders americans entrarien en acció".

de fer que els provocadors entrin a la raó en sentir la punició que els espera si gosen desfermar l'agressió.

Es evident, però, que l'interès de tots els pobles del món està no pas a punir els criminals, sinó a fer els crims impossibles. I la Unió Soviètica desplega una activitat incessant per a fer comprendre que el problema alemany no es pot seguir ajornant, sense deixar que el perill augmenti cada dia més. Que cal acabar amb l'actual situació anormal mitjançant un tractat de pau i una negociació que atenuï la tensió actual i permeti de restablir un clima més favorable a la coexistència pacífica i a la confiança internacional.

La gravetat de la situació exigeix que els pobles reaccionin i contribueixin a fer recular els provocadors abans que no sigui massa tard; han d'impedir la guerra per un Berlín que sols els imperialistes amenacen de destrucció en voler-ne fer la pedra foguera d'una nova guerra mundial.

Per la nostra part, hem d'ajudar al fet que el poble de Catalunya i de tot Espanya compregui la gravetat del perill. En l'esmentat mapa del US News and World Report, apareixen els enginys atòmics sortint també de les bases militars que els ianquis tenen a Espanya. Cal pensar el que això significaria per al nostre país en atreure la rèplica atòmica a la qual la URSS es veuria obligada.

Cal reconèixer que, malauradament, són pocs els qui a Catalunya i en el conjunt espanyol tenen consciència del greu perill que amenaça Espanya. Hom diria que l'afany de desembarassar-se del règim franquista és tan obsessionant, omplena de tal manera tots els sentits del nostre poble, que no queda espai per a prestar atenció a cap altre problema. I, tanmateix, en el moment present, el problema alemany i la lluita per una solució justa és primordial a tots els altres, puix que suspèn damunt del nostre poble una amenaça encara més terrible de destrucció i de mort.

Com es diu en la Declaració del Partit Comunista, més amunt citada: "de la solució justa del problema alemany depèn l'existència mateixa d'Espanya, no ja del seu règim polític o de la seva estructura social, sinó la vida dels seus habitants, la destrucció o la supervivència de llurs llars —dels pobres i dels rics— i de llurs béns"⁸.

En les condicions concretes del nostre país, els intel·lectuals tenen una gran responsabilitat davant de l'opinió pública. Tenen la possibilitat de jugar un paper important en la tasca d'informar el poble i sostreure'l a la confusió que provoca el franquisme. Els intel·lectuals poden utilitzar al màxim certes possibilitats d'escriure i organitzar col·loquis legalment. D'altra banda, avui és més necessari que mai practicar la publicació il·legal de fulls i de "Butlletins d'Informació" per tal de suplir les dificultats d'explicar-se clarament d'una manera legal.

La denúncia de les bases militars ianquis i la reclamació que el Govern informi públicament de totes les instal·lacions que els ianquis tenen en el nostre país i de les clàusules secretes dels tractats del 1953, és una manera de mobilitzar el poble català, de cridar l'opinió a la vigilància, d'oposar els catalans i tots els espanyols, rics i pobres, creients o no creients, al perill de destrucció atòmica. Exigir l'evacuació dels militars i tècnics nord-americans i que l'exèrcit espanyol ocupi les bases i les instal·lacions és orientar l'acció del poble de tal manera que, si esdevé necessari, posi en pràctica tots els mitjans, àdhuc els més aguts, per a impedir que d'Espanya pugui sortir cap agressió.

⁸ John D. Bernal en el seu llibre *El món sense guerra* calcula: "L'explosió d'una bomba de 10 megatons ocasionaria el següent nombre de víctimes: a les zones urbanes, amb una densitat de població de 20.000 habitants per milla quadrada, moririen 10 milions de persones; a les zones industrials, amb una densitat de 1.000 habitants per milla quadrada, 1 milió i mig de persones... A més d'això, les víctimes dels efectes de les pluges radioactives serien: 4 milions als països industrials, 400.000 als països agraris".

La lluita per la salvaguarda dels béns materials i culturals del poble de Catalunya ha unit els intel·lectuals en múltiples ocasions, contra la censura, contra les tortures policíaqües, per la llibertat de la llengua catalana, per l'amnistia, pels drets dels estudiants... Avui es tracta d'unir-se i d'actuar per salvaguardar la vida mateixa del poble català.

La tendència a creure que la guerra atòmica és tan horrible que ha esdevingut impossible, és un fre a la lluita necessària per a fer-la efectivament impossible. ¿No ordenaren els nazis alemanys, fredament, la destrucció de milions d'éssers humans en els forns crematoris del III Reich? ¿No han estat els ianquis, i sota l'administració del Partit de Kennedy, els qui, sense cap justificació, ni tan sols pel curs de la guerra, sols per a mostrar al món que tenien aquests poderosos mitjans de destrucció i d'intimidació, llançaren bombes atòmiques sobre les ciutats japoneses d'Hiroshima i Nagasaki? Quan Khruixtxov declara que la Unió Soviètica no serà la primera a emprar les armes atòmiques, ¿per què Kennedy no respon que ells no ho seran tampoc, sinó perquè, precisament, en llurs plans, està el ser primers?

Tampoc no es pot pensar que, d'esclatar, la guerra quedaria circumscrita als territoris de la URSS i dels Estats Units. La xarxa de bases militars ianquis a la majoria de països capitalistes cerca, precisament, evitar als Estats Units les bombes que obligaran a tirar sobre les bases que tenen en territoris d'altri. I entre aquests es troba Espanya.

Creure que s'exagera quan es plantegen aquestes qüestions, com ho fan i ho diuen alguns, no serveix sinó la causa dels provocadors, frena la lluita del poble. El perill és real i sols podrà ésser evitat mitjançant una gran mobilització de l'opinió pública de tots els pobles que, junt amb la gran força de la URSS i del món socialista, de tots els països amants de la pau, obligui els incendiàries imperialistes a recular, imposi la solució negociada del problema alemany i del Berlín Occidental, de manera que el tumor maligne que intoxica el centre d'Europa i el món pugui ésser extirpat aviat i radicalment.

Joan Berenguer

LA
CONJUNTURA
POLITICA

L'EXTREMA descomposició de la dictadura i l'extensió progressiva de les lluites de la classe obrera i de la pagesia, de les accions dels estudiants i de les protestes de la burgesia, petita i mitjana, demostraren no sols que el règim de Franco es troba en la seva última etapa, sinó que a Espanya es prepara una època de grans transformacions. En paraules de la Declaració del PSU de Catalunya amb motiu del seu XXVè aniversari: "A Espanya s'estan acumulant els símptomes característics d'una crisi revolucionària".

Les pròpies forces de l'oligarquia financera, que durant vint anys han utilitzat la dictadura de Franco com a instrument de poder, es plantegen aquest dilema: ¿Cal fer un canvi d'aparença (per exemple, portar la monarquia) per a detenir l'explosió revolucionària? ¿O potser és millor no propiciar cap canvi, ni tan sols d'aparença, perquè podria convertir-se en el fulminant que faria esclatar el moviment revolucionari? Per a ells, el problema consisteix a decidir quines mesures poden ajornar el perill cada cop més visible. Però ni tan sols l'oligarquia no dubta de l'enorme potencial revolucionari acumulat pel poble espanyol.

Els països imperialistes i llurs organismes internacionals coincideixen en la mateixa apreciació. Withacker, becarí del Departament d'Estat nord-americà, diu en el informe del seu viatge a Espanya que si el Govern dels Estats Units vol conservar les bases espanyoles, cal que tingui compte dels factors polítics. En conseqüència, aconsella de prendre contacte amb l'oposició i —per a evitar el perillós immobilisme franquista— propiciar una restauració monàrquica que obri un parèntesi d'estabilitat. Les grans organitzacions sindicals influïdes per l'imperialisme CIO-SL (Confederació Internacional d'Organitzacions Sindicals Lliures) i CISC (Confederació Internacional de Sindicats Cristians), publicaren el passat mes de desembre una declaració en la qual anuncien "que no reconeixen el règim actual com a expressió de la voluntat del poble espanyol", i, "que no acceptaran cap mena de compromisos amb el Govern de Franco o amb la seva pretesa organització nacional-sindicalista". Els grans *boss* sindicals nord-americans (Reuther, Meany, ...) multipliquen també llurs declaracions "antifranquistes". Tothom pren les seves distàncies envers un règim condemnat.

A Espanya, però, s'enfronten actualment dues oposicions al franquisme, amb solucions diverses: l'oposició democràtica i l'oposició de dreta. Un grup de forces d'oposició que aspiren a ocupar una posició centrista, ha constituït recentment la *Unión de Fuerzas Democráticas*; però — com veurem de seguida — aquesta solució híbrida recolza, de fet, l'oposició de dreta. No hi ha, ni hi pot haver, "terza via".

L'oposició democràtica, encapçalada per la classe obrera i el seu Partit Comunista, parteix de les condicions reals de la situació — màxima agudització de

les contradiccions internes de la societat espanyola, com a resultat de vint anys de dictadura de l'oligarquia financera — i de les exigències objectives que se'n desprenen: necessitat de procedir immediatament a la democratització del país i a les transformacions d'estructura més urgents (reforma agrària i limitació dels privilegis dels monopolis). L'oposició democràtica proposa la lluita unida contra el franquisme fins arribar al seu enderrocament per una vaga nacional pacífica. Un acord de totes les forces d'esquerra i de dreta sobre aquesta base, faria possible la formació d'un govern provisional que convoqués eleccions constituents en què el poble espanyol, amb tota llibertat, manifestaria el règim polític de la seva preferència. Aquesta solució ofereix, doncs, l'oportunitat d'un canvi pacífic i d'una sortida democràtica.

L'oposició de dreta, en canvi, representant els interessos de l'oligarquia, proposa la substitució de Franco per una monarquia, sense moviment de masses, sense que es debiliti l'actual estructura repressiva de l'Estat. Aquesta oposició de dreta considera Franco incapaç de seguir protegint els seus privilegis, constata el desgast i el desprestigi del seu règim; per això proposa un "canvi" que consistiria essencialment a continuar el franquisme amb d'altres mitjans: amb una corona. L'oposició de dreta ve a proposar un franquisme sense Franco. N'és una bona prova el document titulat *Proyecto de transició a una situació política regular i estable*, distribuït fa uns mesos, sense signatura, però els autors del qual tothom coneix: els components de "*Unión Española*" i el senyor Gil Robles. Aquest document diu que la monarquia garantiria que els franquistes no fossin perseguits per llurs activitats durant aquests anys, que els comunistes seguirien fora de la llei, i que es complirien els compromisos internacionals adquirits per Franco. El document no diu ni una paraula sobre llibertats democràtiques, ni sobre Parlament, ni sobre sufragi universal, ni sobre partits polítics, ni sobre autonomies regionals, ni sobre reforma agrària... Hom es pregunta quina diferència hi hauria entre el que se'ns proposa i la situació actual. Evidentment, no hi hauria més que una diferència: Joan de Borbó en lloc de Franco.

Es clar que aquest pla de l'oposició de dreta és el pla de l'oligarquia. Es el d'aquells que temen qualsevol canvi i estan disposats a inventar el que sigui per a evitar-lo, però aquests projectes ofereixen un inconvenient: no tenen en consideració la realitat. Per això és possible —com ja s'ha dit— que *volent conservar tot el que tenen, acabin per perdre-ho tot*. Malabarismes polítics d'aquesta mena exigeixen passivitat en el poble i precisament l'anàlisi del que està passant aquests darrers mesos, demostra que ens trobem en un període d'elevació del moviment de masses i es pot preveure que aquesta tendència s'anirà extenent i aprofundint en l'immediat futur.

Queda, finalment, l'"oposició de centre". A finals del proppassat mes de juny, algunes ambaixades estrangeres a Madrid reberen una declaració signada pel Partit Socialista, l'Esquerra Democristiana, Acció Republicana i els nacionalistes bascos, en la qual s'anunciava la constitució d'una *Unión de Fuerzas Democráticas*. Es evident el caràcter limitat d'aquesta Unió: en queden excloses les forces catalanes i el Partit Comunista. Les que la componen són molt lluny de representar un perill per a la dictadura de Franco.

Però aquest caràcter limitat és empitjorat encara pel contingut contradictori del document. Després de manifestar-se partidaris d'un govern provisional que convoqui eleccions constituents, els signats deixen entendre que si es produeix la restauració monàrquica sense consulta popular "es reserven el dret d'adaptar llur actitud a la significació i conducta" de la nova situació. En altres paraules: són partidaris de la solució democràtica però insinuen que també, potser, acceptarien una sortida antidemocràtica. A aquestes pintoresques contradiccions menen les temptatives de "posicions de centre" i la renúncia implícita a cridar el poble

a l'acció. La *Unión de Fuerzas Democráticas* no és, per ara, altra cosa que una nova plataforma per a suplicar ajut a les cancelleries estrangeres. Ja és simptomàtic que el document hagi estat adreçat immediatament a les ambaixades a Madrid.

La passivitat que respira tot el document ve confirmada per l'absolut silenci que manté sobre els problemes fonamentals del país: reforma agrària, elevació del nivell de vida dels treballadors i capes mitges, limitació del poder dels monopolis, etc. Aquest silenci evidencia la renúncia a mobilitzar les masses populars contra la dictadura per què ¿com mobilitzar-les si no es té un programa sobre les qüestions que més directament les afecten?

En resum: l'aliança de forces polítiques que pretengui acabar amb la dictadura ha de tenir claredat sobre el que cal fer. Propugnar la lluita del poble contra el règim és l'única via, i, per a marxar a través d'ella, cal posar en primer terme els problemes que el país té plantejats i assenyalar les solucions. No és aquesta la sortida que proposa la *Unión de Fuerzas Democráticas*. L'"oposició de centre", doncs, no és viable. No ni pot haver "terza via".

En aquesta situació, ¿quines són les posicions de les forces polítiques catalanes?

Aquí tenim també ben delimitades les posicions dels oligarques catalans, d'una banda, i, de l'altra, les de la classe obrera i el seu Partit. En una situació intermèdia, vacil·lant, se situen els diversos grups polítics que expressen els interessos de la burgesia no monopolista.

La total coincidència dels interessos dels oligarques catalans amb els dels monopolis i dels grans terratinents de l'oligarquia general espanyola, s'expressa àdhuc en la identitat de propostes polítiques per a sortir de la situació actual. Els viatges de Gil Robles a Barcelona i la vinguda del príncep Juan Carlos a primers de maig, han estat una bona prova en aquest sentit. Els financers catalans també ens proposen la monarquia, una monarquia neo-franquista, naturalment.

L'actitud dels grans capitalistes catalans és perfectament lògica, car en el moment que llurs beneficis són substanciosos, ¿quina podria ser la raó de propiciar un canvi polític sinò el desig de consolidar les actuals estructures mitjançant un canvi de façana?

Heus aquí el quadre que presenten alguns dels negocis dels oligarques catalans:

BENEFICIS NETS D'EMPRESES CATALANES

[en milions de pessetes]

	1959	1960
Fuerzas Eléctricas de Cataluña SA	438,0	522,1
Hidroeléctrica de Cataluña	58,34	64,0
Motor Ibérica	35,6	53,5
Sociedad General de Aguas de Barcelona	43,67	53,3
Carburos Metálicos	39,9	45,3
La Maquinista Terrestre y Marítima	38,47	40,7
Industrias del Acetato de Celulosa INACSA	12,75	23,55

A la vista d'aquestes xifres, ¿qui negarà que el Pla d'Estabilització és un assumpte excel·lent? No en va ha estat redactat pels representants de l'oligarquia, dintre de la qual els grans capitalistes catalans ocupen confortables posicions.

La integració del gran capitalisme català en l'oligarquia general espanyola no és cosa d'ahir. Es un procés que s'inicià el segle passat, que es va ampliar al llarg

de l'etapa de la Restauració¹ i que culminà amb la coneguda actitud de la Lliga i de Cambó en 1917. El franquisme ha servit per a consolidar totalment la fusió.

En 1923 els oligarques catalans van donar un suport decisiu al cop d'Estat de Primo de Rivera i, en 1936, al general Franco. Els components de la burgesia monopolista catalana ja eren franquistes abans del 18 de juliol (només cal recordar el marquès de Comillas que posà immediatament la Companyia Transatlántica al servei de Franco, les activitats de Félix Escalas a San Sebastián durant la guerra, i Mateu, primer alcalde franquista de Barcelona). Són els qui durant més de vint anys han utilitzat l'aparell de l'Estat en benefici propi, i han cregut que amb el "Movimiento Nacional" havien evitat, d'una vegada i per a sempre, la revolució espanyola, les transformacions democràtiques.

El que aqueixos senyors han fet durant aquests vint anys es pot expressar en xifres: l'any 1958, 67 societats anònimes domiciliades a Catalunya (1.49% del total d'anònimes) disposaven del 48.09% del capital total de les anònimes catalanes; 151 empreses (el 0,22% d'un total de 66.188 empreses) ocupaven el 21% dels treballadors de Catalunya. El grau de concentració capitalista que aquestes xifres representen és superior al de Bèlgica i Anglaterra.

Però el que això significa, dintre dels negocis dels oligarques catalans, no és més que una part de llur potència econòmica, i, possiblement, no és la més important. Igual com la Banca catalana s'ha dissolt dintre dels "6 grans" bancs espanyols, els nostres oligarques ocupen llocs destacats en els consells d'administració de la majoria de bancs i grans empreses de tot Espanya. Mateu, Escalas, Bertrand, Muñoz Ramonet, Valls Taberner, marquès de Comillas, etc. són avantatjosament situats en el conjunt de l'oligarquia monopolista espanyola.

En conclusió: els oligarques catalans no estan ni estaran disposats a propiciar cap canvi que posi en perill la influència que ara exerceixen sobre l'aparell de l'Estat. Són els enemics jurats de la democràcia.

La burgesia no monopolista catalana, per la seva banda, ha sofert una llarga evolució d'ençà del 1939. Aleshores va acollir Franco com un alliberador i s'avinqué a acceptar les noves condicions polítiques a canvi de veure la classe obrera domesticada per un Estat fort. Especialitzada a abastar el mercat d'articles de consum, la conjuntura dels primers anys del franquisme li va proporcionar l'oportunitat de fer excel·lents negocis. Sense voler esgotar l'enumeració dels factors que aleshores produïren aquella conjuntura, citarem entre els més importants: les destruccions causades per la guerra civil, l'absorció de tota la producció dels monopolis estrangers per les necessitats de la guerra mundial, la incorporació a la indústria d'una massa important d'obriers agrícoles que fins aleshores s'aprovisionaven en el cercle tancat de llur economia natural, i el creixement demogràfic.

Però les coses van anar canviant. Poc a poc la burgesia catalana no monopolista va anar descobrint el veritable caràcter oligàrquic de l'Estat franquista. Els monopolistes, emprant a fons l'aparell de l'Estat, han forçat el procés de concentració i de centralització de la producció i del capital; el resultat ha estat l'expoliació de la burgesia petita i mitjana. És així com s'ha arribat a posar en primer pla la contradicció que oposa els interessos de l'oligarquia als de les classes i capes socials explotades i expoliades per ella (des del proletariat fins la burgesia no monopolista).

Naturalment, aquest procés s'ha desenrotllat lentament durant els 22 anys de dictadura, però s'ha fet especialment sensible del 1951 ençà, època a partir de

¹ "El grup català, amb els Girona, Güell, Arnús, Taberner, etc. es troba al centre mateix de la política de la Restauració, a la qual donava suport amb la Borsa, i amb els Bancs que havia fundat i controlava" (J. Vicens Vives: *Historia social y económica de España y América*, vol. 4,2).

la qual s'ha realitzat el desenvolupament econòmic fonamental i més ràpid sota el franquisme. Es l'etapa coronada pel Pla d'Estabilització.

El significat del Pla d'Estabilització, és avui ben conegut com l'expedient de l'oligarquia dominant per a continuar la concentració monopolista, a partir del moment en que el procés d'inflació havia deixat d'ésser útil. El Pla d'Estabilització ha aguditzat extraordinàriament la contradicció en primer pla de la societat espanyola. Precisament un dels punts on això ha estat més evident és a Catalunya. A Catalunya és on s'han produït el més gran nombre de fallides i de suspensions de pagaments, des del 1959. Això empeny la burgesia no monopolista catalana a mobilitzar-se en defensa dels seus interessos contra els de l'oligarquia dominant. La qual cosa es reflecteix en l'onada de protestes que ha tingut lloc a Catalunya; en l'activació dels grups polítics clandestins i en l'aparició de nous agrupaments que, més o menys conscientment, aspiren a representar els nous sectors socials que passen a la lluita. L'extensió del moviment d'oposició en els sectors catòlics, el desenvolupament del moviment nacional i moltes de les accions contra el règim realitzades en els últims dos anys, reflecteixen aquesta evolució per part d'amplis sectors de la burgesia catalana.

Però, fins ara, aquest moviment es caracteritza pel seu caràcter vacil·lant. D'una banda, les formacions polítiques que representen els interessos de la burgesia no monopolista catalana, se senten identificades amb els interessos generals del poble en la lluita contra la dictadura. D'altra banda, però, el temor que experimenten enfront de la classe obrera, és aprofitat per l'oligarquia per a arrossegar-les cap a la passivitat i desconectar-les del moviment de masses.

Un exemple de la primera tendència és la Declaració signada el 1er d'abril d'enguany per diverses forces catalanes, en defensa de la campanya pro amnistia i de la Conferència que tingué lloc a París els dies 25-26 de març, en la qual es reuniren diverses personalitats dels països de l'Europa Occidental per demanar l'amnistia dels empresonats i exiliats polítics espanyols. Els signants d'aquesta declaració protestaven enèrgicament contra els atacs i calúmnies de la premsa i ràdio franquistes contra la Conferència de París, agraiïen llur col·laboració als qui l'havien organitzada, i manifestaven que l'ampli moviment popular pro amnistia "representa un pas decisiu per a aconseguir una fraterna convivència entre tots els ciutadans de l'Estat espanyol, imprescindible per a garantir la pau i el progrés social a la Península".

En canvi, la carta a Kennedy publicada a primers d'enguany amb la signatura d'una pretesa "Unió de Forces Democràtiques de Catalunya", és una manifestació de la influència que les posicions de l'oligarquia poden exercir, encara, damunt de forces polítiques que representen interessos dels sectors socials exoliats per ella. Aquesta carta és, en el fons, una crida a la passivitat, a esperar que el problema que tots els espanyols tenim plantejat es resolgui per miracle, sense la nostra lluita, per la intervenció del govern nord-americà. Segons els redactors d'aquest document, la política reaccionària de l'imperialisme ianqui sostenint Franco, no seria sinó el resultat "d'una evident falta d'informació veritable" i aconsellen al President dels Estats Units que per a lluitar contra "exemples com els de Cuba i Venezuela", ha d'ajudar a la realització d'una Espanya "democràtica" (¿quin sentit deu tenir aquí aquesta paraula?). "El món — diuen a Kennedy — necessita que el vostre país sigui fort, que el seu prestigi augmenti i que la seva projecció espiritual s'estengui més i més sobre els pobles". Dit en altres paraules: els autors d'aquesta carta tracten de demostrar que ells podrien servir la política imperialista dels Estats Units millor que no ho fa Franco.

Que l'oligarquia especuli amb la restauració monàrquica, que per tal d'aconseguir els seus propòsits cerqui el suport dels Estats Units, són coses perfectament lògiques, car amb aquestes maniobres hom pretén impedir que les masses popu-

lars juguin cap paper en el canvi de règim. Es pretén, precisament, impedir els canvis que el país necessita, la veritable democratització d'Espanya. Però que homes que pretenen representar sectors expoliats per l'oligarquia financera, implorin a Kennedy "que s'ocupi d'Espanya", i declarin que "preguen a Déu perquè l'il·luminí", no sols no és lògic sinó que, el menys que es pot dir, és que és sorprenent.

Aquestes forces polítiques han de tenir claredat en llurs objectius i abandonar les vacil·lacions que objectivament les col·loquen a remolc de les maniobres de la reacció. La burgesia no monopolista catalana no pot, de cap manera, lliurar-se lligada de mans als oligarques catalans, l'objectiu dels quals és evitar les transformacions democràtiques que Catalunya i tot Espanya necessiten. Els interessos de la burgesia no monopolista li assenyalen imperiosament el camí de la unitat amb les masses populars, per a enderrocar la dictadura i realitzar les reformes d'estructura que són indispensables.

L'oposició democràtica a Catalunya ha de posar, doncs, en primer terme, els problemes que el país té plantejats, i, sobre aquesta base, realitzar la unitat de totes les capes i classes socials interessades a resoldre'ls.

Els problemes que Catalunya té plantejats són de tot ordre: econòmics, socials i polítics. A la base, figuren: la reforma agrària i l'elevació del nivell de vida del poble (amb totes les mesures que això exigeix: limitació del poder dels monopolis, control democràtic de les empreses del sector públic perquè serveixin els interessos populars i no els dels oligarques, reducció de les despeses de guerra, repressió, etc., reforma tributària que pressioni damunt l'oligarquia monopolista i no sobre els treballadors i la mitjana i petita burgesia, etc.). El primer lloc l'ocupa, sens dubte, la reforma agrària. No és possible pensar en el desenvolupament industrial de Catalunya mentre el mercat espanyol, essencialment format per la pagesia, estigui estrangulat pel parasitisme dels terratinents. Aquest és un bon exemple de com els problemes de Catalunya són indissolublement lligats als de tot Espanya. Però en parlar de reforma agrària, no ens referim només al latifundisme d'Andalusia i d'Extremadura, sinó també a l'estructura agrària de Catalunya. Els terratinents i grans capitalistes catalans fan, des de fa molts anys, la propaganda del tòpic tan conegut: "A Catalunya la terra està molt repartida". Aquest tòpic és fals. Catalunya necessita també, com tot Espanya, la reforma agrària.

Es per això, per a dur a terme la resolució de tots aquests problemes, que Catalunya necessita un govern autònom. Alguns, quan parlen d'autonomia, semblen fer referència, només, a una "autonomia cultural", basada en alguns trets de la nació catalana: comunitat d'idioma, de psicologia i de cultura. Es tracta d'un nacionalisme que tem la classe obrera i no vol enfrontar-se obertament amb els privilegis dels oligarques catalans.

L'interés nacional de Catalunya, però, exigeix una àmplia autonomia, econòmica i política, no únicament reduïda a unes tímides reivindicacions culturals. Quan el poble català disposarà d'un govern autònom, elegit per ell, que porti a terme les reformes d'estructura que volen evitar els terratinents i els grans capitalistes catalans, aleshores sí que Catalunya podrà desenvolupar lliurement tots els aspectes de la seva personalitat nacional; aleshores sí que la cultura catalana esdevindrà patrimoni de tot el poble, és a dir: serà profundament nacional.

Però perquè el poble català gaudeixi d'aquesta autonomia és necessària una condició indispensable: la conquesta de la democràcia a tot Espanya. La història ha demostrat abastament que Catalunya sola no pot alliberar-se, que quan la reacció s'apodera del govern central, la repressió cau sobre les llibertats nacionals catalanes, que quan, al contrari, el poble imposa un govern central democràtic, Catalunya troba el camí lliure per al seu desenvolupament nacional.

En les condicions actuals, això vol dir que correspon a les forces polítiques

catalanes la gran responsabilitat de fer possible la solució democràtica a tot Espanya. Aquesta solució democràtica que exigeix l'entesa de totes les forces d'oposició de dreta i d'esquerra per a orientar i dirigir l'acció de les masses contra la dictadura.

Unicament per aquesta via és possible acabar amb la dictadura aviat i pacíficament. Si no s'arriba a la unitat dels partits per dalt, les masses l'assoliran per baix, i encara que llavors es retardarà la fi de la dictadura i el canvi costarà més esforços i serà més dolorós, es produirà igualment. I no hi ha dubte que aleshores les transformacions polítiques, socials i econòmiques seran més radicals. Si s'arriba a aquesta situació, els comunistes ocuparan el lloc que els hi correspon al front de la lluita de les masses.

A Catalunya, però on els darrers anys han vist la coincidència en l'acció, de forces polítiques de diferent ideologia amb els comunistes, es donen les condicions necessàries per a iniciar el gran moviment d'unitat sense exclusives, que pot posar fi pacíficament al règim de Franco. Les forces polítiques catalanes han de prendre consciència d'aquesta greu responsabilitat.

Això és el que exigeix la situació objectiva.

En les publicacions burgeses no és corrent de trobar declaracions honestes i objectives sobre l'actual moment històric. Per això recollim aquesta que procedeix d'un ideòleg de l'anticomunisme:

“En el curs d'un període considerable de la nostra història, les nostres mirades foren fermament posades en el futur, en què la nostra pròpia forma d'organització econòmica, el capitalisme, era la forma predominant i rectora de l'organització econòmica i social del món sencer. Ara això ja no és així. Avui, i en el futur previsible, el capitalisme tradicional ha passat a ocupar posicions defensives a la major part del món, i és dubtós que torni a recuperar-se. Com a nació capitalista, nosaltres no marxem ara d'acord amb les tendències mundials de desenvolupament econòmic, sinó contra elles”.

[Robert L. Heilbroner: *The Future as History*, New York, 1960, 217 pàgs. La cita correspon a la pàg. 94]

EUROPEISME I NACIONALISME

I. LA BASE ECONÒMICA Y POLÍTICA

FA UNS mesos, un amic que havia retornat a Catalunya després d'estar-ne absent molt de temps, em confessava la seva sorpresa: "Gairebé tots els nacionalistes —em deia— són ara europeistes. El nacionalisme català ha esdevingut supranacionalisme europeu".

La constatació del meu amic era i és certa, per bé que exagerada. Però la paradoxa que assenyalava no és tal paradoxa. En primer lloc, perquè la línia europeista no és totalment nova a casa nostra. La trobem ja en el pensament d'homes com Bofill i Mates, Rovira Virgili i d'altres. En segon lloc —i això és el més important— perquè el to europeista de bona part de l'actual nacionalisme català és conseqüència lògica del caràcter de classe del nacionalisme burgès. Recordem, només, que Prat de la Riba —sens dubte el pensador més important del nacionalisme burgès català— va bastir la seva doctrina catalanista no sobre una base separatista, sinó sobre una base imperialista.

L'europeisme és, efectivament, un producte de classe molt definit. Respon als imperatius d'una situació molt concreta i a les aspiracions d'una classe perfectament delimitada: l'oligarquia financera dels països capitalistes d'Europa.

Aquest contingut de classe —per bé que com a factor exclusiu, naturalment— permet de lligar el nacionalisme amb l'europeisme. Canvia el marc de projecció de la teoria, però subsisteix el mateix interès de classe.

Els matisos són, però, importants i no seria just de no tenir-los en compte. Per això, el que ens proposem en aquest article és fornir algunes dades aclaridores de les dimensions reals del problema i analitzar aquells matisos i implicacions que ens semblen més considerables.

L'EUROPA DEL 1961

El primer que trobem en llegir els teòrics de l'europeisme és que tots ells tracten una problemàtica que, en l'essencial, només és vàlida per al 40% aproximadament de les terres que la geografia tradicional considera europees. I aquest 40% coincideix exactament amb els límits dels Estats capitalistes del continent europeu. La primera aproximació és, doncs, reveladora: l'Europa dels europeistes és l'Europa capitalista.

La segona aproximació no ens és ja donada pels teòrics europeistes. Hem d'anar més enllà. Generalment, aquests teòrics deixen sense resposta preguntes tan fonamentals com: ¿qui té el poder polític als països capitalistes d'Europa?, ¿quins són els veritables objectius de la integració?, ¿quines són les forces polítiques i econòmiques interessades a la integració?.

Només el marxisme-leninisme aclara idees sobre aquests punts. Des de l'anàlisi ja clàssica de Lenin, sabem que el capitalisme ha entrat, des de finals del segle passat, a la fase imperialista, els trets fonamentals de la qual són definits per Lenin de la següent manera:

"L'imperialisme és el capitalisme en aquella fase de desenrotllament en la qual ha pres cos la dominació dels monopolis i del capital financer, ha adquirit una importància de primer ordre l'exportació de capitals, ha començat el repartiment del món pels trusts internacionals i ha acabat el repartiment de tot el territori mundial entre els països capitalistes més importants".¹

¹ V. I. Lenin, "El imperialismo, fase superior del capitalismo", *Obras escogidas*. Ed. espanyola. Moscú, 1948, T. I. pàg. 1030.

Durant l'època imperialista ha començat i segueix desenvolupant-se la crisi general del capitalisme, caracteritada per l'escissió del món en dos sistemes —el capitalista i el socialista—, per la crisi del sistema colonial de l'imperialisme i, en relació amb el problema de la reducció dels mercats, pel fenomen crònic de les empreses que no treballen a ple rendiment i la parada forçosa en massa.² La crisi general del capitalisme ha passat ja per dues etapes: la primera va començar en el període de la primera guerra mundial i es va accentuar amb l'aparició de la Unió Soviètica. La segona va començar en el període de la segona guerra mundial i, sobretot, en constituir-se els països de democràcia popular d'Europa i Asia. Actualment,

“... el desenrotllament de la crisi general del capitalisme ha entrat en una nova etapa. El que aquesta etapa té de particular és que no ha sorgit vinculada a una guerra mundial, sinó en una situació d'emulació i de lluita entre ambdós sistemes, en què la correlació de forces canvia més i més a favor del socialisme (i) totes les contradiccions de l'imperialisme s'aguditzen bruscament...”³

En aquest context s'han produït a l'Europa de la postguerra alguns fenòmens importantíssims. El més destacat és que el capitalisme monopolista alemany ha reascut a Alemanya Federal amb més força que mai i ha esdevingut la primera potència capitalista de l'Europa continental. A mesura que els monopolis d'Alemanya Federal han recuperat i, sovint, ultrapassat llurs dimensions de l'avantguerra, el capital alemany ha començat un intens procés d'expansió, en el curs del qual ha topat amb l'expansió del capital d'altres països europeus, han aparegut importants fe-

² La no utilització de tot el potencial productiu i la parada forçosa en massa és un fenomen que, en termes quantitius, varia de país a país, segons la conjuntura. Alguns països capitalistes europeus han aconseguit temporalment de reduir les dimensions de la parada forçosa a xifres relativament baixes. En canvi, als EE.UU., el país imperialista més desenrotllat, el nombre d'obres sense feina ha passat, segons xifres comunicades per Mr. Goldberg, Secretari del Treball del govern nordamericà, de 4.000.000 el juliol de 1960 a 5.580.000 el juny de 1961. El mes de febrer de 1961, el nombre de parats va atènyer la xifra record dels darrers vint anys: 5.705.000 (Cfr. *Le Monde* 9-3-61.)

³ Declaració de la conferència de representants dels partits comunistes i obrers. Moscú, novembre 1960.

nòmens d'entrelligament i de concentració internacional i han augmentat les contradiccions imperialistes entre els monopolis dels EE.UU., de Gran Bretanya, de França, d'Alemanya i d'altres.

En aquest procés d'expansió i de concentració ha augmentat la socialització del treball, la qual cosa significa que ha estat aguditzada la contradicció fonamental del sistema capitalista: la contradicció entre el caràcter social de la producció i el caràcter privat de l'apropiació dels seus fruits.

Aquesta contradicció s'expressa —entre altres coses— en la progressiva reducció dels mercats exteriors i interiors dels Estats capitalistes actuals.

L'enfortiment i ampliació de l'àrea econòmica socialista i l'alliberament de moltes antigues colònies que comencen un procés d'industrialització propi ajudades pels països socialistes, redueixen el mercat de l'imperialisme i la seva capacitat d'expansió.

A tota l'àrea econòmica dominada per l'imperialisme la contradicció fonamental abans esmentada provoca un constant allunyament entre la capacitat productiva de l'aparell econòmic monopolista i el poder global d'adquisició de les masses populars.

L'oligarquia financera intenta superar aquestes contradiccions amb la construcció de grans espais econòmics deslliurats de traves econòmiques i administratives. En aquests grans espais econòmics l'oligarquia pensa poder-se desfer més fàcilment dels competidors, “conciliar” en el possible —i sempre dintre del marc capitalista, naturalment— els termes de l'esmentada contradicció fonamental i posar-se en les millors condicions per a servir o reconquerir les seves posicions en el mercat mundial.

Aquestes aspiracions han pres, en alguns moments, formes de pura violència armada —recordeu només la teoria hitleriana de “l'espai vital”— i en altres s'ha expressat i s'expressa en la teoria dels grans mercats i en la pràctica integracionista.

Cal no oblidar que ultra aquest procés econòmic hi ha una sèrie de fets fonamentals d'ordre polític. El primer és que la revolució socialista s'ha estès ja a una tercera part del món. A Europa concretament, el socialisme ha triomfat al 60% del territori continental. La puixança econòmica i política del camp

socialista és cada dia més gran i el sistema socialista mundial està esdevenint el factor decisiu del desenrotllament de la societat humana.

El segon és la força creixent del moviment d'alliberament nacional dels països colonials i dependents.

I el tercer és que les masses populars dels països imperialistes s'oposen cada dia amb més força a l'explotació dels monopolis i a llur política bel·licista.

En aquest quadre general podem intentar ja una resposta a les tres preguntes anteriors.

¿Qui té el poder polític als països capitalistes d'Europa?

Segons estadístiques recents, a l'Alemanya Federal, 333 societats anònimes que representen el 10% del total, controlen el 81.7% del capital de totes les societats anònimes del país. Dues companyies —la “Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft” (A.E.G.) i la “Siemens”, controlen el 75% de tot el capital-accions de la indústria electrotècnica. A França, una sola companyia —la “Péchiney-Ugine”— controla la totalitat de la producció d'alumini. Una sola companyia controla el 80% de la producció de colorants; cinc grans companyies dominen el 70-75% de la producció d'acer, etc.⁵ A Anglaterra, 500 grans societats controlen la meitat de la vida econòmica del país. Cinquanta d'entre elles obtenen una tercera part del benefici total de les companyies angleses que funcionen a Anglaterra i a l'estranger. A Itàlia, l'any 1958, el 0'23 de les societats anònimes controlaven la meitat del capital de totes les societats anònimes italianes.⁶

Ensems, augment l'entrelligament entre els monopolis i l'aparell de l'Estat i la supeditació d'aquest a aquells. Els homes de l'oligarquia financera participen cada dia més a la gestió directa dels afers del govern, augmenta la puixança dels grups de pressió i l'Estat capitalista es converteix en un instrument

pur i simple dels interessos econòmics i polítics dels grans monopolis.⁷

Per tot això, cal precisar el clàssic concepte de la burgesia com a classe dominant als països capitalistes. Qui realment té el poder polític als països capitalistes és la burgesia monopolista, l'oligarquia financera.

¿Quins són els veritables objectius de la integració europea?

La burgesia monopolista, situada davant l'aggravació de la contradicció fonamental del capitalisme —la contradicció entre el caràcter social de la producció i el caràcter privat de l'apropiació— i davant la força creixent del sistema socialista i l'enfonsament del sistema colonial, creu veure en la integració una possibilitat concreta de salvaguardar els seus interessos.

Integració vol dir augment de la concentració monopolista —és a dir, eliminació de les empreses petites i mitges—, augment de l'explotació de les masses populars,⁸ eliminació dels obstacles econòmics i polítics amb què topa el domini dels monopolis a l'interior dels Estats imperialistes i, sobretot, agrupació de forces per a lluitar contra el camp socialista, contra la revolució popular i contra el moviment d'alliberament nacional de les colònies.

¿Quines són les forces interessades en la integració europea?

La resposta ve de per ella mateixa. La integració interessa només els grans monopolis.

La integració és una forma reaccionària d'enfrontar-se amb la contradicció fonamental del capitalisme imperialista. D'enfrontar-se, però no de solucionar-la, puix que presuposa la

⁷ Per a posar un exemple. Als EE.UU., capdavanter dels països imperialistes, tots els Secretaris de Defensa, de Guerra, de Marina i d'Aire i llurs adjunts respectius, dels darrers 15 anys han estat i són representants directes dels monopolis relacionats amb la indústria de guerra. (Cfr. *Revista Internacional*, abril 1961, pàg. 33 s.s.)

⁸ En rebaixar les tarifes duaneres interiors a la C. E. E., els monopolis utilitzen la concurrència estrangera per accelerar les “transformacions d'estructura”, és a dir, per liquidar les empreses dites marginals i per pressionar sobre el nivell de salaris en augmentar la parada forçosa (exèrcit industrial de reserva, segons la terminologia marxista) i la llibertat de circulació de mà d'obra. (Cfr. en relació amb l'economia francesa, “Salaires et tarifs douaniers”, *Economie et Politique*, abril 1961, p. 70).

⁵ Cfr. *Manual de Economía Política*. Acadèmia de Ciències de la URSS, 3a. edició espanyola. Mèxic 1960, pàg. 224.

⁶ Cfr. V. Cheprakov, “La teoria leninista de l'imperialisme i la nova etapa de la crisi general del capitalisme”, *El Comunista*, Moscú, 2, 1961.

intangibilitat d'un dels termes de la contradicció: l'apropiació privada.

Davant i contra aquesta "solució" reaccionària, contrària als interessos de les restants classes i capes de la societat, apareix com a única veritable solució, la marxa vers els socialisme. L'alternativa és clara: integració vol dir superació temporal de la contradicció en benefici exclusiu de l'oligarquia financera. Vol dir, per tant, accentuació de la centralització i de la concentració monopolistes i reacció política. Lluita contra la integració, per la unió de les forces antimonopolistes i pel socialisme, vol dir lluita per la democràcia política, pel progrés econòmic i per la independència nacional.

LA INTEGRACIÓ A LA PRÀCTICA.

El que ja ha estat fet en el terreny integracionista il·lustra millor que no ho fa cap altra consideració el caràcter exclusivament classista de la integració europea i de l'europèisme.

La C.E.C.A. és l'agrupació dels monopolis del carbó i de l'acer de França, Alemanya Federal, Itàlia i el Benelux.

L'Euratom és l'agrupació dels monopolis de l'energètica. I la *Comunitat Econòmica Europea* o *Mercat Comú* —com és anomenada més generalment— és un conveni temporal entre els principals grups monopolistes dels esmentats països per a obrir-se un mercat de 165 milions de consumidors, lluitar contra monopolis rivals —agrupats temporalment a la *Zona de Lliure Canvi*, però amb perspectives d'una pròxima entesa que situï la competència en un altre nivell— i, sobretot, furnir una forta base econòmica a l'aliança militar contra els països socialistes i els països colonials, és a dir, la N.A.T.O.⁹

El procés de integració no ha estat ni és, però, un procés uniforme i pacífic. Una llei absoluta del capitalisme és, com assenyalava Lenin¹⁰, la llei del desenvolupament econòmic i polític desigual. Això vol dir que no tots els grups monopolistes es desenrotllen al mateix ritme i que els que atenyen un ritme més

elevat lluiten per a esdevenir la força dominant i per a utilitzar el procés d'integració en llur propi benefici.

Entre els països de la "petita Europa", l'Alemanya Federal és la que té un ritme de desenrotllament econòmic més elevat. Entre 1950 i 1958, el ritme de creixement normal anual del producte nacional brut (a preus constants) fou d'un 8% a l'Alemanya Federal i només d'un 4% a França. Entre gener i setembre del 1960, la producció d'acer brut a Alemanya Federal augmentà, en relació al mateix període de l'any anterior, en un 19'2%, la de França en un 15'5% i el promedi dels membres de la C.E.C.A. en un 18'6%.¹¹

Els monopolis alemanys són la força dominant a la "petita Europa". Llur predomini econòmic es tradueix en el terreny polític i militar. La Bundeswehr és la força militar més considerable de la N.A.T.O. (llevat dels E.E. UU., naturalment), les tropes alemanyes tenen ja bases a França i aviat en tindran a Anglaterra, etc.

Però els grups monopolistes dominants topen amb altres grups monopolistes, s'entrelliguen per a imposar-se sobre grups monopolistes més febles,¹² forgen aliances temporals, etc.

Ensems, els E.E.UU. veuen en la integració europea una gran oportunitat d'inversions altament productives i un reforçament polític dels monopolis europeus, molt convenient per a la lluita comuna contra el socialisme i contra els moviments d'alliberació nacional.¹³ Això no vol dir, naturalment, que no hi hagi rivalitats i contradiccions entre els E.E.UU. i els països capitalistes europeus. Però són rivalitats i contradiccions pròpies de l'imperialisme.

¹¹ Cfr. *Cahiers du Communisme*, Paris, abril 1961, pàg. 736.

¹² Només alguns exemples: la "Banque de Paris et des Pays-Bas", l'"Istituto Mobiliare Italiano" i el "Banco Nazionale del Lavoro" han fundat un consorci per al finançament conjunt d'empreses dintre del Mercat Comú; el "Deutsche Bank" i la "Banque de Paris et des Pays-Bas" han creat una companyia per al "desenrotllament industrial d'Europa"; els bancs francesos i belgues del grup Rothschild (que junt amb la Banque de Paris et des Pays-Bas controla el monopoli de l'alumini "Péchiney-Ugine") han signat un acord amb el "Banco di Credito Finanziario" i diversos bancs alemanys agrupats en el "Berliner Handelsgesellschaft", etc.

¹³ Segons el número de novembre 1960 de *Communauté Européenne* l'evolució de les inversions nord-americanes als països de la CEE ha estat la següent: any 1952: 810 milions de dòlars; any 1958, 1.907 milions; any 1959, 2.194 milions. Segons la mateixa revista, entre 1958 i juny del 1960, les empreses nord-americanes han creat 326 filials a l'Europa Occidental, de les quals 267 ho han estat als països de la C.E.E.

⁹ La declaració comuna dels sis primers ministres de la C.E.E. a Bad Godesberg (19-juliol-61) insisteix en la necessitat d'"...arribar a posicions comunes per afavorir la unió política d'Europa i reforçar l'aliança atlàntica (subratllat meu, M.O.) (Cfr. *Le Monde*, 20-7-61).

¹⁰ V. I. Lenin, "Acerca de la consigna de los Estados Unidos de Europa", Op. cit. pàg. 935.

me que no afecten el fet del predomini nord-americà.

SOBREESTRUCTURA POLÍTICA I IDEOLÒGICA.

Sobre aquesta base econòmica ha començat a prendre cos una sobreestructura política encara incipient i imprecisa. L'enfortiment d'aquesta sobreestructura política topa amb un obstacle molt important: els interessos nacionals dels pobles que l'oligarquia monopolista preten d'integrar.

Aquests interessos nacionals s'expressen de manera tan forta que les diverses oligarquies "nacionals" es veuen obligades a maniobrar, a emprar subterfugis i àdhuc a bastir fórmules distintes per a avançar per la mateixa via integracionista.

A més, no cal oblidar que, com ja ha estat dit, els grups monopolistes més forts veuen en la integració un mitjà per a intensificar llur ofensiva contra els grups més febles.

Per tot això, les formulacions teòriques varien, i mentre uns —com els principals grups monopolistes alemanys— parlen d'una Europa políticament integrada, d'altres —com els monopolis francesos i anglesos— prefereixen parlar d'una "Europa de les pàtries".¹⁴

En aquest context ha pres volada l'"europeisme". Per la seva mateixa raó de ser, l'europeisme, però, és més un fenomen propagandístic que no pas un fet ideològic propiament dit. L'esforç bàsic és dedicat a la propaganda puix, com ho reconeixen els mateixos europeistes, les masses populars no estan gaire entusiasmades amb l'"europeisme" i necessiten ser convençudes.¹⁵

Aquest aspecte propagandístic ha condicionat les definicions doctrinals que, per altra banda, han topat i topen amb una dificultat insuperable: la total fluïdesa de la matèria

¹⁴ La mateixa reunió de Bad Godesberg —ja esmentada— que alguns europeistes presenten com el naixement de l'Europa política, no sembla pas haver estat un exemple de concòrdia si hem de creure les manifestacions del primer ministre belga Théo Lefevre (Cfr. "Le Monde" 21-7-61).

¹⁵ "S'ha d'aconseguir fer entrar en la persuasió de tots com un imperatiu de l'hora present, la necessitat de crear, com més aviat millor, aquesta atmosfera favorable" (PIUS XII, "Allocució al moviment *Pax Christi*", 13-9-62). Segons Hendrijk Brugmans, rector del Col·legi d'Europa de Bruges, "...Europa no té res que empenyi a excitacions de caràcter emotiu" (Cfr. *Criterion*, Barcelona, num. 1, pàg. 150). I en la ja esmentada declaració comuna dels sis primers ministres de la C.E.F., es diu que han decidit "... Associar més íntimament l'opinió pública a l'esforç emprès..." (Cfr. "Le Monde" 20-7-61).

a definir. ¿Què és Europa? ¿Què és l'esperit europeu? etc. Les definicions doctrinals, o són d'un reaccionarisme total o són sofismes de dalt a baix. L'acriticisme és total.

A la segona part d'aquest article en veurem alguns exemples. En línies generals, però, hom pot dir que la propaganda europeista es centra en dos focus essencials: el focus catòlic, que cerca la definició d'Europa en una pretesa continuïtat de l'esperit hel·lènic-cristià; i el focus socialdemòcrata, que parteix d'un vague internacionalisme, d'una visió reformista de l'evolució capitalista i d'un humanisme imprecís que, en molts punts, s'acosta a la concepció catòlica.¹⁶

Tret comú —i aquest perfectament clar— d'ambdós europeismes és l'anticomunisme més radical.

Les construccions teòriques dels europeistes —com la d'"Europa tercera força mundial capaç d'enfrontar-se amb la URSS i els EE. UU. al mateix temps", la de "la vocació històrica d'Europa" i d'altres— no fan altra cosa que disfressar la veritable realitat i intencionalitat del procés d'integració o justificar l'expansió imperialista i el domini incondicionat dels monopolis. De fet, l'europeisme actual demostra d'una manera frapant la vigència de la fórmula de Lenin:

"Des del punt de vista de les condicions econòmiques de l'imperialisme (...) els Estats Units d'Europa, sota el capitalisme, o bé són impossibles o són reaccionaris".¹⁷

L'OLIGARQUIA FINANCERA-TERRATINENT ESPANYOLA I LA INTEGRACIÓ EUROPEA.

El programa del Partit Comunista d'Espanya, després d'analitzar l'evolució política i econòmica d'Espanya sota la dictadura franquista, arriba a la conclusió que

"... l'ampliació —dintre del seu persistent retard— del potencial productiu (de l'economia espanyola) ha topat amb la insuficiència del mercat..."

¹⁶ El programa de la socialdemocràcia alemanya —el SDP— aprovat a Bad Godesberg parla, per exemple, de la tradició hel·lènica i cristiana com a principi doctrinal de la socialdemocràcia.

¹⁷ "Acerca de la consigna de los Estados Unidos de Europa", Op. cit. p. 933.

Per altra banda, Jesús Prados Arrarte, director del Servei d'Estudis del Banc Central, escrivia fa un parell d'anys:

“El creixement de les indústries espanyoles ha atès un límit en què topen amb la insuficiència del mercat nacional...”¹⁸

El fet és, doncs, innegable: el desenrotllament econòmic d'Espanya topa amb l'estretor del mercat interior. Per a tirar endavant només hi ha dues possibilitats; o bé ampliar i enfortir aquest mercat interior, la qual cosa significa reformes estructurals i polítiques decisives, o bé accentuar la centralització i concentració monopolistes, per posar els monopolis espanyols en “condicions competitives”, la qual cosa significa agravació de la misèria de les masses, eliminació de les empreses dites marginals, és a dir, de les empreses de la petita i mitjana burgesia, pacte d'unió dels monopolis espanyols amb els monopolis estrangers, és a dir, integració europea.

El mateix Prados Arrarte, ens ho dirà sense embull:

“Si no és possible d'exportar els nostres productes industrials, el progrés anterior de les nostres indústries es veurà seriosament amenaçat en el futur per la limitació de la productivitat que els és imposada per l'estretor dels mercats del nostre país. Ara bé, assolir exportacions industrials no serà possible si Espanya no té accés fàcil als mercats d'Europa Occidental. Mitjançant capitals i tècnica nord-americans i europeus, les indústries espanyoles més desenrotllades podrien produir no solament per al nostre mercat interior sinó també per als altres països de l'OECE, especialitzant-se en les produccions en les quals tenim un avantatge comparatiu i *explotant al màxim la preferència que ens dona el baix nivell dels nostres salaris* (subratllat meu, M.O.)¹⁹

La via reaccionària que pretén seguir l'oligarquia financera-terratinent no pot ésser més clarament explicada.

L'oligarquia ha donat, àdhuc, alguns passos importants, como el pla d'estabilització, però

no es proposa d'anar a la integració en les condicions actuals. L'estudi col·lectiu dirigit per José Larraz²⁰ ha posat de relleu que només alguns sectors monopolistes estan en condicions d'anar a la integració en condicions avantatjoses per a ells: l'agricultura d'exportació, la mineria metàl·lica i la indústria del llibre. La resta hauria de passar per un període de transició de 15 a 20 anys, durant el qual caldria procedir a una centralització i concentració d'empreses a escala encara més gran que en l'actualitat, a una renovació de la maquinària, a un augment de la productivitat, etc.

Com es digué a la Junta d'accionistes del “Banco de Vizcaya”, els monopolistes pensen que

“La integració haurà de fer-se en condicions distintes a les ordinàries i caldria aprofitar aquest període de preparació per a millorar les instal·lacions i utilitatge, reduir els costos i augmentar la productivitat, per tal que l'aparició de productes estrangers al nostre mercat pugui ser contemplada amb la tranquil·litat del qui se sent en condicions d'abordar amb èxit la lluita de competència que s'acosta”²¹

Augment de la productivitat, condicions competitives, etc. ¿Qué vol dir tot això?

Si tenim en compte que la productivitat agrícola espanyola és una tercera part de la productivitat mitja dels països de l'O.C.D.E. i la productivitat industrial la meitat, atènyer el nivell de productivitat “europeu” amb l'actual producció —penseu que els monopolis no es proposen d'aixecar el nivell de consum interior— significa liquidar les dues terceres parts de les forces de treball al camp i deixar sense feina la meitat dels obrers industrials.²²

En el cas concret de l'agricultura, Zorrilla Dorronsoro escriu al volum VII de l'esmentada *Estudios sobre la unidad económica de Europa* que en cas d'integració el conreu del

²⁰ Cfr. *Estudios sobre la unidad económica de Europa*, publicada per “Estudios Económicos Europeos”. Els volums VII i VIII analitzen les conseqüències que tindria per a la indústria i l'agricultura espanyola la integració a la C.E.E., ram per ram.

²¹ Cfr. *Ya* 11-6-61.

²² Cfr. J. Gómez, “Intervenció en el VI Congrés del P. C. d' Espanya”, *Nuestra Bandera*, num. 25, març 1960, pàg. 12.

¹⁸ Cfr. *Nuestra Bandera*, num 25, març 1960, pàg. 14.

¹⁹ Ibid. ibid.

blat seria eliminat o que, si aconseguia de mantenir-se, el nivell de vida seria baixíssim a les zones que no produïssin un promedi de 1.500 kg. per Ha., que és l'actual promedi d'Itàlia.²³ En el pròleg a aquest mateix volum, J. Larraz escriu que

“... de sis a set milions d'hectàrees de blat hauran de convertir-se en pasturatges”.

Per altra banda, augmentar la capacitat competitiva dels monopolis vol dir intensificar la centralització i concentració de les empreses, és a dir, liquidar brutalment les empreses de la petita i mitjana burgesia, una prefiguració del qual és el Pla de Reorganització de la Indústria Tèxtil Cotonera.²⁴

Breu: la integració europea significa el reforçament de l'estructura monopolista de l'economia espanyola, l'atur forçós per a milers i milers de treballadors de la ciutat i del camp, liquidació de la petita i mitjana burgesia.

En les condicions actuals del nostre país, emprendre la via de la integració significa estar en condicions de mantenir i reforçar l'aparell polític dictatorial. Però, com assenyala J. Gómez²⁵, en el moment que l'oligarquia necessita un poder polític fort per a imposar al poble espanyol la via de la integració i per a negociar amb els monopolis estrangers des de posicions de força, es troba que la dictadura franquista —el seu poder polític— se li enfonsa i que les solucions de recanvi —com la monarquia— no li ofereixen prou garanties.

Ben al contrari, cada dia avança més la presa de consciència i l'organització de les

masses populars i s'enforteixen les possibilitats de posar en marxa les grans accions de masses que han d'enderrocar la dictadura i imposar una sortida democràtica a l'actual situació.

En aquest context, ens sembla prou clar quin és el sentit veritable de les posicions a favor o contra la integració europea. Per la integració europea només estan objectivament interessats els grans monopolis, l'oligarquia financera-terratinent que des de fa vint-i-un anys té el poder polític i econòmic d'Espanya a les seves mans. La integració europea és la “sortida” que veu per a la conservació de les seves posicions privilegiades.

Per això els comunistes hem dit sempre que la lluita per la democràcia significa, entre altres coses, la lluita contra la integració europea.

El veritable camí de la integració —i no solament europea sinó mundial— passa d'antuvi per la defensa de la independència nacional, la democratització de la vida nacional, per la solució dels problemes polítics, econòmics i socials de cada país segons els interessos de les masses populars, en l'avenç vers els socialisme.

Per això, la lluita contra la dictadura és la millor garantia de la defensa dels interessos nacionals contra un grapat de monopolistes que no dubten a passar del nacionalisme a l'universalisme, i viceversa, quan això els convé. La integració europea i mundial no ha de passar, com volen els monopolis, pel sacrifici dels interessos nacionals sinó per la fusió pacífica de nacions en ple desenrotllament polític i econòmic sobre una base democràtica i popular, és a dir, socialista.

Juliol 1961

²³ Cfr. *Ya*, 31-7-58.

²⁴ Cfr. G. Aribau, “Consideracions sobre la reorganització de la indústria tèxtil cotonera”, *HORIZONS*, num. 2, pàg. 24-31.

²⁵ Cfr. J. Gómez, loc. cit. pàg. 15.

CATALUNYA

I LA

REFORMA

AGRÀRIA

LES XIFRES oficials de la renda nacional del 1960 acusen una forta baixa de la producció agrícola. La Revista del Ministeri de Comerç, "Información Comercial Española", calcula una disminució de 16,000 milions de pessetes en el valor de la producció agrícola global del 1960 en relació amb la del 1959. Hom pot considerar les greus dificultats que això representa per a centenars de milers de famílies pageses i la repercussió d'aquestes dificultats en la capacitat adquisitiva del mercat interior. D'aquesta situació no en pateixen solament l'agricultura i els agricultors. També en pateixen la indústria, el comerç i, en general, tot el poble i l'opinió pública se'n preocupa seriosament.

Temps endarrera, el Ministre del ram i el general Franco sortien del pas amb uns discursos tot carregant sobre la meteorologia la culpa de tots els mals. Actualment ja no els és tan fàcil. L'opinió pública ha esdevingut més exigent i les causes reals de l'estancament de l'agricultura es veuen amb més claredat.

Es significatiu que, en el curs del viatge per terres d'Extremadura i d'Andalusia, Franco no parlés tant del clima i repetís expressions, per exemple, com la pronunciada a Còrdova el 4 de maig darrer: "*Durant el viatge m'he adonat de la persistència de moltes injustícies socials, de grans diferències irritants...*"

Les injustícies socials, prou sabudes i granment agreujades per la seva dictadura, no són pas, evidentment, les que han commogut Franco. Les nombroses detencions de jornalers i d'altres antifranquistes durant l'esmentat viatge demostren que allò del qual efectivament s'ha adonat, és de l'estat d'ànim de les masses pageses i la impulsió revolucionària que les mou. La perspectiva de grans protestes i accions pageses, convergents amb les lluites de la classe obrera i en el quadre d'una pressió creixent de tota l'oposició, espanta Franco i la seva camarilla, i els obliga a fer concessions.

Una concessió important ha estat feta enguany als conreadors de blat en acordar el Govern l'augment del preu d'aquest cereal de 50 cèntims per quilo i en decidir una subvenció de 250 pessetes per hectàrea als petits productors. Segons les referències oficials, 1.470.000 modestos productors de blat tocaran aquesta subvenció. Ara bé, un milió d'ells, que en cultiven menys d'una hectàrea, hauran sortit a menys de 250 pessetes, si no els han estat escamotejades pel Servei Nacional del Blat, i els altres 470.000, conreadors d'una a 5 hectàrees, hauran tocat a un promedi de 750 pessetes.

Econòmicament, el consol que aquesta subvenció pot aportar a un milió i mig de famílies camperoles serà ben magre, como ho serà la seva repercussió en la capacitat adquisitiva del mercat interior, puix cal considerar que la collita d'enguany, segons les estimacions oficials, es presenta encara inferior a la de l'any passat en 3,4 millions de quintars mètrics.

El fet, però, que el Govern hagi hagut d'augmentar el preu del blat i s'hagi vist obligat *per primera vegada* a una disposició en favor dels petits, té una extraordinària significació política. El text explicatiu de les disposicions és força eloqüent: "*No obstant el criteri seguit pel Govern en l'actual conjuntura econòmica, ateses consideracions de tota mena... etc...*" Entre les "consideracions de tota mena", cal posar-hi l'activitat creixent de les masses pageses i llur incorporació més decidida al camp de l'oposició.

El Ministre d'Agricultura ho ha corroborat amb el discurs pronunciat el 24 de juliol passat, davant de Franco i de la concentració falangista del "Cerro de San Cristóbal" (Valladolid), en dir sobre la situació del camp que "*les conseqüències socials que en deriven... són extremament greus i a elles cal atribuir en gran part la inestabilitat social que caracteritza extenses comarques del nostre camp*".

Posant-la dintre del quadre de l'ascens general de l'oposició i, concretament, de la impulsió del moviment pagès, comprendrem millor el fons de la campanya que el règim ha orquestrat de sobte entorn de la seva pretesa "reforma agrària".

EL REGIM I LA REFORMA AGRARIA

El triomf franquista del 1939 va fer creure a l'aristocràcia terratinent i a tota la reacció que a Espanya no es tornaria a parlar mai més de reforma agrària. Però els privilegis escandalosos atorgats pel poder franquista a l'aristocràcia terratinent no solament no han resolt el problema de la terra, ans l'han agreujat terriblement. I el problema segueix exigint amb més força que mai una solució.

La dictadura, considerablement afeblida, ja no pot soterrar les ànsies de milions de jornaleros i pagesos pobres a sang i foc, com ho féu els primers anys. I els jornaleros i pagesos no estan sols. El Partit Comunista, que durant els anys de guerra s'encarregà del Ministeri d'Agricultura i va realitzar a la zona republicana l'única autèntica reforma agrària que s'ha fet a Espanya, en representació de la classe obrera i de les forces més progressives del país, proclama la Reforma Agrària com la necessitat més important i urgent en el terreny econòmic. I altres forces democràtiques s'adonen avui que no serà possible cap veritable activació del mercat interior mentre no sigui modificat l'actual règim de propietat de la terra, anacrònica supervivència del feudalisme.

El règim, tot i apretar tant com pot la mordassa posada a l'opinió pública, no es pot sostreure a la pressió d'aquesta. Però tracta de crear confusió i de tergiversar. Pretén presentar com a "reforma agrària" les mesures tendents a accelerar el procés de concentració de la terra en mans dels més rics, a empènyer el desenvolupament capitalista del camp a base de més privilegis als poderosos i de més sofriments per als petits.

El portantveu de la gran burgesia i dels terratinents catalans, Santiago de Cruylles, suara condecorat en commemoració de la sublevació franquista, ha publicat a "La Vanguardia" del 6 de juliol un article "*Sobre la Reforma Agrària*". La seva concepció i les mesures que proposa són iguals a les exposades pel Ministre d'Agricultura com a criteri i mesures que la dictadura vol aplicar. Per això val la pena de referir-s'hi.

En primer lloc, de Cruylles afirma que els conceptes "minifundi" i "latifundi" s'han de veure amb criteri econòmic i no com una extensió territorial "*Minifundi no és —al meu judici (diu ell)— una parcel·la de molt reduïda extensió, sinó la parcel·la el propietari o conreador directe de la qual no pot viure amb el seu producte*". I conclou que els minifundis (no sols les més reduïdes parcel·les més també altres més importants) han de desaparèixer.

"*Latifundi, en canvi (segueix dient), és la finca que no s'explota deguda-*

ment...” Però, “si la desaparició dels latifundis feia abans necessària —segons sembla —llur parcel·lació, el cert és que els mètodes actuals exigeixen la formació de grans explotacions, en les quals trobin ple rendiment els mitjans econòmics que la indústria ha posat al servei del conreador”. La seva conclusió és, consegüentment, que els latifundis s’han de mantenir i que la desaparició de les petites parcel·les ha de contribuir a crear nous latifundis o a engrandir els ja existents.

A continuació, proposa les mesures següents: “Procedir a un ajut tècnic i financer posat a l’abast de l’agricultor (és a dir, del latifundista) amb més intensitat i eficàcia que no s’ha fet fins ara”. L’Estat li ha de concedir (segueix dient) “subvencions a fons perdut, li ha d’anticipar diners amb baix interès i llarg període de reembossament, exempcions fiscals, etc....”.

Com es veu, no es tracta de cap canvi d’orientació de la política del règim, sinó de continuar-la “amb més intensitat i eficàcia que no s’ha fet fins ara”, com diu de Cruylles.

¿Quins són i poden ésser els resultats d’aquesta orientació? Vegem per damunt els que ha donat fins ara.

En primer lloc, l’estancament de l’agricultura. L’índex oficial de producció del 1960 marca 113,06 sobre la base del promedi de producció dels anys 1952-53 = 100¹. Però el promedi d’aquests dos anys no representa sinó el 89 per 100 del promedi dels anys 1931-35, ço que significa que la producció agrícola global continua al nivell de fa trenta anys i és força inferior quant a la producció per habitant. Si algunes produccions per les quals l’oligarquia dominant ha tingut un interès especial han arribat a augmentar, això ha estat obtingut en detriment d’altres produccions tradicionals, algunes d’interès vital per a tota la població.

A Catalunya, concretament, la minsa collita de cotó i l’augment de la producció de fruita i flors (aquests dos productes, destinats a l’exportació) s’han aconseguit a costa de la vinya i dels cultius de blat i patates entre altres també importants. La superfície de vinya ha estat reduïda a tot Catalunya, però sobretot a les comarques barcelonines, on de 121,000 hectàrees en 1935 ha baixat fins a 63,000 en 1959. El cultiu de blat ha disminuït respectivament de 193,000 hectàrees a 182,000. El quadre del cultiu de patates és encara més sinistre, car la superfície cultivada ha caigut de 52,172 hectàrees a 27,600 i la producció, de 5 milions i mig de quintars mètrics a 2 milions 700,000 quintars.

Des del punt de vista social, només cal pensar que la producció agrícola global és igual que fa trenta anys, que la població ha augmentat en sis milions de persones i que la dictadura, àvida de divises, força l’exportació de productes ensems que en redueix la importació. L’explicació dona un quadre quasi increïble de dràstica disminució del consum popular, disminució que pren tota la intensitat si hom mira cap als més pobres. L’espanyol menja menys de taronges i fruita que cap ciutadà dels països europeus que no en produeixen. Menja menys de pa que abans de la guerra i consumeix menys de vi i d’oli d’oliva, menys de patates i menys de carn. Això explica la paradoxal crisi de sobreproducció de molts productes del camp.

La política del franquisme a l’agricultura serà tant més nefasta com més s’intensificarà i el règim mateix no hi veu cap altre corollari que organitzar l’expulsió en massa del país dels braços i boques que, segons els corifeus del general Franco, hi estan sobrant. Aquest és el sentit d’una de les conclusions de la comissió “Agricultura i Pesca” del recent Congrés Sindical, que diu: “Foment de l’emigració, dirigida especialment cap als països de l’occident europeu i de l’Amèrica espanyola (sic), regulada per l’Estat amb ajuts financers i altres”.

Però la política agrària del règim no és nefasta únicament per a l’agricultura. També ho és per al desenrotllament industrial i comercial. “Información Comer-

¹ Vegeu *El Correo Catalán*, del 18 de juliol darrer.

cial Española” dels 4 i ll de maig publica un estudi econòmic, en el qual es diu: “Un altre aspecte negatiu de l'actual conjuntura: la situació de l'agricultura, que és força més complexa que l'explicada per la desfavorable meteorologia i ha determinat la successió d'una collita molt baixa de l'any passat per una collita, que s'anuncia enguany mediocre, de molts cultius importants”.

Si considerem la repercussió d'aquesta política en el consum interior d'articles de cotó, el més sensible per a la indústria catalana, trobem una disminució per habitant de 4'07 quilos en 1931-35 a 2'86 en 1958, que ha d'ésser encara més forta en 1961². Condicions concretes, excepcionals, d'Anglaterra i dels Estats Units (de les quals un recent discurs del President nord-americà en fa preveure la pròxima fi) ha permès d'exportar la producció de les grans empreses, afavorides per fortes subvencions de l'Estat en formes diverses, doncs, pagades per tot el poble. Això ha moderat de moment l'arrencament de “stocks” i ha atenuat la ja habitual sèrie de fallides i suspensions de pagaments dels petits i mitjans industrials i comerciants de Catalunya. Però la perspectiva és d'un fatal i pròxim retorn d'aquests estralls a mesura que les grans empreses tornaran a bolcar llur producció al mercat interior i es posaran a netejar-lo de competidors amb l'ajut de l'Estat.

LA REFORMA AGRARIA I EL POBLE CATALA

En l'article abans esmentat, de Cruylles admet que el camp ocupa més del 50 per 100 de la població espanyola i que les qüestions pageses estan relacionades amb la possibilitat d'expansió industrial, i afirma: “D'ací l'interès que tota reforma agrària desvetlla a Catalunya, tot i que **NO LI ES NECESSARIA**”.

Josep C. de Sobregrau, en el “Correo Catalán” del 23 de juliol, ve a reforçar la mateixa tesi: “A Catalunya, gràcies a les sàvies lleis dictades pels nostres majors i a l'especial idoneïtat física del país, la propietat privada rural pot estimar-se idòniament distribuïda”.

Com es veu, els portantsveus de l'oligarquia s'esforcen a desviar l'atenció del poble català d'una qüestió tan important i decisiva per a la vida del país com és la Reforma Agrària. Amb això no fan sinó continuar la propaganda sistemàtica de la coalició burgesa-terratinent, encarnada antany per la Lliga, que ha arribat a aconseguir que fins molta gent de bona fe cregui que és veritat que a Catalunya “la terra està molt repartida”.

Però ¿és veritat això? ¿Com es presenta a Catalunya el problema de la terra?

“Hermandad”, del 28 de febrer del 1959, va publicar un quadre estadístic per províncies de com es distribueix la població activa del camp, corresponent a l'any 1956. Donem a continuació les xifres de Catalunya:

	BARCELONA	GIRONA	LLEIDA	TARRAGONA	TOTALS
Patrons propietaris	7,914	3,155	14,533	12,048	37,650
Patrons arrendataris	6,349	3,088	1,887	6,164	29,916
Patrons parcers	6,132	1,133	2,728	2,435	
Petits propietaris	12,740	11,539	32,944	26,859	
Petits arrendataris	13,928	13,323	4,224	6,468	75,366
Petits parcers	18,894	5,572	7,271	5,686	
Obrers agrícoles fixos	7,879	2,304	4,562	4,221	
Obrers eventuais homes	7,390	4,233	7,915	13,609	
Obrers eventuais dones	3,382	2,245	4,169	7,747	
Total de la població activa agrícola de Catalunya (1956)	84,608	46,592	80,233	85,237	296,670

El cens de la població agrícola activa de Catalunya del 1930 donava un total de 362,873 persones, entre les quals es comptaven uns 40,000 jornalers.

Independentment del criteri que puguin merèixer aquestes estadístiques, "grosso modo", s'hi troba confirmada la impressió general del despoblament del camp de Catalunya. Un altre tret característic és l'augment considerable del nombre de jornalers agrícoles, determinat d'un costat per la immigració de treballadors del centre i del sur d'Espanya i, d'altra banda, per la disminució (que "Hermandad" reconeix en el preàmbul de presentació de l'estadística) del nombre de petits propietaris, parcers i arrendataris, no absorbits pel desenrotllament industrial.

La significació del contrast entre les dues estadístiques tendeix a agreujar-se per la política de concentració agrària franquista i, sobretot després del Pla d'Estabilització, pel fet de la manca de feina a les ciutats, que obliga molts treballadors a tornar al camp i a convertir-se en jornalers agrícoles.

Pel que fa a la "idònia distribució de la terra", comparem les xifres. Al costat de 37,650 propietaris qualificats de patrons³, trobem 84,082 petits propietaris, bon nombre dels quals tenen terra insuficient i en molts casos hipotecada. I hom troba 105,282 arrendataris i parcers dels quals, si els 29,916 considerats patrons per l'estadística poden viure amb mil dificultats, els altres 75,366 estan condemnats amb llurs famílies a una vida trista i mísera, mentre aquells i aquests han de cedir una bona part del resultat de llurs esforços i suor, en diners o parts de fruit, als amos de la terra.

La principal particularitat del camp català en relació amb la resta d'Espanya és la més gran proporció de parcers i arrendataris, però això no canvia les característiques del problema quant al fons: el règim de propietat de la terra, vestigi del feudalisme i una massa de jornalers i de pagesos sense terra que suen la terra d'altri, el poder adquisitiu dels quals és xuclat directament per les rendes del parasitisme terratinent.

Una altra particularitat catalana és que, mentre a la resta d'Espanya, en general, el parasitisme terratinent és propi gairebé exclusivament de l'aristocràcia terratinent, a Catalunya, al costat de títols nobiliaris com Marquès de Camps, Duc d'Almenara Alta i Barons de Viver, Terrades i Alpicat, es troben també en nombre considerable grans industrials i comerciants com Mateu i Espona, Jorba i Bertran, Valls, Sales i Mata, etc. . . ., integrats uns i altres en l'oligarquia financera. També com a tal oligarquia exerceixen llur succió de l'esforç pagès a través del sistema d'impostos, de preus, de comerç i de tota la legislació agrària del règim franquista.

L'interès vital de Catalunya i la més elemental idea de justícia social exigeixen la Reforma Agrària. L'exigeixen a Espanya en el seu conjunt i a Catalunya en particular. La Reforma Agrària ha de donar terra a milions de jornalers que no en tenen i de petits propietaris que no entenen prou, compresos els de Catalunya, i ha d'alliberar del pes feixuc de les rendes els més de 105,000 pagesos arrendataris, rabassaires i altres parcers catalans.

Sols així es podrà millorar el nivell de vida dels milions de pagesos de Catalunya i de tot Espanya i acabar amb l'endarreriment de l'agricultura. Així es podrà posar fi a tragèdies com la de la corrua de gent que cada any ha de passar la frontera a l'hora de plantar arròs o de la verema a l'altre costat dels Pirineus. Jornalers, petits propietaris i petits parcers i arrendataris de tot Espanya, també de Catalunya, s'afanyen a trobar un salari o un preu fet que durin el més possible i els ajudin a passar l'any. Si hom els pregunta, la resposta és invariable: "*Sense això no podríem viure, ¡sort en tenim!* — *Si a casa guanyéssim prou no ens caldria deixar la família ni treballar com a bèsties i perdre la salut a l'estranger*".

³ L'estadística considera patrons tots els pagesos que empleen almenys un jornalер agrícola més de 90 dies a l'any. Aquest criteri fa posar també molts arrendataris com a patrons. En realitat els agricultors que es poden considerar patrons no passa d'uns 15,000 i encara és molt, donada la xifra de 18,966 jornalers fixos a tot Catalunya.

Els uns per a cobrir les necessitats familiars d'un hivern en què saben d'antuvi que no tindran feina, els altres per a no perdre el tros de terra hipotecat o per pagar els impostos, uns tercers per a reunir els diners de l'arrendament, el fet és que milers de pagesos catalans, com els d'altres indrets del país, han de rodar per aquests mons de Déu, condemnats a una vida seminòmada en ple segle XX per la política que el general Franco imposa a Espanya. ¿Es això l'Espanya "gran" del franquisme? ¿Es això la "civilització occidental" i el "concepte cristià de la família", que els culpables d'aquesta situació diuen defensar?

L'oligarquia financera no es proposa ni el desenrotllament agrícola, ni l'industrial, ni el comercial, en escala general del país. Per a ella sols compten les seves empreses particulars, industrials i agrícoles, que equipa i modernitza a costa de totes les altres classes i capes socials. D'aquesta manera es prepara a integrar Espanya a l'Europa dels monopolis capitalistes en les millors condicions per a continuar el seu enriquiment escandalós.

Els comunistes denunciem i combatem per contrària a l'interés del país i del poble la política general de la dictadura, concretament en el cas que estem tractant, la seva política agrària. El Partit Comunista d'Espanya, preveient el procés que està posant en moviment la pagesia, va elaborar en 1957 un pla de solucions dels problemes actuals de l'agricultura amb la Reforma Agrària com a idea central⁴. Aquest pla, aprovat posteriorment pel VI Congrés, ha estat incorporat al Programa del Partit Comunista d'Espanya, que ho és també del Partit Socialista Unificat de Catalunya.

En el marc de la política de reconciliació nacional i per a facilitar l'entesa de totes les forces democràtiques, el Partit Comunista ha declarat acceptar el principi de la indemnització, pagada per l'Estat, de les terres a expropiar dels terratinents absentistes i a repartir gratuïtament als jornalers agrícoles i als pagesos que no tenen terra o no en tenen suficientment.

La via del desenrotllament de l'agricultura basada en una autèntica Reforma Agrària és la més justa, la més humana i l'única via que pot donar al país resultats immediats amb l'acreixement de la producció agrícola. Està orientada únicament contra els privilegis anacrònics del parasitisme terratinent, però a favor dels qui més ho necessiten i a benefici general del país i del poble.

Certament, la realització de la Reforma Agrària exigeix enderrocar prèviament el règim polític actual. Tanmateix, el seu plantejament des d'ara, junt amb el de les altres reivindicacions del camp, contribuirà a la mobilització de la pagesia i a fer possible més aviat aquell enderrocament.

Els comunistes considerem que, si les altres forces polítiques d'oposició de dreta i d'esquerra s'orientessin per l'interès general del país i no estiguessin tan pendents de cancelleries que actuen segons llurs propis plans i no segons les necessitats d'Espanya, la unitat d'acció de totes o de la majoria de les dites forces, sense vets ni exclusivismes, ja s'hauria aconseguit. Això permetria al poble espanyol, mitjançant accions preparadores d'una vaga nacional acompanyada de manifestacions de masses, frenar des d'ara la cobejança de l'oligarquia financera i destruir el seu poder, la dictadura del general Franco, d'una manera pacífica.

De no aconseguir-se aquesta unitat d'acció, la dictadura durarà més que no caldria, els problemes s'enverinaran més i allò que avui tindria solució, en l'essencial, d'una manera pacífica, pot esdevenir més complex i exigir l'ajut de la violència.

El Partit Comunista d'Espanya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya no deixaran de propagar la necessitat d'obrir pas a la realització de la Reforma Agrària i seguiran ajudant la pagesia a prendre confiança en les seves forces i en les de la classe obrera, a unir-se i a organitzar la lluita per les seves reivindicacions més immediates i per la terra.

La necessitat històrica pot trigar més o menys, però per una o altra via acaba sempre per imposar-se. I la Reforma Agrària és una necessitat històrica ineludible no sols de la pagesia, sinó del poble enter de Catalunya i de tot Espanya.

Als Estats Units la fabricació d'armaments s'ha convertit en una font de fantàstica beneficis per als monopolis. L'any 1939 els ingressos anuals de les corporacions nord-americanes s'elevaven a 3.300 milions de dòlars. En 1949, en passar a la fabricació d'armes d'extermini en massa, els ingressos dels monopolis van arribar a 27.100 milions, i en 1959, a 47.000 milions.

Un coet balístic Atlas costa al govern nord-americà 35 milions de dòlars. Per a la construcció d'un coet *Bomarc*, fins al 1959 els Estats Units havien despès 1.800 milions de dòlars; per al *Nike-Hèrcules*, 2.000 milions; per al *Nike-Ajax* prop de 6.000 milions. La fabricació del coet d'últim model *Nike-Zeus*, costarà, segons dades del ministeri de Defensa nord-americà, 12.000 milions de dòlars.

Les enormes proporcions del mercat creat per l'actual militarisme ianqui superen tot el que el món capitalista havia conegut fins ara. Com és natural, els monopolis que exploten aquest mercat no consideren el Ministeri de Defensa de Washington com un client de llur producció, sinó com una importantíssima part integrant de llur aparell comercial.

Heus aquí la professió privada dels Ministres de Defensa dels EE.UU.:

- 1947-48: JAMES FORRESTAL, soci de la *Banca Dillon, Read and Co.*, lligada amb els monopolis d'armaments internacionals.
- 1949-50: LOUIS JOHNSON, director del consorci d'avions de guerra *Consolidated Vultee*, actualment filial de la *General Dynamics*.
- 1951-53: ROBERT LOVETT, soci de la *Banca Harriman*, director del monopoli *North American Aviation*, productor d'armes atòmiques, avions i coets.
- 1953-57: CHARLES WILSON, president del trust *General Motors*, productor d'automòbils i tancs.
- 1957-60: NEIL MAC ELROY, director del monopoli atòmic i electrònic *General Electric* i del trust *Chrysler*, que fabrica tancs i coets.
- 1960-gener 61: THOMAS GATES, soci de la *Banca Drexel and Co.*, de Filadelfia, pertanyent al grup Morgan.
- 1961-...: ROBERT MAC NAMARA, ex-president de la *Ford Motor Co.*

A PROPÒSIT DE L'ESTAT ACTUAL DE LA MEDICINA A ESPANYA

I

DINS EL caòtic espectacle social que ofereix la contemplació objectiva d'Espanya, la medicina en els seus diversos aspectes, obstaculitzada pel llast insuperable de l'estructura sobre la qual assenta, sorgeix plena de contradiccions, fruit d'una immobilitat fonamental, damunt la qual hom ha intentat de construir frèvols edificis per disfressar-la, tant en el científic com en l'assistencial, d'una aparença evolutiva. Però malgrat aquesta disfressa, les contradiccions a què es troba subjecta la medicina en el nostre país, són més paleses potser que en altres aspectes de la vida espanyola, donat el caire eminentment social que els progressos en les tècniques diagnòstiques i terapèutiques exigeixen a la medicina d'avui, en franca contraposició amb les seves possibilitats.

En aquestes circumstàncies, el metge que viu absent d'un esperit gremial que pugui donar-li la força unitària precisa per a lluitar contra els problemes col·lectius que té plantejats, viu en perenne frustració de la seva tasca, descoratjat davant la impotència i propens al pessimisme, sense altra preocupació que l'èxit professional immediat, lligat en la major part dels casos a la necessitat de resoldre el problema urgent de la qüestió econòmica.

El desenrotllament d'una anàlisi de la situació actual de la medicina a Espanya, no obliga a considerar els diversos vessants que conflueixen en el que avui és l'essència de la seva vida, des de la formació universitària fins als treballs d'investigació, passant per la tasca assistencial, el nivell econòmic dels metges i llurs relacions corporatives.

II

En considerar d'una forma global, el grau de solidesa professional dels metges espanyols cal admetre que és uniformement baix. El metge espanyol ha de lluitar amb nombroses dificultats, sia per a seguir el desenvolupament del progrés mèdic en les generacions d'edat madura, sia per a arribar a conèixer-lo en les més joves.

La formació de la primera generació, que correspon als metges amb els estudis acabats abans del trenta-sis i a les primeres promocions després del trenta-nou, ha necessitat una constant revisió, donat que les doctrines apreses a les aules han envellit pel ritme vertiginós amb què els nous coneixement mèdics han passat del camp experimental a la medicina pràctica. Aquesta revisió no ha tingut en absolut caràcter oficial, i el metge ha hagut d'enfrontar-se amb el problema d'una forma particular, sense treva en la seva tasca quotidiana, amb la qual cosa, en general, el seu interès ha estat adreçat cap a les aportacions terapèutiques de més immediata aplicació pràctica, i, sovint, a través d'informacions interessades.

La generació jove ingressà a la Universitat sense una formació humana sòlida; el batxillerat espanyol no compta amb pedagogs conscients ni obeeix a un pla equilibrat. La cultura memorística i la visió mistificada del món, són dues plagues de les quals l'escolari espanyol no pot escapar-se. D'aquesta manera el jove entra en una Universitat hostil i freda, que li farà perdre des del primer moment la fe en l'estudi. Així, per exemple, en el primer curs de la Facultat de Medicina de Barcelona, per a un total de 474 alumnes, exis-

teix per a cada matèria un sol professor i un o dos auxiliars. En el curs 1960-61, en aquesta mateixa Facultat, 22 catedràtics amb 21 auxiliars, tenien a llur càrrec la formació de 1.827 alumnes. L'anatomia de l'home, explicada en el primer curs pel prof. M. Taure, assignatura eminentment pràctica, és seguida pels alumnes a través d'un album, que han d'acolorir i que els serà segellat en el moment de l'examen, amb el qual procediment l'esmentat professor obté cada curs un benefici aproximat de 318.750,00 pessetes. En el transcurs dels seus estudis difícilment podrà l'alumne recuperar la seva fe en l'ensenyament. Les classes pràctiques són sempre multitudinàries, escasses, insuficients i mal ateses; l'estudiant recull les seves ensenyances a través de les lliçons magistrals, sense que amb elles sigui cobert en moltes ocasions el pla del curs, ni aconsegueixi tenir el contacte directe amb el professor, el qual viu allunyat de les seves obligacions universitàries, ocupat amb el seu treball professional en l'àmbit de l'exercici privat, on esmerça la major part del temps.

D'altra banda, el professor que gràcies a la lectura està al corrent de les darreres novetats, mostra als seus alumnes, fent gala d'erudició, un món mèdic que després els serà interdit. En aquest ambient, l'estudiant perd la consciència de la seva veritable missió, i deixa inconscientment d'estudiar per a formar-se: ésser metge aleshores no és acumular un nombre de coneixements científics indispensables, sinó passar un nombre determinat d'exàmens. El metge espanyol surt, en conseqüència, sense una sòlida preparació de les aules, i aquesta deficiència és molt més gran si considerem l'aspecte pràctic de contacte amb el malalt, que en la majoria de les disciplines és exigü i en les més afortunades, insuficient. En el cas concret de la cirurgia, el caràcter eminentment tècnic d'aquesta especialitat posa en major evidència la ineficàcia de la metodologia universitària actual, en concedir a l'alumne el grau de llicenciat en cirurgia sense haver-li ofert la possibilitat d'exercitar-se en les tècniques sota el control autoritzat del professor. En circumstàncies semblants es troben aquells que desitgen exercir d'altres especialitats, les quals arriben a llur coneixença per esforç personal autodidàctic i incomplet.

En el camp assistencial, el metge que ha vist com es feia trontollar el caràcter liberal de la seva professió amb la implantació demagògica de l'Assegurança Obligatòria de Malaltia ("Seguro Obligatorio de Enfermedad"), ha resistit una col·laboració sincera enfront d'un aparell estatal que, amb el pretext d'oferir una millora social, no ha fet més que entrebancar-la. L'exercici de la medicina moderna passa, sense cap mena de dubte, pel camí de la col·laboració, i aquesta col·laboració ha d'assentar-se sobre estructures coordinadores capaces de superar les contradiccions inherents al pas d'un tipus d'exercici a l'altre. La instauració de l'Assegurança Obligatòria de Malaltia, al contrari, ha fet aquestes contradiccions més agudes. La situació conflictual, fruit de la coexistència de dos tipus d'assistència mèdica en el si d'una mateixa col·lectivitat, ambdues exercides pels mateixos facultatius, comporta una deficiència en la pràctica de totes dues i una immobilitat en el desenrotllament assistencial davant la incapacitat de superar aquesta situació en l'ambient social en què s'ha desenvolupat. El metge es veu obligat a acomplir deficientment la seva tasca en el si de l'assegurament obligatori: la manca de mitjans de treball, la desproporció entre la seva capacitat i el nombre de pacients que ha d'atendre, les dificultats burocràtiques per les quals cal passar a fi d'emprar determinats medicaments que requereixen "justificació" per a llur ús, i el control del nombre de receptes amb la consegüent qualificació de "metge antieconòmic", l'incapaciten en la pràctica per a realitzar una tasca que, amb l'aportació d'uns mitjans tècnics similars i la possibilitat de treballar en equip, hauria d'atansar-lo a les possibilitats de la medicina actual i d'induir-lo a esmerçar-hi el seu màxim esforç. Al contrari, el metge utilitza aquest esforç en el cultiu de la pràctica privada, on exerceix una medicina antieconòmica artesana i, de cap manera, al nivell de les possibilitats diagnòstiques i terapèutiques del moment actual. L'experiència d'una medicina assalariada, creada per decret d'esperit demagògic, fa prendre una actitud de reserva al metge i és inclinat a defensar el seu caràcter liberal, a despit d'haver de sacrificar l'autenticitat de la seva missió.

Les solucions presentades pels metges, les quals d'altra banda mai no han estat preses en consideració per les autoritats, ofereixen aquest caràcter defensiu enfront de la tendència pseudo-socialitzant de la medicina: "Lliure competència entre els metges. Protecció econòmica dels assegurats".

El capítol de l'assistència benèfica, per comptes d'haver-se superat amb l'aparició d'un aparell de seguretat estatal, s'ha vist desbordat per la insuficiència assistencial d'aquesta, i la immobilitat global que la distingeix té relegats els Hospitals i Dispensaris benèfics a una estructura arcaica que, tant en capacitat com en eficiència, fan la feina del metge que hi acudeix sense cap mena de compensació econòmica, descoratjadora i insuficient.

El metge, doncs, des de un punt de vista assistencial té consciència de la seva frustració missional, la qual parteix de les contradiccions creades dins la seva professió, en íntima concatenació amb l'ampli complex conflictual de la base econòmico-social sobre què s'assenta la collectivitat a la qual pertany.

IV

En el seu aspecte econòmic, la professió mèdica ha vist descendir els seus ingressos de forma evident, car mentre l'estudi comparatiu dels seus honoraris en 1935 i en 1959 ens revela que han augmentat només quatre vegades, el de l'increment dels preus per al mateix període ascendeix a un promedi de catorze vegades. Això explica que més del vuitanta per cent dels metges no arribin a un ingrés mensual d'acord amb llurs necessitats actuals. Ensenms amb aquesta realitat, les quantitats globals destinades a l'assistència sanitària a Espanya són insuficients i no correlacionades amb l'augment incessant que la incorporació de les millores progressives exigeixen.

La consideració d'aquesta realitat econòmica deficient crea en la pràctica la inquietud pròpia d'una inseguretat que fa del metge un lluitador constant, no solament contra la malaltia sinó contra el mateix company, competidor enfront del client, opositor enfront de la plaça, aspirant enfront d'una situació de privilegi. La insuficiència i la inseguretat el menen a ocupar per necessitat la major quantitat de posicions possibles. Això explica que una insuficiència real de metges, reflectida

en la proporció de 1 per cada 1.090 habitants, doni en la pràctica l'aparença d'una plètor, que posa entrebancs a les generacions joves davant a l'hora de crear-se una situació. La clientela particular, minvant cada dia més per les seves pròpies dificultats econòmiques i per la creixent extensió de l'assegurança obligatòria, és una font d'ingressos precària. D'altra banda, aquesta assegurança, en oferir a l'obrer una assistència mèdica insuficient, cobreix les seves places amb un nombre escàs de metges per mitjà d'escalafons l'antiguitat dels quals barra pràcticament el pas a aquelles generacions joves. Això sense oblidar que l'abast del salari d'aquesta font d'ingressos no és proporcionat, no solament a l'excés de treball que una assignació abusiva de famílies li ocasiona, sinó que tampoc no ho és a un treball raonable. Així, per a cobrir les necessitats assistencials de cinc-centes famílies, existeix un metge de capçalera, el qual reb per aquest concepte un sou mensual que no passa de les sis mil pessetes.

Per altra part, el metge ha vist com els seus ingressos eren gravats progressivament per gran quantitat d'impostos. La patent de col·legiat, que ha substituït l'antiga contribució industrial; les utilitats i l'impost sobre el rendiment del treball personal, i finalment l'impost general sobre la renda, grava als metges en l'actualitat amb un percentatge superior al 15% de llurs ingressos bruts.

La situació econòmica dels metges, doncs, és a Espanya greu i descendent, en accentuar-se una superabundància aparent que mena al metge a la paradoxa d'augmentar la seva jornada laboral, dellà dels límits de la fatiga, i ampliar la seva actuació als camps més heterogenis, amb les consegüents repercussions en el camp assistencial i formatiu.

V

El Sindicat de Metges de Catalunya, associació professional que havia regulat les relacions corporatives dels metges catalans d'ençà de la seva fundació en 1898, amb un esperit ajustat al caràcter liberal de la professió, fou substituït l'any 1939 per una organització de control estatal que, després de sis anys d'existència no reglamentada, prengué forma legal en una ordenació que es denominava a ella mateixa "provisional" i que des del 1945

regula les relacions corporatives dels metges espanyols. Dins els actuals Col·legis de Metges, la manca de participació en l'elecció dels seus elements rectors, la missió dels quals de defensa professional ha estat canviada per la de control dels metges col·legiats (control que a Barcelona s'inicià, l'any 1939, amb la sanció de vuit-cents metges d'un total de dos mil cinc-cents col·legiats existents aleshores), ha aconseguit enterbolir les relacions professionals, concebudes a través d'aquestes institucions, en les quals el col·legiat només veu un aparell purament administratiu.

Les diferències d'interessos particulars entre els diversos grups, generacions, especialitats i encara individus, han estat fomentades a través d'aquest aparell estatal amb el fi de promoure la divisió i la lluita interna, i apartar els metges de la idea d'unitat, coneixedors de la força que aquesta unitat conferiria a un dels sectors de la classe mitjana que més reivindicacions globals té a plantejar, ja que ha estat sacrificada a la demagògia dictatorial sense compensacions científiques, econòmiques o assistencials, sense tenir en compte la seva veu, privada del valor que li atorga un ressó unitari.

Hàbilment, els diversos sectors han estat impulsats a accions reivindicatives, parcials i minoritàries, les quals, mancades de força, s'han topat contra els murs, aparentment infranquejables, de les imposicions estatals. Aquests fracassos han creat una consciència col·lectiva d'impotència i pessimisme, la qual afavoreix el caràcter neutralitzador d'aquests organismes. En el Col·legi de Metges de Barcelona, la participació, amb caràcter consultiu, dels metges de la província ha volgut disfressar-se amb una Cambra feixista, que és denominada Junta de Compromissaris, formada per 120 col·legiats, dels quals 20 són representants de la província, 50 són els metges situats pel Règim a través de la Facultat de Medicina, Directors d'Hospitals, Presidents d'Associacions, etc., i els altres 50 foren elegits per mitjà d'un plebiscit que va passar suspectament inadvertit i al qual acudiren menys d'un 10% dels possibles votants; d'altra banda, convé afegir que els candidats no eren de lliure elecció, sinó escollits dins la centena del número de col·legiat, la qual cosa no pressuposa ni molt menys una relació natural i treu tot valor al compromissari elegit per aquest procediment.

Els Col·legis de Metges d'Espanya són, per l'essència de llur constitució, contraris als interessos dels agremiats, i, per llur funció, element de disgregació enfront de l'acció unitària que en la lluita reivindicativa els metges necessiten.

VI

La investigació mèdica, bé que sigui modesta, lligada a una línia d'autenticitat capaç d'adaptar-se a una metodologia d'acord amb l'actual desenvolupament de la ciència en el món, no existeix a Espanya. Aquesta esterilitat troba la seva raó d'ésser en l'anàlisi més superficial de les condicions objectives en què la ciència mèdica espanyola discorre. L'absència d'investigació posa al nu l'enclaustrament reaccionari de l'estructura econòmico-social sobre la qual s'assenta. Ací les contradiccions ja no són plantejades entre el que és i el que hauria d'ésser, sinó entre el que no és i el que hauria d'ésser.

En primer lloc, a Espanya no hi ha investigadors, és a dir, no existeix en la xarxa de la nostra estructura social un buit per a l'investigador, i alhora aquesta estructura social ja es deslliura prèviament de l'aparició d'aquest estudiós que pogués exigir un lloc, per tal com els seus interessos personals són col·locats en franca contradicció amb una tal finalitat. No ens ha de sorprendre, doncs, que la Universitat espanyola no doni, entre els seus fruits, equips d'investigadors-metges.

L'afirmació que el caràcter hispànic no és apte per al desenrotllament d'una activitat metodològica, coordinada i perseverant, és una observació superficial. Ja que aquest caràcter en troba la justificació en la configuració mateixa de la societat que determina la consciència col·lectiva dels seus membres. Si la diversificació, l'oportunisme, l'individualisme, i l'arribisme sense escrúpols, són els atributs de l'home que triomfa en la nostra societat, és lògic que les generacions hi siguin empeses en la lluita per atènyer aquell triomf.

El nostre país necessita urgentment una investigació mèdica, però la primera tasca consisteix a formar un cos de científics que, superant les contradiccions de base, permetin sobrepassar els entrebancs caracterològics i eliminar la situació conflictual que la manca d'un lloc en la nostra estructura crearia als investigadors, en contraposar a llur tasca

la necessitat d'ocupar simultàniament una altra missió remuneradora. Tot això exigeix, en principi, una Espanya democràtica en la qual els problemes plantejats puguin ser lliurement discutits del poble, i —per a arribar a la solució definitiva— la construcció del socialisme, amb una nova moral de lluita cap al bé comú d'una humanitat sense classes.

VII

L'anàlisi que la situació mèdica espanyola ofereix és el fruit obligat de la dissortada conjuntura històrica que ha col·locat el poble espanyol una vegada més sota el domini cec de la reacció més fèrria i desordenada. D'altra banda, aquesta reacció és disfressada amb una màscara de justícia social, per a la confecció de la qual els metges han aportat el millor, en veure's obligats a posar en interdicte llur prestigi, i a col·laborar en l'obra

fraudulentament anunciada com a progrés que prengué el nom d'Assegurança Obligatòria de Malaltia, a través de la qual Girón va prometre-ho tot al poble, bo i sabent que l'únic que podria donar era el que els metges havien ja donat sempre, empesos en general per una generositat lloable, que ara com a fruit de la demagògia seria embrutida.

Ens és difícil de reconèixer en aquests metges els successors d'aquells personatges del segle XIX que Vincens-Vives descriu en la seva Història Social i Econòmica d'Espanya i Amèrica com a "molt actius en la vida política i científica, de la qual van constituir molt sovint l'avantguarda. Progressius i liberals per naturalesa foren els primers a adonar-se del dramàtic canvi social imposat per la industrialització i van practicar una tasca eminent per a posar remei a les primeres i lamentables conseqüències de la concentració obrera i la insuficiència de sous i vivendes."

El Dr. Fritz Baade, diputat socialdemòcrata al Bundestag de l'Alemanya Occidental i director de l'Institut d'Economia de Kiel, ha publicat recentment un llibre que ha despertat gran interès ¹.

Seleccions d'aquestes dades i comentaris:

La producció industrial dels Estats Units ha tingut en l'últim decenni una mitjana anual d'increment del 3,6%; la mitjana anual d'increment a la URSS ha estat de més del 10%. El Dr. Baade conclou que aquestes xifres significaran, per al camp socialista, molt aviat, "un augment de la producció general que es pot qualificar de fabulós" (pàg. 154).

Mentre que als Estats Units, en 1950, es graduaren 52.732 enginyers, aquesta xifra descendí, en 1954, a 22.236. "La situació és totalment distinta a la URSS. En 1950 es graduaren 28.000 enginyers; en 1954, 53.000; en 1955, 63.000, i en l'actualitat el nombre ultrapassa els 70.000... La promoció anual de perits gira al voltant dels 170.000. El nombre dels mateixos especialistes graduats als Estats Units és aproximadament d'un terç" (pàg. 244).

¹ Fritz Baad: *Der Wettlauf zum Jahre 2.000 (La competició per a l'any 2.000)*, Gerhard Stalling Verlag, Oldenburg i Hamburg, 1960, 304 pàgs.

Ramon Roig

L'OBRA DE
PERE
CALDERS

AMB LA victòria franquista, Catalunya fou escapçada en el camp de la literatura, com en tants altres sectors, dels seus millors representants que, en llur major part, van haver d'exiliar-se. Al cap d'uns quants anys, alguns van poder tornar a casa nostra amb risc de sofrir penalitats: així ho van fer Carles Riba i Joan Oliver. D'altres, però, romanen encara a l'exili bandejats del país on adrecen llurs esguards. Entre aquests trobem no altre que dos dels poetes més importants —Josep Carner, actualment exiliat a Bèlgica, i Agustí Bartra, a Mèxic— i el narrador més extraordinari de la nostra postguerra: Pere Calders, també exiliat a Mèxic.

Pere Calders podrà ésser discutit, però mai no seran qüestionats els seus grans dots d'escriptor que el situen en un primeríssim lloc dins el nostre panorama narratiu. Es per aquest motiu que hem considerat necessari de dedicar-li la nostra atenció.

NOTES BIOBIBLIOGRÀFIQUES

Pere Calders va nèixer a Barcelona el dia 29 de setembre del 1912. Estudià a l'Escola Superior de Belles Arts i en sortí dibuixant, professió que encara avui exerceix. De menut ja se sentí inclinat a les lletres, vocació encoratjada pel seu pare a qui il·lusionava el fet que el seu fill fos escriptor. Es va donar a conèixer amb un reportatge —“Uns quants dies entre ximplers”— aparegut al *Diari Mercantil*, del qual fou redactor, i director, Josep Janés. Publicà més tard un conte al diari del vespre *Avui* que dirigia també Janés. L'any 1936 aparegué el seu primer llibre de contes, *El primer Arlequí*, en la col·lecció dels Quaderns Literaris, editats pel mateix Janés. Pel desembre d'aquell any Calders publicà el seu segon llibre en l'esmentada col·lecció: *La Glòria del Doctor Larén*. Poc després quedà finalista del Premi Narcís Oller amb el recull de contes *L'any de la meua gràcia* i guanyà el concurs organitzat per la revista *Mirador* amb la seva novel·la *La cèl·lula*, obra que ha restat inèdita, l'original de la qual sembla que ha estat perdut. L'any 1938 fou finalista del Premi Crexells de novel·la, amb *Gael·li, l'home-déu*, obra també inèdita.

Mentrestant es produeix la derrota de les forces populars, i Pere Calders, com tants altres patriotes, inicia un penós èxode que l'havia de menar, successivament, a Prats de Molló, a Tolosa, a Roissy-en-Brie i, finalment, a Mèxic, el mateix any 1939. Allà es presenta al poeta Josep Carner el qual l'introdueix en una important casa editorial on Calders ha treballat fins ara. L'any 1942 guanya el Premi Concepció Rabell pel conjunt de narracions *Memòries especials*, i l'any 1954 obté el Premi Víctor Català pel seu llibre *Cròniques de la veritat oculta*, recull de contes alguns dels quals han aparegut en llibres anteriors o en diverses revistes. Les revis-

tes en què Calders ha col·laborat són, principalment: “La Revista de Catalunya”, “Lletres”, “Pont Blau” i, darrerament, els “Fascicles Literaris” redactats totalment pel nostre autor. Per aquest temps acaba també dues novel·les —*Ronda naval sota la boira i La ciutat cansada*— les quals són inèdites. L’any 1957 publica a Barcelona, en un mateix volum, *Gent de l’alta vall i Tres reportatges especials*, i el 1959, *Demà, a les tres de la matinada*.

Pere Calders és un dels escassos autors catalans que ha obtingut el privilegi de la traducció; actualment comença ja a ésser conegut fora de les nostres fronteres.

ELS LLIBRES PRIMERENCS

Bé que un cop d’ull als títols esmentats, ens pot fer pensar en una obra de considerable amplitud, el fet és que, tenint en compte, d’una banda, la quantitat de llibres inèdits i, de l’altra, la dificultat de trobar el que ha estat publicat fora de Catalunya, l’obra de Pere Calders es troba ésser molt reduïda. A l’hora d’examinar la seva producció, doncs, ens hem de limitar de moment als llibres següents: *El primer arlequí*¹, *La Glòria del Doctor Larén*², *Cròniques de la veritat oculta*³, *Gent de l’alta vall*⁴, *Demà, a les tres de la matinada*⁵, i algun conte aïllat publicat ací o allà.

Ja en els primers llibres ens adonem dels trets peculiars de la narrativa caldersiana, aglutinats per l’extraordinària fantasia que permet al narrador de moure’s amb desimboltura pels escenaris més desconcertants. Prou eloqüents són els títols dels seus contes: “El pas del temps en el museu sentimental”, “La meva estada al centre de la terra”, “El barret prodigiós i la barraca dels monstres”, “Epidèmia de la son a la Toscana”, etc., tots ells pertanyents al recull *El primer arlequí*. Quant a la narració que dona nom al volum, té com a protagonistes els personatges de la mitologia judeo-cristiana Adam, Eva i Caí —el “primer arlequí”, perquè neix amb la pell a rombs blancs i negres—. En el transcurs de la narració, d’un cert interès, sabem que Adam és realment més feliç a la Terra treballant que al Paradís on no fer res l’enutjava...

També porta l’empremta inconfusible de l’estil de Calders la seva primera novel·la *La Glòria del Doctor Larén*, dins els seus límits d’obra menor. Quant a l’estructura, fa l’efecte d’un conte allargassat, en què la força hi és diluïda. Ens adonem fàcilment, també, que l’autor no ha assolit encara —pensem, però, en el seu descàrrec, que té vint-i-quatre anys— un domini del llenguatge. El lèxic no és massa ric i les incorreccions gramaticals sovintegen⁶.

L’OBRA DECISIVA

Nogensmenys, calia que passessin encara alguns anys perquè aquells extraordinaris dots, que Pere Calders demostrava ja tenir en els seus primers llibres, prenguessin adequada forma. La seva reaparició —per bé que en aquest cas, com en tants altres, interromputs per la guerra seria més escaient potser de parlar d’“aparició”— en el nostre món literari fou autènticament sensacional: les *Cròniques* van desvetllar l’interès per les nostres lletres en molts lectors i la literatura catalana visqué un moment de rara animació. Calders, de pràcticament inconnegut passava al primer pla de l’actualitat literària.

¹ Quaderns Literaris N° 110, Ed. J. Janés i Olivé, Barcelona, 1936.

² Quaderns Literaris N° 146, Ed. J. Janés i Olivé, Barcelona, 1936.

³ Biblioteca Selecta N° 170, Ed. Selecta, Barcelona, 1955.

⁴ Seguit de *Tres reportatges especials*, Nova Col·lecció Lletres N° 25, Ed. Albertí, Barcelona, 1959.

⁵ Nova Col·lecció Lletres N° 48, Ed. Albertí, Barcelona, 1959.

⁶ Entre les incorreccions morfològiques hi trobem entre altres: *prurit*, *apretar*, *atormentar*, *poguer*, etc. I entre les faltes sintàctiques, sobretot un abús del gerundi consecutiu: “El senyor Larén anava extremant cada dia el seu zel educador, no deseparant el seu fill per cap motiu”. (V. *La Glòria del Doctor Larén*, pàg. 28).

No em proposo pas descobrir, en aquestes alçades, les *Cròniques de la veritat oculta*, però convé fer-ne un ampli examen si volem situar-les correctament dins el conjunt de la producció de Pere Calders. Les *Cròniques* són dividides en tres parts: la primera, titulada “La imprevista certesa”; la segona, “Ver, però inexplicable”; i la tercera, “L’escenari desconcertant”. Es cert que aquesta divisió en algun moment és un xic arbitrària; però en general podem afirmar que cada part forma una unitat, sobretot “Ver, però inexplicable” en què el conjunt és homogeni fins i tot en la brevetat dels contes.

La part, tanmateix, més important des de tots els punts de vista és la primera, en la qual trobem dos importants contes —“La ratlla i el desig” i “La consciència, visitadora social”— que ja eren coneguts del públic català⁷. Opina Triadú que “La ratlla i el desig” és un dels contes “més notables que s’han escrit en català modernament”⁸, afirmació que no és gens exagerada. D’altra banda —i fora del seu valor intrínsec— aquest conte és de singular importància per tal com ens assenyala el camí de la interpretació adequada que cal donar a l’obra de Calders. Rarament el nostre autor alaba els seus contes amb una rotunda conclusió com fa en aquest cas. Per boca d’un vell, el protagonista-autor coneix l’origen de la seva tragèdia, la qual és aclarida: és aclarida sobretot per al lector que a partir d’aquell moment en lloc de trobar-se esguardant un escenari *a les fosques*, n’esguardarà un *d’enllumenat*. Però la tragèdia subsisteix per a l’autor: “Per què —conclou aquest— ¿fins a quin punt em sentia poeta o agrimensor? O bé ¿quina altra cosa podia ésser en el fons, que em pogués assegurar una tria afortunada”⁹.

Tota la filosofia personal de Calders es troba condensada en aquest interrogant. El dilema realitat-fantasia pren aleshores una projecció dramàtica, car no es tracta d’un simple joc: el contista va més enllà. Se sent profundament preocupat per l’home i les seves il·lusions, per la societat, pels seus problemes. És cert que no ens dóna solucions, ¿però és que ha de donar-nos-les un escriptor?

Un dels contes més significatius en aquest sentit és “La revolta del terrat”. El tema central d’aquesta narració és la solidaritat. Es cert que l’humorisme de Calders redueix a l’estret marc d’una paròdia la grandesa d’una “petita revolució”; però també ho és que, com sempre, la seva causticitat està impregnada d’un gran respecte per la persona humana. Ens adonem de l’amargor de l’home que ha sofert i sofreix, però no la de l’home desenganyat. Pere Calders és tot el contrari d’això: és l’home de l’eterna il·lusió, de l’exorbitada il·lusió. També té un desenllaç *polític* el conte titulat “L’any de la meva gràcia” en què novament la contradicció realitat-fantasia pren una singular rellevància.

“La ciència i la mesura” és una de les narracions més importants d’aquesta primera part i un admirable cant en contra de la deshumanització “científica” a l’estil nazi. El progrés és per al nostre autor, i ens ho recorda repetidament, essencialment humà; per això, quan és absent del progrés el contingut humà, quan ens trobem davant d’una provatura de laboratori purament i simplement, aleshores el progrés deixa d’ésser tal progrés.

En el mateix recull de “La imprevista certesa”, trobem d’altres narracions interessants, en les quals la prodigiosa imaginació de Pere Calders es fa palesa. Així, per exemple, en “Coses de la Providència”, “La Clau de ferro”, “L’home i l’ofici”. La ironia de Calders és posada sovint en relleu, com ocorre en “El principi de la saviesa” quan el protagonista esdevé ric:

“El caràcter se’m va ablanir, i mireu si va bé d’ésser ric, que de mica en

⁷ Havien aparegut a l’*Antologia de contistes catalans* (1850-1950) de Joan Triadú (Ed. Selecta, Barcelona, 1950), obra importantíssima i imprescindible per a qui tracti d’estudiar l’evolució de la narrativa catalana. Precisament a Triadú correspon el mèrit d’haver donat a conèixer Pere Calders al públic català de la postguerra.

⁸ Triadú: *Ibidem*, pàg. 1.491.

⁹ *Cròniques de la veritat oculta*, pàg. 40.

“mica anava adquirint bons sentiments, sense arribar a l'extrem que la consciència em fes nosa.”¹⁰.

“El desert”, “La clara consciència” i “El teatre de Caramar” són els restants contes d'aquesta primera part de les *Cròniques*.

“Ver, però inexplicable”, el segon recull del mateix llibre, és, com hem dit més amunt, la part més homogènia de les *Cròniques de la veritat oculta*. En primer lloc, aquestes narracions són totes elles breus (dues o tres planes, llevat de la darrera que en té set); en segon lloc, tots els indicis ens fan suposar que aquests contes procedeixen d'una mateixa època¹¹. D'altra banda, en “Ver, però inexplicable” no trobem el lirisme que sovintaja en la primera part. Són contes específicament humorístics i l'autor hi pren deliberadament una postura menys angiosa. Això no vol pas dir que no hi trobem el Calders de sempre quan llegim: “Una temporada vaig arribar a ésser tan feliç que m'ensopia”¹²; i, sobretot, una intel·ligent ironia. Es modèlic en aquest sentit el conte titulat “Els catalans pel món”, on en solament una cinquantena de ratlles Calders fa una magistral caricatura d'aquesta característica nacional catalana que és l'enyorança.

En “L'arbre domèstic” trobem una mostra més, d'una de les obsessions del nostre narrador: la lluita de l'home vulgar contra el que el mateix Calders anomena la “veritat oficial”. Triadú ho ha fet ressaltar amb unes encertades paraules:

“Tant se val que es tracti d'esperits ben enraonats i posats en un destret, com d'un tigre a la cuina o un arbre al menjador: la resposta, sigui d'un cap d'estació, de la portera o d'un comissari, és sempre la mateixa: —Respecteu l'ordre existent —ve a dir—, deixeu que el tren descarrili cada matí, que les feres facin niu sota els fogons i que l'arborescència us esbotzi el pis... L'home senzill no pot fer res contra això.”¹³

Així ocorre, en efecte, amb “L'esperit guia”, “Història natural”, “Els catalans pel món”, “Quieta nit”...

La tercera part de les *Cròniques* és “L'escenari desconcertant”, que aplega narracions de la primera època del nostre escriptor (1936-1942). El conte segurament més important d'aquest darrer recull és “Raspall”, un deliciós conte infantil —així és qualificat pel mateix autor— que ens explica la història d'un raspall animat per la tendresa que en ell posa un nen. Es també molt interessant el titulat “Un crim”, i força intel·ligents la resta: “El geni Magiar”, “Feblesa de caràcter”, “Coses aparentment intranscendents”, etc.

LA SEGONA SORPRESA

L'esperit inquiet de Pere Calders no es podia limitar a donar-nos una sola gran campanada amb el llibre guanyador del Premi Víctor Català, i no havia de passar massa temps que el nostre autor publicqués una altra obra important, bé que molt més breu. Em refereixo a *Gent de l'alta vall*, recull de quatre narracions d'ambient mexicà publicat l'any 1957. El fet de retratar en aquest recull un mateix —i ensems concret, real— ambient fa que hi trobem una rara unitat si el comparem amb d'altres de l'autor. Ara: aquets contes són quelcom més que quatre estampes més o menys folklòriques. Els personatges de Calders, sempre grotescos, sovint tenen una base humana molt sòlida. Els mateixos tòpics sobre la psicologia azteca, que hem vist tantes vegades repetits, s'hi presenten com impulsats per un afany real de comprensió.

¹⁰ *Ibid.*, pàg. 48.

¹¹ Sobretot el fet de només assenyalar una sola data —1949— al final del darrer conte.

¹² De “O ell o jo”.

¹³ Pròleg *cit.*, pàg. 16.

Es difícil d'assenyalar quina de les quatre narracions és la millor. "Fortuna lleu" ens explica els tràfecs d'un vigilant d'obres que ha occit un seu amic embriac a qui substitueix en les seves relacions amoroses. "La vetlla de donya Xabela", és la història potser més grotesca del recull sobre una vetlla incidentada. El conte més dramàtic, més sobri, és un episodi revolucionari titulat "La primera part d'Andrade Maciel", de gran força descriptiva: algunes de les seves planes són realment antològiques. Finalment, "La Verge de les vies" és una extraordinària història de fanatisme religiós.

Pere Calders soluciona hàbilment el difícil problema del diàleg. El cinema ens ha acostumat a la parla dels mexicans i era una empresa arriscada per part del nostre escriptor de transcriure-la en correcte català. Malgrat tot, considero que Calders ha reeixit plenament a fer-ho els moments en què no ha pogut evitar la forma dialogada.

Podria plantejar-se una altra qüestió quant a *La gent de l'alta vall*. Hem vist com ni tan sols en aquestes narracions més realistes, Pere Calders no es desprèn del seu humorisme. ¿Trobem en tal actitud una manca de comprensió per part del nostre contista? Ja hem assenyalat abans que això no és cert. Ara bé: un aspecte concret d'aquest problema és d'esbrinar si en l'actitud de Calders existeix o no qualsevol menyspreu envers les pobres criatures que ell crea. Personalment, m'inclino a creure que no hi ha en *La gent de l'alta vall* —com, en general, en tot el seu humorisme— cap menyspreu. És més, en la meua opinió si aquest existís impossibilitaria Calders d'escriure obres d'autèntica importància.

En el mateix volum en que aparegueren les narracions de *Gent de l'alta vall*, trobem els excel·lents *Tres reportatges especials*. En aquests "reportatges" és on potser es fa més palesa la inclinació caldersiana a *subvertir* la nostra idea que tenim del món, i més concretament el conformisme. Sistemàticament el que és *normal* en la nostra vida quotidiana, aquí apareix com *anormal*, i viceversa. Com exemple ben notable podem esmentar el "Reportatge del monument de Sonilles". Pere Calders aconsegueix una vegada més que ens replantegem problemes que comunament considerem ja resolts. És interessant també el "Reportatge de l'esbós de la mort"; però, potser ho és més encara, el "Reportatge del dia repetit" de gran vigor. És significatiu que aquest "reportage" acabi amb unes paraules d'alerta:

"Però no és convenient defugir totes les responsabilitats. Enmig del desconcert i de l'escepticisme que va afectant la vida moderna, és precís no perdre de vista les coses que, aparentment, ja no serveixen."¹⁴

Aquestes paraules adreçades a un món afectat pel "desconcert i l'escepticisme", el qual no pot ésser altre que el món burgès, tenen el valor d'un seriós advertiment. Són, en definitiva, la reprovació de la frivolitat a què es lliuren les classes decadents.

ALTRES OBRES

El darrer llibre que ha publicat Pere Calders és el titulat *Demà, a les tres de la matinada*, recull de contes apareguts principalment als *Fascicles literaris* de Mèxic. Aquest llibre és compost de set narracions força interessants. S'inicia amb el conte que li dóna nom i el qual es troba en la línia de les millors *Cròniques*. La resoluta voluntat del protagonista, encaparrat a fer un viatge a la Lluna —la fantasia (que relativa és, però, avui aquesta fantasia!)— i els esforços del seu company a fer-lo desistir —la realitat—, xoquen una vegada més en una narració

¹⁴ *Gent de l'alta vall* (ed. cit.) pàg. 116.

de Calders, creador d'innombrables situacions on són incessantment replantejats els problemes que el conformisme dona com a resolts.

També molt d'interès ofereix "El sistema de Robert Hein", en qué no sabem què considerar primordial, si l'homenatge que l'autor ret a una fe sense límits, o bé la forma mestrívola de posar al nu els efectes de la propaganda. Una altra narració destacable és "Les parets i les barbes" on planteja el cas d'un pobre badoc a qui un xarlatà enganya precisament en nom del progrés. "El batalló perdut", "Mirades profundes", "Amor gairebé impossible" i l'obsessionant "Desaparició de Lerena i Hargis", completen el recull.

Fora dels quatre contes publicats a l'esmentada *Antologia de contistes catalans*¹⁵ i d'algun altre¹⁶, Pere Calders no ha publicat a Catalunya altres obres. La seva producció donada a conèixer a casa nostra —cinc o sis títols— no és doncs, extensa, si la comparem per exemple amb la d'un Pedrolo que ha aconseguit, en poc de temps, atènyer la dotzena de títols, comptant solament novel·les i reculls de narracions. I és que Calders elabora molt lentament els seus llibres, hi treballa fins a presentar-los impecables.

CONCLUSIO

Avui ningú no nega ja la importància de Pere Calders en les nostres lletres, i és general el reconeixement de la crítica com a primer contista dels nostres dies. Ara bé: això no vol dir que no sigui un escriptor totalment indiscutit. Ens referirem concretament al problema medular de toda obra: la qüestió del "servei" de la literatura caldersiana.

Hom ha parlat molt de les vies literàries i artístiques, en general, més adients a la societat actual. La major part dels escriptors marxistes opinen que el realisme socialista és el mètode més apropiat i que en més gran mesura contribueix al desenvolupament d'una societat vers el socialisme. Per als autors no marxistes, però igualment progressius, també el realisme ha estat preferit als altres sistemes, a l'evasió, que actualment ningú ja no s'atreveix a defensar. Però no convé veure en el realisme socialista —ni en el realisme "tout court", que al cap i a la fi no és més que aquest en "estat inconscient"— una forma rígida, un pla a seguir preestablert, com volen els crítics burgesos, sinó més aviat una ordenació, purament i simplement al servei de l'home. Esmentaré unes paraules d'Elsa Triolet, la gran novel·lista russo-francesa que ha declarat no fa gaire: "Si jo avui m'inclino per un mètode, el del realisme socialista, no crec pas que això suposi una forma o un contingut precisos. No suposa sinó un *resultat*..."¹⁷

Quelcom de similar podríem dir respecte a Calders. Deixant de banda certes temences, certa sentimentalitat més aviat petit burgesa, és evident que el nostre autor té la suficient lucidesa per a donar-nos en forma de contes fantàstics el complex panorama que ofereix avui una societat a punt de desaparèixer. Que personalment Calders se senti o no identificat amb les aspiracions d'aquesta societat és una qüestió que al meu entendre no té massa importància, quan existeix una obra de positiu interès com és la seva. D'aquesta manera, com hem afirmat repetidament, Calders s'ha sabut situar en un dels primeríssims llocs de la nostra literatura.

¹⁵ Aquests són: "La ratlla i el desig" i "La consciència, visitadora social" publicats posteriorment, com hem dit, a la primera part de les *Cròniques*; "L'Hedera helix", reproduït també a les *Cròniques* (segona part); i "Una curiositat americana", conte segurament de la primera època, que Calders no ha inclòs en cap dels llibres posteriors.

¹⁶ Així, per exemple, Calders ha col·laborat en el volum d'homenatge a Víctor Català *Els 7 pecats capitals* (Biblioteca Selecta, Barcelona, 1960). El seu conte —un dels pocs amb certa consistència d'aquest estrany llibre— titulat "Les cames" s'entronca amb els de *Gent de l'alta vall*.

¹⁷ Declaracions fetes a *La Nouvelle Critique* de París amb ocasió de la interessant enquesta organitzada per aquesta revista "A quoi servez-vous?" (Novembre, 1960).

Enric Roig i Querol

EL
POSSESIU
“LLUR”

L'ÚS DEL possessiu *llur*, quan la cosa de la qual parlem pertany a més d'una persona, és indubtable que evita la confusió en què podem caure si només emprem el possessiu *seu*, tant si es tracta d'una o més persones. Si fem bé aquesta diferenciació, tindrem que quan direm, per exemple: “Es el *seu* llibre” no hi haurà cap dubte que ens referim al llibre *d'ell* o *d'ella*. De la mateixa manera que si diem: “Es *llur* llibre”, tots entendrem de seguida que ens referim al llibre *d'ells* o *d'elles*.

Amb tot, és evident que *llur* compta amb més d'un detractor. ¿En què es basen per a condemnar-ne l'ús? La gent no ho diu ni —afegeixen gairebé tots— ho dirà mai. ¿Llavors, per què voler anar contra el corrent? ¿Per què entestar-se a ressuscitar una expressió *morta*? Simplement, perquè *llur*, que ara només trobem en el català literari —malgrat la persistència d'uns quants a evitar-lo- representa un guany gramatical del qual n'hauria de beneficiar igualment el català parlat. Ara, que assegurar que no ho direm mai, ens sembla exagerat. Els catalans tornaran a dir-ho si els hi acostumem, si els ensenyem com cal emprar-lo. Amb el criteri dels detractors de *llur*, sostingut fins a les darreres conseqüències, encara ens trobaríem en plena decadència. Aquest possessiu no és cap treball de laboratori. Es ni més ni menys que un terme que havia caigut en desús, però que valia ben bé la pena de reintroduir.

Entre les moltes expressions abandonades hi havia el possessiu *llur*. ¿Per què no acceptar-lo obertament puix que ofereix una bona solució gramatical quan ens referim a més d'un posseïdor, és a dir, quan volem dir *d'ells* o *d'elles*? Ja des dels inicis de la Renaixença —passant per l'època de Verdaguer que predicà abundantment amb l'exemple, ha estat novament en el català escrit¹ fins arribar a l'època actual en què ho és d'una manera seguida, bé que molt tímidament en el llenguatge parlat.

Examinem ara l'aspecte purament gramatical d'aquesta qüestió. Si drecem la llista completa dels possessius tindrem:

		SINGULAR	PLURAL	
Un sol posseïdor	{	Primera persona	meu, meva	meus, meves
		Segona persona	teu, teva	teus, teves
		Tercera persona	seu, seva	seus, seves
Més d'un posseïdor	{	Primera persona	nostre, nostra	nostres (masculí i femení)
		Segona persona	vostre, vostra	vostres (masculí i femení)
		Tercera persona	llur (masc.i femení)	llurs (masculí i femení)

¹ Guimerà, que no és pas un autor a aconsellar des del punt de vista ortogràfic se'n servia, bé que solament en les seves tragèdies sobre temes històrics: Judit de Welp. Gala Plàcidia, etc., etc.

¿Com han reaccionat, què és el que han aconsellat els gramàtics de casa nostra? Es el que veurem tot seguit.

Pompeu Fabra, autor de la Gramàtica Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, després de donar la llista dels possessius dedica un curt paràgraf a LLUR —som cap a l'any 1915— que diu textualment: “El possessiu arcaic *llur* es pot usar en lloc de seu significant *d'ells* o *d'elles*, però mai en lloc de *seu* significant *d'ell* o *d'ella*”². D'aquesta cautela del Mestre (“es pot usar”, en comptes d'haver escrit “s'ha d'usar”) alguns detractors n'han deduït certa vacil·lació per part de Pompeu Fabra, sense tenir en compte l'any en què ho va escriure. No és cert, perquè ell no vacil·là mai a servir-se del possessiu *llur* i a aconsellar-lo.³

Emili Vallès, en la seva obra “Lliçons de Gramàtica Catalana”⁴ diu a propòsit de *llur*: “La forma LLUR és correntment substituïda per SEU, SEVA (i LLURS per SEUS, SEVES) a la llengua parlada. Sol considerar-se facultatiu l'ús d'unes o altres formes, però és de recomanar, sobretot a la llengua escrita, l'ús sistemàtic de les formes LLUR i LLURS per a designar la pluralitat de posseïdors. Així: “El pare i la mare, amb *llur* fill”.

Jeroni Marvà, anagrama dels dos cognoms dels professors Jeroni Martoreli i Emili Vallès, diu en el seu “Curs Pràctic de Gramàtica Catalana”:⁵ “LLUR, que equival, i és encara preferible a SEU quan la cosa posseïda és de més d'un posseïdor, només té una forma al singular i una forma al plural”. (Ja ho hem vist en dreçar la llista dels possessius). Després, en aquesta mateixa gramàtica trobem la nota especial següent: “Cal anar amb molt de compte en l'aplicació del possessiu LLUR; és una errada corrent emprar-lo davant éssers o objectes pertanyents a un sol posseïdor. El LLUR sols està ben usat quan els posseïdors són més d'un. Així està mal usat dient: *Aquest senyor viu de llurs rendes*; però està ben usat dient: *Aquests germans malgasten llurs rendes*”.

Les mateixes explicacions sobre l'ús de LLUR trobem als “Exercicis de Gramàtica Catalana”, també de Jeroni Marvà, segon volum dedicat a la Morfologia⁶, en referir-se als possessius. Només els exemples són modificats. En lloc dels que acabem de reproduir, trobem els dos següents que, pel fet que conserven els mateixos subjectes, verbs i complements —primerament al singular, després al plural— ajuden més directament a comprendre l'ús de SEU i de LLUR. Per això els donem. Mal usat: *Aquest senyor malgasta LLURS rendes*”, (un sol posseïdor). Ben usat: *Aquests senyors malgasten LLURS rendes*”. (Més d'un posseïdor; podem dir d'ells.)

Josep Miracle, en la seva Gramàtica Catalana⁷, quan arriba als possessius, n'estableix la llista, hi inclou, respectivament per al singular i el plural, les dues formes LLUR i LLURS. L'autor ja no parla de preferències, no fa cap referència al llenguatge parlat ni ens diu que l'ús de LLUR sigui facultatiu. Ja ho dona

² La primera edició de la Gramàtica de l'Institut degué aparèixer entre els anys 1917 i 1918. Les edicions sisena i setena que hem consultat corresponen als anys 1931 i 1932, respectivament. (Pàgina 57, paràgraf 58). Vegeu també, en el mateix sentit *Gramàtica Catalana* de Pompeu Fabra. Editorial Teide, Barcelona 1956. (Pàgina 32, paràgraf 38, remarca 1).

³ Alguns exemples, sense entretenir-nos massa a buscar-los: “Pertot arreu creiem veure castellanismes: edat, castedat, ¿no deuen LLUR *d* a una influència castellana?” (*Qüestions de Gramàtica Catalana*, 1911) “A l'època en què els altres idiomes llatins fixaven i modernitzaven LLURS ortografies... A despit de LLURS detractors les Normes Ortogràfiques...” (Pròleg de la primera edició del *Diccionari Ortogràfic de l'I.d'E.C.—1917*). “Molts valencians i balears creuen encara que l'obra d'unificació del català escrit suposaria la supeditació de LLURS variants dialectals al català de Catalunya”. (*Revista Nostra Parla*, Barcelona, 1920). Després de referir-se als adversaris del sistema de l'Institut: “Aquest consideració els hauria de portar a depositar LLUR actitud...” (*La Nova Revista*, Barcelona, 1929). Exemples trets de *El Català Literari*, antologia d'escriptors catalans moderns, volum dedicat a Pompeu Fabra. (Editorial Barcino. Barcelona, 1932).

⁴ Llibreria Sintès, segona edició. Barcelona, 1931, pàgina, 75.

⁵ Editorial Barcino-Barcelona, 1932. Pàgina 108, paràgraf 94.

⁶ Col·lecció Popular Barcino-Barcelona, 1936, nova edició. Volum 37, pàgina 18.

⁷ Segona edició. Tallers Gràfics de la Societat General de Publicacions, S. A. Barcelona, 1951. Pàgina 105. paràgraf 122.

com a cosa definitivament establerta, si més no des del punt de vista gramatical, que és indubtablement l'únic que preocupa l'autor. De totes maneres, en explicar l'ús de cada un dels possessius, en arribar a LLUR, diu textualment: "LLUR s'empra per a determinar si la cosa pertany a *ells* (plural) o a *elles* (plural), però mai a *ell* o *ella* (singular). Compareu, si us plau, els següents exemples⁸: El pare i el seu fill (posseïdor *pare*, en singular, posseït, *fill* en singular).

"La mare i els seus fills, (posseïdor en singular; posseït en plural). Els pares i llur fill, (posseïdor en plural, posseït en singular). Els pares i llurs fills, posseïdor en plural, posseït en plural)."

Joan Gili, en la seva "Catalan Grammar"⁹, fa com els autors precedents. Dreça la llista dels possessius i manté també les dues formes LLUR i LLURS. Després de dir que els possessius van precedits de l'article: *el meu, el teu, el seu, el nostre, la vostra*, etc., amb la sola excepció de LLUR que no l'admet, de cara l'estudiant anglès dóna un exemple de l'ús de cada possessiu. El dedicat a LLUR és el següent: "LLUR can also be placed after the noun, in which case the sentence begins with the article¹⁰: *El punt de vista llur* — "their point of view". I és tot. No diu res sobre la dificultat de l'aplicació d'aquest possessiu car, en donar-ne l'equivalència anglesa, THEIR, estima que a l'estudiant anglès ja no li cal saber res més.

B. Montsià (pseudònim del malaguanyat C.A. Jordana), en el seu llibre "El Català en vint lliçons"¹¹, diu en parlar dels possessius: "Tingueu en compte que podeu emprar *seu* en lloc de *llur*, però no *llur* en lloc de *seu*. Així es pot dir *els soldats i els seus oficials*; però és una errada greu de dir *el general i llurs soldats*. Abans d'emprar LLUR, assegureu-vos que determina un posseïdor plural; en aquest cas *el seu ús es molt recomanable perquè dóna al llenguatge unes facilitats d'expressió que no tindria amb l'ús exclusiu de seu*". (El darrer subratllat és nostre).

Anicet Villar de Serchs, autor de "Nocions breus de Gramàtica i Ortografia" ens parla de LLUR en els termes següents: "El possessiu LLUR hom l'usa únicament quan hi ha més d'un posseïdor. Està ben dit *he vist els pares amb llurs fills*, però estaria malament que diguéssim *he vist el pare amb llurs fills*. En aquest cas cal dir *he vist el pare amb els seus fills*".¹²

D'Antoni Badia i Margarit, autor d'una "Gramàtica Històrica Catalana"¹³ són les paraules següents: "La lengua literaria moderna, teniendo en cuenta las construcciones antigua y dialectal, y la mayor comodidad significativa que se logra con la distinción, ha reintroducido el uso de LLUR, LLURS (con valor masculino-femenino) en la lengua escrita, sin que este uso llegue nunca, sin embargo, al lenguaje hablado.

Segurament que Badia i Margarit no és massa partidari de LLUR. Si no anem errats, ell preferiria *seu, seus*. Es per això que escriu encara: "Esta construcción (seu) es la única que domina en la casi totalidad del dominio catalán e incluso en parte de la lengua literaria, a pesar de lo preceptuado sobre *llur*; así frente al cat. liter. *llur fill*, dice el catalán común *el seu fill*; frente al cat. liter., *llurs amics*, el cat. com. *els seus amics*; creemos que la simplificación morfológica

⁸ No ens hem sabut estar de reproduir-los perquè són molt clars i fixen bé la qüestió de l'ús de LLUR.

⁹ The Dolpin Bock & Co Ltd. Segona edició completada, revisada i augmentada. Oxford, 1952 Pàgines 32 i 33.

¹⁰ Llur pot també ésser col·locat després del nom, en el qual cas la frase comença am l'article.

¹¹ Col·lecció Popular Barcino, nº 173. Barcelona 1955, pàgina 53. Nova edició. La primera havia aparegut l'any 1934.

¹² Editorial Miquel A. Salvatella. Barcelona, 1960. Pàgina, 31.

¹³ Editorial Noguer. Barcelona, 1951. Pàgina 278.

que presupone el uso de *seu* como posesivo universal de tercera persona lleva las de vencer, como ocurre en otras lenguas románticas".¹⁴

No entrarem a discutir el punt de vista de Badia i Margarit. Direm solament que renunciar a *llur* no es pot justificar en cap simplificació morfològica. Majorment quan seria renunciar a uns avantatges gramaticals positius. Res no s'oposa a l'ús de LLUR. Fonèticament sona perfectament bé. El que cal simplement és recomanar i predicar amb l'exemple el seu ús en el català parlat.

Francesc de B. Moll, en una altra "Gramática Histórica Catalana", diu: "LLUR es el posesivo normal de tercera persona de poseedor plural... En el lenguaje vulgar, LLUR ha perdido mucha vitalidad sustituido por SEU, pero aún se conserva en el habla del Rosellón (seguramente favorecido por el fr. *leur*) y en la región más septentrional de la Cataluña oriental... En el catalán literario moderno se usa preferentemente LLUR, pero se tolera SEU cuando el uso reiterado de aquél podría resultar artificioso o monótono".¹⁵

Completament d'acord, tret del recel que exposa l'autor al final. Car la monotonía tant la constituirà l'ús repetit de LLUR com de SEU. Això ja és cosa de l'estil de l'escriptor. L'essencial és emprar bé LLUR sempre que cal.

Tots els gramàtics, doncs, donen consells per al recte ús d'aquest possessiu, que ofereix una certa dificultat puix que cal tenir en compte si es tracta d'un o de més posseïdors, sense que compti la cosa posseïda. Però ara ens adonem que, sense haver-nos -ho proposat deliberadament, acabem de trobar l'explicació de l'oposició dels qui es manifesten contraris a emprar LLUR. Es simplement per comoditat, perquè emprar-lo degudament exigeix una certa atenció, sense que calgui exagerar-la massa perquè les regles de la seva aplicació són ben clares. Els seus detractors troben més còmode d'ironitzar a base de "la llar llur", "els llirs llurs" i d'altres expressions més o menys facecioses —en totes les llengües se'n poden constituir— en lloc de prendre's una mica la molèstia d'estudiar-ne el seu fàcil ús, vistos els avantatges que ofereix.

La gent no emprarà mai el possessiu LLUR, afirmen els seus detractors. Que l'Escola torni a ésser nostra i aleshores, al cap d'uns quants anys, ens podrem pronunciar amb coneixement de causa. Mentre l'ensenyament del català serà completament interdit, evidentment, no cal pensar a introduir l'expressió LLUR en el català parlat.

El possessiu LLUR és l'equivalència del llatí ILLORUM¹⁶. Però nosaltres hem copiat del francès LEUR, diuen els anitllur.¹⁷ Amb un esperit de veracitat més sever haurien de començar pel començament. El francès en tot cas, ha adaptat l'esmentat possessiu llatí. Però no ha estat la sola llengua a copiar-lo tot adaptant-lo, cada una, a la fonètica pròpia. Un lleuger examen de la qüestió ens permetrà de citar a continuació cinc llengües que en adoptar i adaptar el possessiu llatí ILLORUM han establert, per tant, a la tercera persona, la diferenciació entre un sol posseïdor o més:

Més d'un posseïdor	}	Anglès	:	THEIR
		Alemanys	:	IHR
		Francès	:	LEUR
		Italià	:	LORO
		Català	:	LLUR

¹⁴ Universalitat exagerada. Adhuc llengües no romàniques han adoptat un possessiu plural de tercera persona, equivalent de *llur*. Així poden establir diferència entre un o varis posseïdors. Ho veurem més andavant.

¹⁷ No és exacte. El català, al cap i a la fi, només ha admès LLUR com a possessiu, mentre que el francès n'ha

¹⁶ Més exactament de les seves variants vulgars ILLURU i ILLURUM.

¹⁷ No és exacte. El català, al cap i a la fi, només ha admès LLUR com a possessiu mentre que el francès n'ha fet també un pronom personal. "Je leur dirai de venir". Els diré que vinguin.

En canvi el castellà —com tampoc el portuguès— no ha establert aquesta diferenciació en el possessiu de tercera persona. Segurament perquè més modernament no ha trobat un mot prou assimilable a la seva fonètica. No és aquest el cas, ens sembla, del català: LLUR s'adapta perfectament a la nostra fonètica, sense forçar-la gens, malgrat les frases iròniques reproduïdes adés.¹⁸

Ramón Menéndez Pidal, en ocupar-se de la qüestió ha escrit: "Para la tercera persona, el español, el portugués y el rético, usan igual que el latín, el mismo *suus*, *su* como posesivo de uno y de varios. Pero los demás romances crearon un derivado del genitivo *illorum* para el posesivo de varios; el navarro-aragonés lo conocía también: *lure*, *lur*, plural *lures*, usado algo en el castellano primitivo (*lures faces*, Glosas Silenses); la forma *lor* es escasa en los documentos aragoneses (*no es tracta del català*) y se halla en el asturiano del Fuero de Avilés, sin duda por extranjerismo".¹⁹ I del mateix autor són els conceptes següents: "Además, se caracteriza el navarro-aragonés por especiales dialectalismos...; el posesivo catalán *lur*, *lures*, de uso muy común en Aragón".²⁰

Si fem a LLUR el gros retret d'ésser arcaic, és que admetem que el català medieval se'n servia. Pel fet que certs clàssics en feien, a vegades, un ús equivocat —els exemples més correntment citats són els trobats a "Tirant lo Blanc" i a "Curial e Güelfa",— alguns n'han volgut treure la conclusió que LLUR no devia ésser massa arrelat en el català parlat d'aquella època. Això ens demostra, a tot estirar, certes vacil·lacions o distraccions d'alguns autors —en totes les llengües i a totes les èpoques els casos no manquen— majorment en un període en què la Gramàtica no havia adquirit la importància posterior. Però podem prendre com a exemple un autor que sabia emprar degudament el LLUR. A la Crònica del nostre Muntaner el trobem correctament i constantment. I si hem escollit aquest clàssic, és per l'estil popular, de rondalla a la vora del foc que llisca contínuament per la seva prosa. Amb aquestes expressions tan senzilles com: "Què us diré?", que trobeu a cada pàgina. O bé: "Ara lleixaré estar açò que bé mí'hi sabré tornar"; "ara lleixarem anar lo rei de Castella que se n'és anat al concili". I encara: "Ara tornaré a parlar del senyor rei En Pere". I quan empra el possessiu LLUR, sense abandonar mai el seu estil planer: "E de tots aquests senyors vos diré la *llur* vida o *llur* fet con lloc e temps serà"; "e sobre tots senyors ho han aquells del Casal d'Aragon, que no us diré que sien senyors a *llurs* vassals, que ans los són companys"; "mas la comunitat del poble és lo pus (més) benenant que poble del món i que viuen mills (millor) e pus ordonadament en *llur* alberg ab *llurs* mullers e *llurs* fills". I encara un altre exemple perquè pel nostre goig no acabaríem mai: "E si negun (algú) me demana: En Muntaner, quines gràcies coneixets vós que fan més los senyors del Casal d'Aragon a *llurs* sotmesos que altres?" Però hem d'interrompre les citacions empesos per la necessitat de posar aviat punt final a la nostra defensa del possessiu LLUR.²¹

Després de les citacions d'un autor que s'acostava, com cap altre i tant com podia, al parlar viu del poble, creiem poder afirmar que si Muntaner no defugia mai d'escriure LLUR és perquè segurament acudia normalment als llavis dels catalans dels temps medievals.

Intentarem de resumir-nos. El possessiu LLUR era emprat pels nostres escriptors medievals. Partidaris i detractors a servir-nos-en actualment hi estem d'acord. En canvi, quant a assegurar si en aquella mateixa època era usat en el català parlat, la unanimitat ja no existeix. Les llengües que literàriament tothora l'han uti-

¹⁸ Per no disposar d'una equivalència de ILLORUM, quan el castellà vol precisar que hi ha més d'un posseïdor perquè el context no seria prou clar, ha de recórrer a expressions forçades i feixugues com "su de ellos", "su de ellas", "de los mismos", "las mismas", etc.

¹⁹ *Manual de Gramática Histórica Española*. 9ª edición. Madrid, 1952, pág. 258.

²⁰ *El idioma Español en sus Primeros Tiempos*, 4ª. edición Buenos Aires, 1951. pp. 71-72.

²¹ Col·lecció Popular Barcino —*Crònica de Ramon Muntaner*. Volum I. Barcelona, 1927. Posteriorment, el 1951, l'Editorial Barcino ha pogut acabar la publicació, en nou volums, de tota la Crònica.

litzat i que segueixen aplicant-lo, se'n serveixen normalment en el llenguatge parlat actual. Això permet d'afirmar que era viu en els temps pretèrits dels parlars dels pobles que adoptaren ILLORUM. A part dels exemples de Muntaner i de les raons exposades, aquest fet ens hauria de bastar per a concloure que igualment devia succeir amb nosaltres. Es a partir de la decadència que LLUR es bat en franca retirada. Desapareix dels dos camps lingüístics fins que, a partir de la Renaixença, gràcies a l'obra de depuració del nostre verb és reintroduït al català literari.

Per tal d'arribar, novament, a copsar-lo dels llavis de la nostra gent, hauran de transcórrer alguns anys. Ara, de moment, el temps treballa contra nostre. Però això no serà indefinidament. Ultra els avantatges gramaticals exposats i repetits al llarg de la nostra exposició, hem de desitjar que LLUR sigui progressivament reintroduït en el català parlat. Si abans d'arribar al punt final ens és permès d'evar-lo a la categoria de símbol, quan aquest fet es produirà voldrà dir que almenys tota una generació haurà beneficiat de l'ensenyament en català a l'Escola, amb totes les seves conseqüències.

Mentrestant, com digué l'estimat Mestre: "No cal abandonar mai ni la tasca ni l'esperança."

La independència i sobirania nacional d'una nació no s'ha de mesurar pel fet que constitueixi o no un Estat propi a part. Si està integrada en un Estat multinacional, allò que decideix de la seva independència i sobirania és el caràcter voluntari o forçós d'aquesta integració i de la forma d'integració. El reconeixement del dret d'autodeterminació, fins a la separació, i la defensa en comú de la independència, són les bases sòlides que garanteixen la unió voluntària i el reconeixement mutu de la personalitat nacional entre les nacions agrupades en un Estat multinacional.¹

¹ De *El problema nacional català*, 1a. part: *Antecedents Històrics*. Edicions HORIZONS, Mèxic, pàg. 73.

Francesc Fàbregas

**LA
FIGURA
DE
PI I MARGALL**

EN LA GALERIA de polítics espanyols del segle XIX, Pi i Margall és el personatge que més plenament pertany al període en què es formà intel·lectualment: període de desenvolupament del capitalisme als països avançats i de creixement del proletariat, període de transició del socialisme utòpic al socialisme científic, període d'escissió de l'anarquisme del sí del socialisme, que es produí a Espanya el 1872, —un any abans de la proclamació de la República,—període de lluita aferrissada entre les oligarquies burgesa industrial i agrària feudal amb llurs centres a Barcelona i Madrid, respectivament, període de greus contradiccions entre les distintes forces socials.

Pi i Margall té el mèrit innegable d'haver entès el plantejament dels problemes fonamentals que calia resoldre per a donar lliure curs al desenvolupament de les energies del poble espanyol, refrenades durant segles, i d'haver-ne exposat les solucions. El fet que aquelles solucions no arribessin a triomfar no minva la vàlua del seu pensament ni el seu coratge en preconitzar-les, malgrat les condicions adverses en què es veia obligat a fer-ho.

Pi i Margall nasqué el 29 d'Abril del 1824 a Barcelona, data en què la ciutat estava encara ocupada pels francesos del Duc d'Angulema. Nasqué en casa humil d'un carrer estret, el de Mirallers, on els seus pares tenien dues modestes indústries: un teler de vels als alts i una botigueta per a vendre calç, guix i ciment als baixos.

Conegué, ben infant, les angoixes familiars produïdes per haver estat el seu pare sergent de les milícies al 1820, durant la revolució iniciada per l'aixecament de Riego a Cabezas de San Juan. En aquella època de repressió, Barcelona vivia sota la fèrula del Comte d'Espanya, home de Calomarde, que havia pres a les seves mans l'extirpació de tot signe de liberalisme a Catalunya.

Estudià a les Escoles Pies, on s'hi distingí, puix que als catorze anys dominava i traduïa el llatí i el grec clàssics. Amb els coneixements adquirits pogué emprendre estudis que els seus pares no podien costejar i passà a la Universitat on comença la carrera de Dret. Des dels dotze anys havia començat a presenciar el període de grans convulsions (1833-1845) iniciat amb la guerra dels carlins, i la sèrie de lluites socials que omplenaren el lapse de temps esmentat.

El caràcter d'aquestes lluites a Catalunya no era exactament el que tenia en l'àmbit total d'Espanya. Hi havien dues forces que es disputaven el predomini dintre l'Estat espanyol: l'oligarquia feudal agrària, força prevalent a Castella, i l'oligarquia industrial, prevalent a Catalunya. Pi i Margall, esperit atent al desenvolupament dels esdeveniments, copsà les contradiccions entre les dues oligar-

quies en pugna i percebé l'enfrontament entre aquelles oligarquies i les forces noves per elles engendrades: el proletariat del camp i el proletariat industrial, que a cada nova topada apareixien amb més força i experiència.

En 1847, Pi i Margall, amb 23 anys, i mancant-li la revàlida per a rematar la seva carrera, anà a Madrid. L'any 1849 figurava al Partit demòcrata i des de les pàgines de *La Discusión*, en juntes privades i en revoltes actives precursors de la Revolució de Juliol del 1854 actuà decididament contra l'absolutisme de Narváez. Tingué participació directa en la Junta Revolucionària, recorregué les barriades com actiu propagandista i contribuí amb eficàcia a l'esclat del moviment revolucionari.

Tement per la causa de la Revolució, davant de la buidor ideològica dels progressistes que la dirigien, publicà en els dies següents al triomf una proclama amb el títol, *Eco de la Revolución*, en la qual cridava el poble perquè no s'aturés a meitat del camí i completés l'obra enderrocant la monarquia. El darrer paràgraf de la proclama deia així: "Poble: portes avui armes i tens a les teves mans els teus destins. Assegura d'una vegada el triomf de la llibertat; no confiïs en aquest o en aquell; enderroca de llurs immerescuts altars tots els antics ídols. Demana garanties per a això. La teva primera i millor garantia són les teves pròpies armes. Exigeix l'armament universal del poble".

Això espantà els membres de la Junta, la qual ordenà la detenció i empresonament de Pi i Margall. Fou alliberat per intervenció del seu amic i correligionari, Eduard Chao, que després formà part del govern de la República del 1873.

Per tal que el progressisme triomfant s'orientés en un veritable sentit revolucionari, s'apressà a escriure i publicar *La Reacción y la Revolución*, en novembre del 1854, on definia el criteri bàsic del sistema federal. Hi inclogué, també, els primers atacs contra el colonialisme espanyol a Cuba i Puerto Rico. Novament esparverat, el govern progressista prohibí la circulació de l'obra i ordenà la seva recollida. La recollida de les obres de Pi i Margall des dels seus inicis d'escriptor s'havia fet tan obstinada, que un jutge arribà a dir que si Pi i Margall hagués escrit el Pare Nostre, també l'hi haurien prohibit.

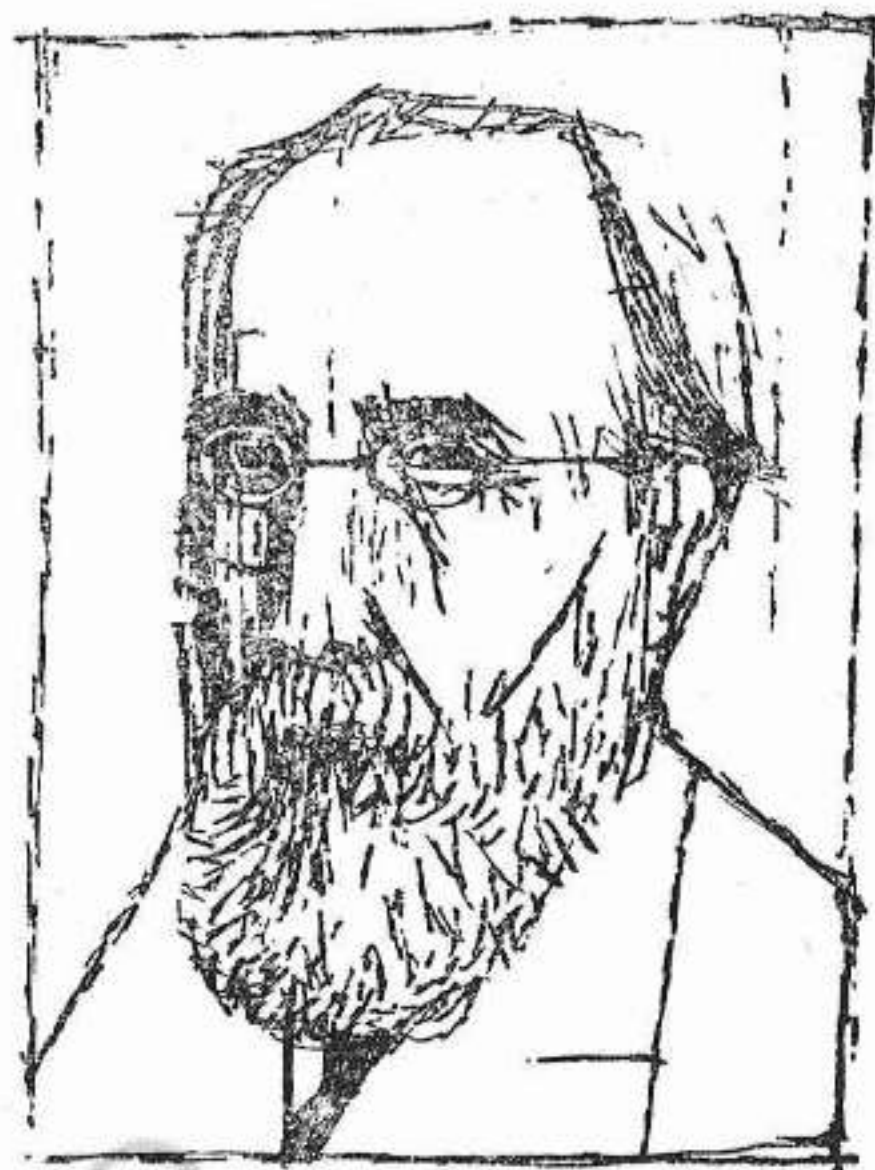
Per fi s'esdevingué el que veia venir i tractava d'evitar. I amb l'aixecament d'O'Donell es veié forçat a posar-se a resguard a Vergara, lloc nadiu de la seva muller. Allí acabaren d'enfortir-se les seves conviccions federals. Tan bon punt es crearen noves condicions, retornà a Madrid per reintegrar-se a les seves tasques periodístiques.

En 1859 completà la seva carrera amb el títol d'advocat que exercí amb gran escrúpol, sense gairebé cap afany lucratiu, tot deixant astorats els clients per la modèstia dels honoraris que percebia.

Ascendí al càrrec de director de *La Discusión* i entaulà grans polèmiques amb Castelar, en defensa del socialisme, que era aleshores a Espanya un concepte indefinit i confús. En aquestes polèmiques adquirí renom, causà impressió entre els elements cultes d'Espanya i mostrà fins a quin punt estava avançada la seva formació socialista.

En 1866 prengué una part activa en la conspiració dita dels "sergents" i se'l veié novament per les barricades. Fracassada la revolució, caigueren dotzenes de sergents i molts polítics liberals hagueren d'exiliar-se per escapar de la pena de mort; entre ells Pi i Margall.

Des de París no deixà de conspirar, mantenint correspondència amb Orense, el marquès d'Albaida, Ferran Garrido i altres demòcrates que anaven difonent les idees republicanes per tot Espanya. Fins i tot assolí atreure's el seu acarnissat oponent i polemista Castelar. Amb la seva gran tenacitat, imposà la doctrina i la

denominació federal al partit republicà espanyol del qual era una de les primeres figures i la més insigne.

A l'exili disposà del temps necessari per a traduir obres de Proudhon, entre elles, *El principi federatiu*. Pi i Margall, que havia exposat anys abans la seva teoria sobre el sistema federal i, més tard, havia publicat el seu llibre *La Reacción y la Revolución* (1854) i, dos anys després, l'article "¿Quina ha d'ésser la nostra forma de govern?", en els quals insistia en la defensa del federalisme pactista, tenia, naturalment, que sentir-se atret per la lectura de les obres de Proudhon; d'on la coincidència de llurs pensaments entorn dels principis federatius. Per aquest motiu, molts l'han titllat d'anarquista; amb tanta persistència, que així ho ha cregut molta gent que ha tingut coneixement superficial de la seva obra.

Convé també puntualitzar que *El principi federatiu*, de Proudhon, fou escrit deu anys més tard que l'obra de Pi i Margall, *La Reacción y la Revolución*.

Pi i Margall, esperit obert a l'estudi de totes les idees, el mateix que llegí Proudhon estudià a fons Hegel i Feuerbach.

Es un afany erroni de voler cercar l'origen de la teoria federativa de Pi i Margall en terrenys estranys. El federalisme de Pi té típiques arrels hispàniques.

Durant el segle XIX, en moltes de les diverses convulsions hagudes a Espanya, l'Estat unitari s'ha desballestat. Sovint han estat els municipis i les províncies (més tard regions), que s'han mobilitzat per pròpia iniciativa; llur vitalitat ha contrastat amb aquell desballestament. Marx, en *La Revolución en España*, parla de la sorpresa de Napoleó en descobrir, al costat d'un Estat mort, una societat espanyola plena de vida.

Pi i Margall copsà aquests fets i en tragué les seves conclusions. Segons Pi, el que esdevingué quan les guerres napoleòniques (1808-1814), tornà a manifestar-se en 1820-1823; una altra volta en 1835-1845 i també en 1854-1855.

Pi i Margall acusa l'Estat unitari d'ésser obstacle a la veritable integració de la unitat espanyola. No és pel domini i la imposició damunt d'altres pobles que un Estat es consolida, ans al contrari, el camí de la consolidació és el reconeixement i defensa dels drets dels pobles que formen el conglomerat estatal. Considera que l'estabilitat sols pot derivar del manteniment dels drets de lliure determinació, que Pi fa arrencar de la cèl.lula més simple, el ciutadà, i l'extén a municipis, províncies i Estat.

I amb aquesta orientació enfocava els problemes d'Espanya. Constatava que les juntes locals reflectien una oposició al retorn de situacions passades i una tendència a desaristocratitzar l'Estat, tot donant-li formes més democràtiques, corresponents a la transformació del temps, el ritme del qual marcava al món d'ales-

hores l'avenç de la burgesia i la fi del predomini nobiliari. Aquesta visió no l'enuernà fins al punt de creure que la direcció de l'Estat per la moderna burgesia és la meta de totes les aspiracions, puix que intuï que en la mesura que la burgesia anava eliminant els conflictes derivats del sistema de producció feudal, sorgien, i cada cop amb major força, conflictes de nou caràcter originats per la contradicció d'interessos entre la novella classe burgesa dominant i el proletariat. D'ací, també, la seva atenció als moviments internacionals obrers i la seva dedicació a les teories d'avantguarda.

Fins ací alguns dels aspectes del pensament de Pi entorn del federalisme.

Però si per mor del seu federalisme ningú no està qualificat per a titllar-lo d'anarquista i seguidor de Proudhon, encara ho està menys si tenim en compte la gran diferència entre llurs respectius conceptes de l'Estat i del seu paper davant de la Revolució. Mentre Proudhon vol enderrocar l'Estat i destruir-lo per sempre més, el mateix dia del triomf de la revolució, Pi i Margall és enemic declarat d'aquesta utopia. Per a ell l'Estat aparegué per una necessitat i ha desaparèixer quan ja no existeixi la necessitat. I no existirà la necessitat d'un Estat quan s'hagin eliminat els privilegis i injustícies que el motivaren. Ho diu amb aquestes paraules: "No hi haurà més errors a esmenar, abusos a corregir, privilegis a enderrocar en el terreny del dret. ¿Haurà passat aquest per la darrera de les evolucions i estarem ja en el regnat de la justícia absoluta? Si no és així, tingui's per segur que durant segles i segles no deixarà d'ésser necessari el concurs de l'individu i de l'Estat."

Encara és palesa una altra diferència amb els anarquistes. Mentre els anarquistes pretenen que una *élite* d'homes selectes imposi el seu pensament a les masses, Pi s'hi oposa, mantenint que són les masses les que han d'establir llurs idees sobre la justícia social, que l'Estat ha de convertir en dret. Lluny de destruir la institució Estat, vol destruir l'Estat divorciat del poble per a bastir l'Estat mogut pel poble. Per això Pi i Margall vol que la revolució prengui l'Estat a les seves mans, considerant que un cop això assolit, des d'ell s'han de donar les primeres passes vers la restauració a la vida plena de municipis i províncies determinada pel poble, lliure de toda intromissió estrangera. Un cop això efectuat, municipis i províncies enviaran llurs millors representacions a l'Estat.

Aquest era el significat de la seva revolució "*des de dalt*", en paraules d'aquell temps, més tard tergiversades, en contraposició de la revolució "*des de baix*", de Proudhon.

Els unitaristes s'esglaiaven davant del federalisme de Pi i Margall. Sense penetrar el fons de la qüestió parlaven de desmembrament, d'anarquia, d'absència de garanties individuals i un munt de coses per l'estil. Partidaris de la solució dels problemes per la força, tot ho fiaven en el que ells anomenaven *Estat fort*, que no és per la voluntària col·laboració en ell de totes les parts que l'integren, ans per la imposició que no reconeix aturadors morals ni materials. La unitat no l'admeten com a resultat dels llaços que la realitat texeix entre les parts components i el tot. L'única unitat que ells reconeixen o desitgen és la que creuen feta a base de la imposició violenta. És evident l'oposició irreconciliable que separa aquest unitarisme reaccionari del federalisme pimargallià.

Els detractors exposaven que l'administració que Pi i Margall proposava per als municipis i províncies, havia de portar inevitablement a un fraccionament igual o pitjor al dels temps feudals (anarquia feudal), oblidant que el fraccionarisme qui el combatia amb més força, eren precisament les forces sorgides de la ciutadania i no pas la noblesa feudal, que era la que detentava el poder i s'oposava a l'enderrocament dels obstacles que impedièn la lliure associació dels pobles, viles i províncies, en una entitat superior.

Pi i Margall fou un defensor intransigent de la unitat dintre de la varietat.

Fent-se ressò que Espanya és un país on diferents comarques tenen diferents estructures que impedeixen trobar una solució uniforme als problemes diversos, Pi proposava la federació com l'única forma de permetre un desenvolupament divers de tot el conjunt espanyol.

Pi i Margall recomanava als treballadors que no s'aïllessin en organitzacions apolítiques, ans al contrari, que d'acord amb el que aconsellava el Congrés de Brussel·les (1868) exercissin llurs drets polítics arreu i sempre, àdhuc tenint en compte que a Espanya el sufragi era tan sovint falsejat. Pi recomanava el que fou portat a terme l'any 1869 a Eisenach, on fou fundat el partit social-demòcrata obrer, independent de tota tutela burgesa. A Espanya els bakuninistes boicotejaren tal orientació.

Pi i Margall volia, també, que es millorés la situació dels bracers del camp i deia: "...i no haver intentat res en llur profit hauria estat imperdonable per a nosaltres, que havíem contribuït, com el qui més, a menar-los a la vida política i havíem parlat tots, qui sap si sobrerament, de l'emancipació del quart estat."

La seva concepció del problema agrari és plantejada així: "¿Són per ventura resolts tots els problemes que de l'actual constitució de la propietat han sorgit en aquest segle? Esperen encara ser-ho els *foros* de Galícia, les *rabasses* de Catalunya, els *giros* d'Extremadura, les roturacions d'Andalusia, la testamentifacció de Castella atacada pel dret consuetudinari de les províncies forals, la formació dels cots rodons per a contrarestar els desastrosos efectes de l'extremada divisió de la terra, la redempció per parts del laudemi i del cens en un contracte que porti el treball a la terra i la terra al treball; i d'altres i d'altres problemes les solucions dels quals poden canviar la faç, no ja tan sols de la propietat, ans també de la família."

Pi lluitava perquè l'adjudicació de béns de l'Estat que no comportaven l'obligació d'indemnitzar ningú, fos feta a títol de cens reservatiu i no de venda, tot preferint els postors que no pagaven contribució directa, per a evitar així que anessin a mans dels "homes que ja eren propietaris territorials o capitalistes que, parlant en general, han cercat la terra no pas per conrear-la, ans per fer-se amb rendes més segures. No s'ha distribuït la propietat tot el que exigien la llibertat i l'ordre; i els colons, en lloc de treure profit de la revolució, han vist créixer de manera fabulosa el preu dels arrendaments."

La lluita contra el colonialisme tingué en Pi un lluitador infatigable; afrontà sense desmais els perills que tal posició comportava en aquells temps d'exaltació patriòtera. Des que en tingué ocasió decretà l'abolició de l'ignominiós esclavatge a Puerto Rico, i lluità per estendre la mesura a Cuba. Defensà amb gran energia l'extensió dels drets ciutadans espanyols a les colònies, més tard l'autonomia, i, finalment, la independència, quan aquelles mesures ja resultaven tardanes.

La República es presentà a Espanya per "on menys era esperada", segons Pi. Per això mateix venia acomboiada pels seus pitjors enemics, els quals, impotents per a imposar-se de moment, optaren per adherir-s'hi, a l'aguait de l'ocasió d'enderrocar-la. Això, prou bé ho veia Pi i Margall, però no ho volien veure els seus correligionaris. Calia un partit dirigent armat d'una teoria precisa i amb una disciplina sòlida per a fer front a la situació; el Partit Federal, però, estava molt lluny de reunir aquelles condicions.

Si la Revolució francesa del 1789 havia trobat una situació de forces madura per al triomf de la burgesia francesa (massa camperola oprimida sota el jou feudal, massa obrera feble i desorganitzada, burgesia compacta i il·lustrada), la República del 1873, a Espanya, trobava un situació que ultrapassava les condicions de la revolució burgesa (massa camperola oprimida sota el jou mixte feudal-bur-

gès, massa obrera de certa consideració, independitzada de la direcció burgesa, i burgesia en col·lisió) i no reunia encara les condicions propícies per a la revolució social.

La burgesia industrial, la catalana en especial, s'esborronava d'haver donat l'empenta inicial que promogué la Revolució de Setembre del 1868, que per derivació conduí a la proclamació de la República del 1873, després de la renúncia d'Amadeu de Savoia a la corona d'Espanya. El proletariat, que era ja una força de consideració, no tenia l'experiència necessària per a albirar el camí de la victòria. La seva direcció bakuninista donà un claríssim exemple de "com NO s'ha de fer la Revolució", com digué Engels.

"Pi era, de tots els republicans oficials, l'únic socialista, l'únic que comprenia la necessitat que la República recolzés en els obrers. Així presentà tot seguit un programa de mesures socials d'immediata execució, que no solament eren directament avantatjoses per als obrers, sinó que, endemés, pels seus efectes, havien necessàriament d'empènyer a progressos més grans i, d'aquesta manera, posar almenys en marxa la reforma social. Però els internacionalistes bakuninians, que tenen l'obligació de refusar àdhuc les mesures revolucionàries, quan aquestes arrenquen de *'l'Estat'*, preferien donar suport als intransigents més extravagants abans que a un ministre." (Engels: *Els bakuninistes en acció*).

En lloc d'exercitar els drets polítics al moment i hora que fos possible en pro de llur causa, segons aconsellava Pi, aleshores que els podien exercitar, els bakuninistes proclamaren l'abstenció; per la qual cosa les Corts s'omplien de diputats completament divorciats de les classes treballadores, les quals romangueren a remolc dels agitadors intransigents.

Les nombroses i cròniques contradiccions interiors junt a una exacerbació passional, arran dels encara recents fets de la Comuna de París (1870), sorgiren a la superfície en ebullició violentíssima que impossibilità l'encarrilament de la situació. Calia que el Govern i l'Estat nats d'aquella situació, actuessin ràpidament i eficaçment. Però el Govern i l'Estat estaven amarats de contradiccions. Mentre Figueres i Pi eren federals, Salmeron i Castelar eren unitaris i activament antifederals. Mentre Pi i Margall era partidari de la persuasió, els dos darrers eren devots de la imposició per la força. Mentre Pi tenia un caire socialista, Castelar era aferrissat individualista. L'elaboració de la Constitució, per aquest motiu i d'altres de semblants, es retardava. La facció unitària despertava recels en la federal, i els federals més impacients que tenien pressa d'arribar als llocs de nova constitució de l'Estat nou, fomentaven la desconfiança de les masses populars envers els nous governants.

La classe obrera observava la pugna entre les distintes tendències dels dirigents republicans. No era tan llunyana ni oblidada la data en què Pi i Margall havia sostingut un fort debat en defensa de l'Associació de Treballadors, adherida a la Primera Internacional, quan el 1872 Sagasta la volguè situar fora de la llei. Figuraven al costat de la República elements que en aquella data havien ensenyat les urpes als internacionalistes obrers.

Aquestes premisses predisposaven a presionar el govern amb fets consumats. Feren possible que els federals intransigents impulsessin els aixecaments cantonals. La direcció obrera bakuninista, per tal d'imposar el seu federalisme llibertari, posava la massa obrera a remolc dels intransigents burgesos dels quals només rebia que menyspreus, quan no foc de fusell.

En arribar a aquest punt, els detractors de Pi i Margall el presenten com a un governant a qui li tremolava la mà en veure's obligat a posar ordre. Però aquest no és el cas. Només cal recordar amb quina energia escometé els intents subversius de la reacció, per a comprendre la falsedat del judici. No era pas un afalac, ans al contrari, una expressió d'incontenible amargor, el qualificatiu que la

reacció aplicà a Pi i Margall motejant-lo "l'home de gel". Els exasperava la seva impassibilitat enfront dels tumultes parlamentaris i que no mostrés el més petit tremolor en entrar a l'atac. Pi i Margall qualificava l'ús de la força, per a destruir les insurreccions cantonals, de mesura suïcida, ja que el que s'assoliria fóra solament la destrucció de les forces que havien d'ésser el suport principal de la República. Solament arribaria a aquest extrem en el cas que ja no restés cap més possibilitat, car entenia que per la via de la discussió hi havia totes les possibilitats d'èxit i es negava a actuar d'altra manera.

Considerava que enfront dels esdeveniments s'havia de mantenir una gran serenitat, ja que una transformació integral, com la que s'havia de fer al país, no era lògic imaginar-la enmig d'aigües calmes, ans al contrari, amb onades gegantines. Amb calma i energia serena s'havia assolit que fos retirada la proclamació de l'Estat Català, a Barcelona, sense disparar ni un tret, mitjançant l'apel·lació a la consciència dels qui volien veritablement una República progressista, malgrat que, d'una manera esbojarrada, n'haguessin estat, un moment, obstaculitzadors inconscients. De derrota telegràfica qualificaren els descontents aquell fet victoriós per a la República.

Deia també Pi que per a imposar-se per la força calia tenir en compte que no hi havia altre camí que recórrer a la força militar, desafecta al nou règim. Amb la qual cosa es donaria pas a les forces de la reacció per restablir l'opressió contra la qual lluitaven els republicans.

Davant del munt de contradiccions desfermades en el camp republicà, les negociacions amb els cantonals s'allargassaven i la impaciència enverinava més i més els problemes entre ambdues parts. Finalment, amb l'acusació que mentre predicava la revolució des de dalt l'exercia des de baix, l'oposició a Pi i Margall es féu unànime i es veié obligat a renunciar. Fou un avortament irremeiable el fet de lliurar el poder a Salmerón i a Castelar els quals, segons Pi, tenien un concepte de la república equivalent al de monarquia camuflada. Això es veié confirmat més tard amb el pas de Castelar als rengles monàrquics, en declarar que en tenia prou amb la implantació del sufragi universal per a sentir-se satisfet.

Reprimides les insurreccions cantonals pels generals Pavia i Martínez Campos, el primer liquidà la República i el segon proclamà la Restauració.

En els darrers anys de la seva existència, Pi i Margall publicà el llibre *Les Nacionalitats*, que fou traduït en diversos idiomes, i prosseguí l'adoctrinament del partit federal, armant-lo d'una disciplina que no havia tingut en el moment necessari.

A l'Espanya de la Restauració el reagrupament de forces havia d'exigir un bon espai de temps i la reorganització de les forces obreres, desorientades per la gran fallida bakuninista, es feia una tasca llarga i difícil. Pi i Margall no veuria un revifament sensible de les forces d'oposició al reaccionarisme borbònic fins a les darreries del segle, quan la seva vida estava ja finint. La seva mort esdevingué el 29 de novembre del 1901.

El pensament de Pi i Margall és l'aportació espanyola del segle XIX a les idees universals en pro de la justícia social. Ningú no li pot regatejar el lloc d'honor que li pertoca entre els grans homes progressistes del nostre país, per haver estat un dels "pioners" que amb més gran coratge lluitaren per l'alliberament de les "classes jornaleres" considerades per ell com "el nervi de les societats". Majorment quan la seva lluita fou dintre el marc de la societat espanyola de mitjans del segle XIX, on el despotisme, a despit de figurar abolit de dret, de fet subsistia en les mentalitats reaccionàries que s'aixoplugaven darrera pancartes falsament liberals.

Miguel Huguet

L'ARTISTA

I

EL MERCAT

EN JUDICAR la producció artística d'una època determinada, dues qüestions són normalment oblidades pels historiadors de l'art: 1ª Quí és el comprador del producte artístic; 2ª amb quina finalitat compra.

En tota societat dividida en classes antagòniques, és sempre la classe dominant la que es pot permetre el luxe d'adquirir obres d'art, que —en reflectir la seva ideologia— es converteixen objectivament en instruments d'influència sobre les classes socials dominades.

Es evident que aquest plantejament exigeix considerar amb atenció l'estat de les forces productives i de les relacions de producció en cada període històric determinat. La consideració d'aquests dos factors, base de la vida material de la societat, ens permet penetrar més profundament en la investigació dels problemes formals i expressius de cada període.

Així, l'art desenvolupat al servei de les classes esclavistes dominants a l'antic Egipte, a Grècia i a Roma, i el creat al servei de la noblesa i de les ordres religioses a l'Edat Mitja, expressava els interessos particulars de cada una d'aquestes classes, tot presentant-se com si fós l'interès general de tot el poble. L'artista, educat en tallers reals o monàstics, o en les acadèmies mantingudes per la noblesa o el clero, no podia fer altre cosa que reflectir, més o menys directament, en les seves obres, la concepció del món de les classes socials dominants, de les quals ell mateix formava part, o, al servei de les quals vivia.

Es interessant de recordar que quan, a França, la burgesia s'imposà com a classe dirigent a la resta de la societat i realitzà la

revolució antifeudal, els seus artistes s'afanyaren a produir obres enfocades d'acord amb aquests objectius. L'exemple més notable és —potser— el de David, que convertí les parades militars en grans espectacles plàstics, on les combinacions de colors dels uniformes dels soldats, les banderes, les tribunes, els arcs de triomf i la disposició de les masses d'espectadors en llocs determinats, equivalia a un exercici de composició semblant als que l'artista realitzava habitualment en pintar els seus quadres. David i els seus col·laboradors es manifestaren, aleshores, com una notable combinació de coreògrafs i escenògrafs; no hi ha dubte que l'efecte estètic produït en l'espectador per aquestes composicions de masses, contribuï a augmentar el prestigi d'una classe que es consolidava en el poder i conquistava el seu lloc en la història.

Aquests exemples, citats molt lleugerament, però que podrien ésser tema d'investigació per part dels especialistes, no tenen altre objecte que fer comprendre com l'art és, en gran part, un reflex de la mentalitat de la classe social que el subvenciona. Es natural, doncs, que allà on es concentren els representants de la classe dominant, és on afluïxen i on sorgeixen els artistes que treballaran al seu servei.

EL MERCAT ARTÍSTIC CATALÀ DES DEL
1850 AL 1936

A Catalunya, durant el segle XIX, el desenvolupament de la indústria mecanitzada va fer créixer la burgesia, classe social que, en aquella època, era la cridada a fer-se portant-

eu de les aspiracions populars i a dirigir la revolució democràtica, consistent en la destrucció de les estructures econòmiques i polítiques de tipus feudal.

La nova visió del món que aportava la burgesia, oposada a la concepció tradicional de l'aristocràcia terratinent —classe que constituïa una barrera a l'expansió i al creixement progressiu d'Espanya— es reflecteix en el terreny artístic. Enfront dels pintors de quadres històrics que vegetaven en l'estèril ambient dels salons elegants en espera de l'encàrrec oficial i del diploma o condecoració corresponents, que arrossegaven llur monòtona existència cada vegada més d'esquena a la realitat de llur temps, sorgeix —principalment a Catalunya— una sèrie d'artistes que rebutgen la falsa brillantor dels objectes idealitzats i —com els impressionistes francesos— treuen els pinzells a l'aire lliure i intenten donar una imatge veritable de la realitat i de l'emoció que els inspira.

Es ben cert que aquest afany de sortir al carrer —com els impressionistes— no és a Catalunya l'únic lloc on es manifesta. Però per la mateixa raó que l'impressionisme no més fou admès per les capes més avançades de la burgesia francesa, l'alta societat espanyola de finals de segle protegia el quadre de Saló Oficial estil Madrazo, i rebutjava tot el que no fos fidel representació dels seus deliris de grandesa, en contradicció flagrant amb la realitat d'un país que necessitava imperiosament un canvi d'estructures econòmiques i polítiques. Si tenim en compte l'estat del progrés industrial català, trobarem lògic que fos a Barcelona on els canvis en l'ambient artístic adquirissin major importància.

La burgesia, en tant que classe dominant, volia satisfer la seves necessitats en matèria artística i així es van crear noves possibilitats materials per als artistes que, fins aleshores, les desconeixien. Un nombre creixent de persones s'interessava per la pintura o per l'escultura i adquiria obres de tamany més aviat reduït que, malgrat no ser pagades com es mereixien, permetien de viure a l'artista, de seguir produint.

Aquesta ampliació del mercat artístic va fer que nombrosos artistes s'interessessin per la indústria artesanal i li donessin un nou impuls, bandejant la repetició mecànica de les

formes anteriors i imprimint als objectes decoratius el gust dels qui els compraven.

El floriment artístic de Catalunya en els darrers decennis del segle XIX i en els primers de l'actual és deguda, doncs, principalment, al predomini de la burgesia catalana en la vida econòmica i cultural del país, al desenvolupament de la seva indústria i a la consegüent capacitat d'absorció —per part de la dita burgesia— dels productes artístics; en resum, a la creació d'un mercat, per bé que limitat, no per això menys interessant per la seva influència sobre el gust artístic general. Lògicament, l'existència d'aquest mercat artístic i l'elevació intel·lectual de l'ambient en el qual va créixer, exercí una potent atracció sobre els artistes d'altres regions, que acudiren a Barcelona impulsats per llur afany de perfeccionament professional, i, amb l'esperança de guanyar-se la vida amb llur art. Es produí així una afluença d'artistes, l'aportació d'alguns dels quals (Picasso, Gargallo, etc.) ha estat d'una importància capital en el desenvolupament posterior de la plàstica catalana.

A més del mercat artístic, l'artista espanyol ha vist Barcelona, fins al 1936, com una mena de pont estès entre Espanya i París. La burgesia catalana, per la seva activitat industrial particularment dinàmica i pel seu comerç amb les nacions més avançades d'Europa, especialment França, n'ha estat influenciada, no sols pels sistemes de producció moderns, sinó pel gust estètic. La importància d'aquesta influència i la seva repercussió sobre tot Espanya, no és necessari comentar-la per massa coneguda.

Igual com a l'Edat Mitja en què les influències artístiques venien a través de Catalunya —finestra oberta, per la seva situació, a tot el que fos nou—, en els darrers cent anys ha tornat a ser així. La influència de l'evolució estètica europea ha estat tan important que Barcelona és un dels llocs on el *Modern Styl* va arrelar amb més força i on va donar, amb Gaudí, una de les figures más destacades.

Per a l'artista espanyol que cap al 1900 desitjava anar a París, el camí a seguir, la seva primera prova era, doncs, Barcelona. De l'èxit o del fracàs que obtingués en els medis artístics barcelonins depenia, en gran

nombre de cassos, la seva marxa o la seva renúncia a la capital francesa.

L'Exposició Universal del 1929, amb les possibilitats de treball artístic que va oferir, fou la base d'una estreta cooperació entre pintors, escultors i arquitectes que —malgrat els resultats negatius de l'Exposició mateixa— augurava, si hagués pogut cristal·litzar més tard, dies de glòria per a l'art com a element de cultura al servei de tota la societat.

Els artistes anaven comprenent que l'arte no més té un sentit veritable, en la nostra època, si en participen no sols els privilegiats, ans totes les classes que formen la societat. Per això les idees que aleshores circulaven per Europa, de *l'art integral*, de la *integració de les arts*, de *l'art en equip* (Gropius, Mies Van der Rohe, Bauhaus etc.) tingueren un acolliment favorable. Es crearen grups com el G.A.T., C.P.A.C., i es formaren grups d'artistes per a treballar en col·laboració amb arquitectes, en entitats com el Foment de les Arts Decoratives. Per bé que això no era suficient, —car el problema no es resol amb una simple col·laboració sinó amb una total identificació conceptual a partir del moment mateix de l'avant-projecte— sí que era ja un primer pas positiu. El següent hauria estat la incorporació dels artistes més significatius del moment, que haurien projectat llur potència de creació vers l'execució d'obres per a un públic més extens que el dels habituals compradors. Això hauria enriquit aquesta tendència artística, i compensat l'excessiva inclinació decorativa dels primers. El temps i les perspectives il·limitades de treball que donava als artistes la instauració de la República, i l'ascensió del proletariat com a classe d'avantguarda, artífex principal i dirigent de la Revolució Democràtica, haurien fet la resta.

Però amb la derrota del poble l'any 1939, i la consolidació al poder de l'oligarquia financera i terratinent, portadora de les tendències més reaccionàries, es va produir l'escanyament de tot moviment progressiu i democràtic del país. La substitució, en el govern, dels representants de la burgesia nacional pels defensors dels interessos dels monopolis, va ofegar també el moviment artístic més important que s'havia produït en molt de temps.

LES CARACTERÍSTIQUES DEL MERCAT ACTUAL

En establir-se la dictadura franquista, la qualitat de les obres d'art va sofrir un terrible descens de nivell. Això fou degut a dues causes: 1^a, la majoria dels artistes sortiren a l'exili; 2^a, els nous clients que constituïren el mercat artístic del franquisme, preferien el més decrepit academicisme, reflex claríssim de la mentalitat reaccionària i de la incultura de l'oligarquia i del seu equip governamental. Es l'època de les obres de tema religiós, dels paisatges bucòlics i de les natures mortes del pitjor gust. "Volvamos al Museo del Prado" deien els artistes del règim, donant a aquestes paraules la més retrògrada de les significacions.

Els intents que els artistes joves van començar a fer per "modernitzar" o "posar al dia" el clima artístic espanyol, eren ignorats per les esferes governants.

Poc a poc, els artistes anaren manifestant llur disconformitat amb els cànons oficials: pintaven i esculpïen obres netament influenciades pels corrents europeus dels últims 30 anys (neocubisme, surrealisme, expressionisme, constructivisme, etc.), o eren influenciats per l'expressionisme dels muralistes mexicans. Els joves artistes espanyols —en general procedents de la petita i mitjana burgesia—, en orientar-se vers l'exterior, reflectien en certa manera el desengany sofert per llurs capes socials d'origen que —lesionades en llurs interessos per la política de la dictadura— se n'allunyaven i cercaven novament a Europa la solució de llurs problemes.

No analitzarem aquí, a causa de la seva complexitat, els aspectes positius i negatius d'aquesta actitud. Només constatarem que, en el terreny artístic, l'ús d'un llenguatge plàstic distint de l'oficialment aprovat, fou sistemàticament ignorat¹ fins que —a partir del 1955, amb la Biennal Hispano-americana celebrada a Barcelona— l'"informalisme" passà a gaudir dels favors oficials. Això es produí immediatament després que, en 1953, amb la instal·lació de les bases nor-americanes a Espanya, vam rebre triomfalment —junt amb les bombes atòmiques— l'*action painting* procedent dels Estats Units. Aleshores els "seleccionadors oficials" del règim comença-

¹ El *Salons d'Octubre* realitzats a Barcelona i altres manifestacions d'aquest tipus eren el fruit de la iniciativa privada.

ren a descobrir las excel·lències d'un art que no té pèrdua per a la seva causa. Així, l'"informalisme" ha entrat, amb l'aval nord-americà per la porta gran del panorama artístic espanyol i s'ha convertit en un magnífic instrument publicitari per a un règim decrepit que tan necessitat es troba d'instruments d'aquest tipus.

Són escrits centenars d'articles, dintre i fora d'Espanya, per convèncer els espanyols que, encara que poble econòmicament i socialment retardat, som un poble productor d'artistes sense parió. Es diu que donem un nou exemple al món amb aquest art nou, que és, al mateix temps, un art etern. Es parla reiteradament de l'esperit creador de la "raça", d'un art tan pur que no reflecteix cap situació, ni tan sols un estat d'ànim, d'un art intemporal, etc.

El règim —a través de la Direcció General de Belles Arts— s'esforça a dirigir els artistes cap al mercat exterior. La publicitat donada als premis de les Biennals de Venècia i Sao Paulo, la literatura feta a l'entorn de la "nova escola artística espanyola", serveixen per a fer creure a la majoria d'artistes que primer cal fer-se un nom a l'estranger i després tornar al país per ... continuar venent a francesos, alemanys i americans.

A Catalunya, el comprador habitual desconfia i adopta una actitud desorientada davant l'allau d'"abstracció informalista" que envaeix les galeries. Així es redueix encara més el poc mercat interior que abans existia. És clar que l'actitud de la burgesia catalana mitja, abstenint-se de comprar, respon no sols a una discrepància de criteri estètic sinó —principalment—, a la difícil marxa dels seus negocis.

Per a l'artista del país queden avui dues "solucions": treballar per a l'Església, la qual cosa implica una total submissió, o seguir els consells del règim i marxar a l'estranger, especialment a París, per intentar trobar una galeria que s'encarregui de la venda de les seves obres. És evident que això no és gens fàcil: per començar, cal una carta de presentació que normalment consisteix a haver estat seleccionat per a qualsevol de les diverses biennals internacionals (especialment Venècia, Sao Paulo o París). En alguns casos, la sola menció del nom al catàleg oficial és suficient per a retenir l'atenció del marxant.

Avui, doncs, la principal preocupació dels artistes espanyols és d'obtenir que se'ls "seleccioni". Cal conèixer el comissari governamental de les exposicions¹, ésser amable amb ell, fer valer influències familiars i de tota mena. Els qui repudien aquests procediments que no tenen res a veure amb llur obra, després d'haver intentat desesperadament vendre a Barcelona o a Madrid, surten a l'estranger a augmentar el nombre dels 35.000 pintors i 15.000 escultors, de varies nacionalitats, que hi ha a París i que viuen com poden, en espera d'arribar a obrir-se camí, algun dia, amb llur art.

Cal afegir, encara, que no tots els "seleccionats" aconseguen situar-se en el mercat. Ells i els més destacats dels 50.000 artistes citats, són una espècie d'espasa de Damocles, suspesa sobre els artistes "de plantilla". Quan aquests no es mostren suficientment dúctils respecte a les exigències del marxant, llurs noms desapareixen i nous artistes ocupen llurs llocs. Són una minoria els qui se salven, i no per llur valor objectiu, sinó perquè la Borsa mundial de l'art necessita d'uns valors estables, creats per ella, per a poder especular amb la resta. El mercat mundial artístic ha arribat també avui a la situació de monopoli.

Aquestes són les línies generals del panorama que s'ofereix avui a l'artista espanyol. La dictadura del general Franco, instrument del poder dels financers i dels terratinents, les capes socials més reaccionàries, ha estat incapaç de proporcionar als artistes els mitjans materials adequats perquè exercixin llur professió al nostre país, que tan necessitat està de la cooperació de tots. La solució que el règim ofereix als artistes és l'emigració, la mateixa solució que ofereix als treballadors condemnats per l'atur forçós o pels

¹ Recentment, els artistes participants a l'exposició "36 peintres contemporains d'Espagne" (Paris, Maison de la Pensée Française, maig-juny 1961) han adreçat un escrit a les Biennals de Venècia, Sao Paulo i Paris sol·licitant la constitució d'un Pavelló lliure d'Espanya, independent del pavelló oficial espanyol. El document — que qualifica el Sr. González Robles, comissari del Govern espanyol, de falsari i xantatgista, és signat pels següents artistes i crítics: Vázquez Díaz, Ceferino Moreno, Aurelio Pérez, Angel Cañizares, J. M. Caneja, García Ochoa, A. G. Pericás, R. Zamorano, J. M. Moreno Galván, Garrido, Ortiz Valiente, Guillermo Delgado, M. Calvo, A. Bonet-Correa, M. Ruibal, Fco. Mateos, Antonio Saura, Manolo Millares, A. R. Valdivieso, M. Chirino, Lucio Muñoz, Javier Calvo i d'altres.

salariis de fam. Així, pel que fa referència a l'art, la dictadura mostra una vegada més el seu caràcter antinacional, en flagrant contradicció amb els interessos generals del país.

Els esforços dels "ideòlegs" oficials per a convèncer l'opinió pública i els artistes del caràcter cosmopolita del l'actual art espanyol, concretament de l'"informalisme", i la invitació a cercar la solució en el mercat exterior pel procediment humiliant de precis i favors, per l'allunyament dels greus problemes nacionals, són una bona demostració de la feblesa d'un règim corromput que es descompon i que veu en la canalització cap a l'emigració massiva, una vàlvula de seguretat de l'ordre social imposat.

Ja és hora que els artistes prenguin consciència d'aquesta situació. Les disquisicions

del règim en matèria artística es redueixen a un diàleg minoritari, car les masses —que són les que han de jugar el paper determinant en el nostre període històric— ignoren els artistes perquè aquests també les ignoren. ¿Com es pot exigir el reconeixement popular desentenent-se dels problemes fonamentals que preocupen la majoria? L'artista conscient hauria d'esforçar-se perquè l'art no es redueixi a un simple joc estètic, només comprensible pels iniciats, sinó perquè, en penetrar tots els sectors de la societat, es converteixi en un element imprescindible en la vida del poble. Només així l'art acomplirà la seva tasca educadora i influent sobre el medi social i arribarà a ser "part integrant del mode de vida", és a dir: una forma superior de cultura.

Es ben sabut que els governs imperialistes, sobre la base de les idees de Keynes, intenten solucionar les dificultats econòmiques mitjançant les despeses de l'Estat. Diu un manual americà d'economia política: "...és necessari subratllar que quan el Govern despèn *suficient* massa de diner, aconseguint, per exemple, el nivell de despeses de la segona guerra mundial, pot restablir la plena ocupació de la mà d'obra, per profunda que sigui la depressió".¹

Heus aquí els resultats que l'aplicació d'aquests principis donen en algunes de les partides del pressupost dels Estats Units:

	1939		1955	
	MILIONS DE DOLARS	% DINTRE PRESSUPOST	MILIONS DE DOLARS	% DINTRE PRESSUPOST
Despeses militars	1.077	12,20	41.900	65,5
Despeses públiques	3.823	43	1.935	3
Construcció vivendes	154	1,74	367	0,57
Total despeses del pressupost	8.854	—	63.968	—

Evidentment les despeses militars no són l'única forma possible de despeses improductives, però són la forma preferida pels grans trusts, car no hi ha millor procediment per a augmentar els beneficis monopolistes.

¹ M. H. Umbrell, F. F. Hunt, V. V. Kinter: "Economics." *An Introduction to Principles and Problems*, Mc. Grow Hill, New York 1957, 3d. edition.

VIURE NO ÉS FÀCIL per Enric Massó.
Biblioteca Selecta, vol. 305, Ed. Selecta, Barcelona, 1961.

JA A LA mateixa nit de Santa Llúcia van començar a circular rumors sobre *Viure no és fàcil*, la novel·la guayadora del Premi Sant Jordi 1960, els quals rumors asseguraven que un jurat incompetent en les seves tres quartes parts havia atorgat aquell important guardó a la més fluixa de les poques obres premiades. Ara que hem llegit la novel·la, hem pogut constatar que efectivament quant a *Viure no és fàcil* es tracta d'una obra mediocre que pot fer trontollar el prestigi del premi concedit.

Enric Massó havia entrat ja amb mal peu a la palestra literària catalana l'any 1956 quan va publicar la novel·la *Els dos miralls* (Nova Col·lecció Lletres, Albertí Ed., Barcelona), obra enormement enutjosa i d'un romanticisme revellit. L'ensopegada, doncs, ha estat doble.

Tot això és molt lamentable perquè *Viure no és fàcil* —quin títol de folletó!— té bona base i hauria pogut ésser una excel·lent novel·la. L'època en què es desenrotlla l'acció és a finals de la dècada dels quaranta, acabada la guerra mundial, i el lloc, Barcelona. És el temps de l'estraperlo, dels negocis fàcils amb els quals tants especuladors es van fer d'or i tantes indústries van començar sobtadament a destacar gràcies a mil tripijocs. Uns anys especialment magres per al poble, amb el racionament i el pa negre. En alguns moments, Enric Massó aconsegueix una ambientació perfecta, bé que sovint en perd el fil. No hi manquen tampoc detalls totalment extemporanis, com ara la presència en la novel·la de turistes i mariners estrangers, o la referència al vodka com a beguda de moda el qual, realment, la "gente bien" no ha descobert fins no fa gaire.

Quant a la història en si, podia haver estat molt interessant, sobretot si l'autor llimava certes escenes melodramàtiques. Les aventures del jovent burgès barceloní, de les seves relacions amb el vici, de la seva manca

d'ideals, en definitiva del seu "materialisme" en el sentit pejoratiu del mot, era un tema prou interessant per a una novel·la. Podem afegir, fins i tot, que l'autor se'ns presenta carregat de bones intencions, i que alguns fragments de *Viure no és fàcil* tenen, quant el seu contingut social, un valor positiu.

Però en literatura les bones intencions no són suficients. Una bona intenció ha d'anar acompanyada d'una *realització operant*, car, al cap i a la fi, són els resultats que compten. Calia, doncs, alguna cosa més per a transformar una història més o menys exemplar en una novel·la: calia escriure precisament una novel·la, i això és el que no ha fet Enric Massó.

El defecte primordial de *Viure no és fàcil* és d'ésser una obra d'autor-déu, amb tota la impertinència que això comporta als nostres dies. L'autor-déu del segle passat pot semblar avui dia un setciència, però almenys té el decòrum de no ficar-se en la intimitat psicològica dels seus personatges. Avui, en canvi, Enric Massó no en té prou amb allò, i estafà la xafardera de veïnat que ens conta impertinentment mil detalls, dites i àdhuc pensaments atribuïts, dels personatges que ella coneix, així com interpretacions totalment innecessàries sobre llur conducta. D'altra banda, sovint sembla com si l'autor dialogués amb els seus personatges, i això provoca tals confusions que el lector a vegades no sap si determinats pensaments són del personatge o bé de l'autor que acut en la seva ajuda. Gràcies a això les diferents psicologies tendeixen a la uniformitat i de mica en mica van perdent-ne la consistència.

Aquesta amalgama desordenada és fruit, en la meua opinió, d'una manca d'aprofundiment en els diferents tècniques narratives per part del nostre autor. En efecte, si Massó no hagués volgut mesclar tècniques diverses i, sobretot, si hagués estudiat bé les descobertes del realisme crític, hauria segurament deixat de banda un procediment narratiu que en el seu temps el fulletó exhaurí fins a la darrera gota.

La prosa d'Enric Massó és plena de frases

com les següents: “No és pas alegre de viure en un barri així, pensa el frívol Joaquim”. (pàg. 21). “Confon el que en ella no és més que la insatisfacció que dóna el tedi, amb la repugnància de l'altra” (pàg. 36). “Però té un inconvenient: conserva el pudor” (pàg. 36). “Les situacions poden ser forçades o artificioses, en tant que les inclinacions són sempre autèntiques” (pàg. 44). “El que li fa por, i en això demostra ser una noia intel·ligent, és aquesta falta de responsabilitat, aquesta inconstància” (pàg. 148). “Què et passa? — exclama ell lògicament estranyat” (pàg. 212). Els judicis, les apreciacions tan inoportunes de l'autor-déu provoquen avui al·lèrgia en un públic mitjanament cultivat.

La novel·la, doncs, s'esfondra per la manca d'una tècnica eficaç, i consegüentment el tema perd tot el vigor que podia haver tingut. Fragments que haurien resultat remarcables en una altra novel·la, aquí no són sinó de dubtosa eficàcia: Subratllem-ne, però, algun.

“...Allò va ser el començament. Després vingué l'estraperlo. La complicació de la guerra mundial i la influència de la propaganda nazi, van exaltar el materialisme, el culte de la mentida, la divinització de la força. D'un món desfet per la misèria i l'odi, la joventut escèptica sols en podia treure una lliçó de cinisme” (pàg. 109).

Poca cosa més podríem destacar i, encara, sempre, amb l'odiosa espasa de l'omnisciència de l'autor presidint-ho tot. Cal concloure, doncs, que la concessió del Premi Sant Jordi a *Viure no és fàcil* ha estat una de les més desafortunades que recordem en la ja migrada llista de d'encerts que porten els nostres premis literaris. Esperem que l'any 1961 sigui més propici per al Sant Jordi i ens descobrixi una obra realment important.

[BERNAT MIRÓ]

DA NUCES PUERIS de Gabriel Ferrater. Les Quatre Estacions, Josep Pedreira Editor, Barcelona, 1960.

A L'HORA de fer l'examen temàtic de *Da nuces pueris*, distingim clarament dues classes de poemes: el grup de composicions narratives i satíriques que és en realitat un anecdotari sobre la guerra civil, la vida de l'autor i molts altres aspectes de la nostra so-

cietat; i el conjunt de composicions líriques, predominantment amoroses. Encara, en el primer grup faria una subdivisió entre el poema titulat “In memoriam” i la resta de les composicions narratives i satíriques, per motius que més endavant examinarem.

En primer lloc, cal reconèixer que l'entrada de Gabriel Ferrater a les lletres catalanes no podia ésser més triomfal. No dic simplement “a les lletres”, perquè Ferrater havia publicat anteriorment ja alguna cosa en castellà. Si comparem el conjunt de poemes de *Da nuces pueris* amb els de *Intento al poema* de J. M. Andreu, llibre que va guanyar a aquell en el Premi Carles Riba 1959, comprendrem fàcilment que el veredict de jurat devia fonamentar-se en consideracions del tot extrapoètiques, per tal com el recull de Ferrater és, des d'un punt de vista purament literari, superior al d'Andreu.

És evident, en efecte, que *Da nuces pueris*, si n'excloem el poema “In memoriam” i poca cosa més, representa una brillant aportació a la lírica catalana moderna. Ferrater domina, quan vol, la poesia, i ens en dóna belles mostres al llarg del seu llibre. Pot servir-nos d'exemple aquest breu poema titulat “Posseït”:

*Sóc ben lluny d'estimar-te. Quan els cucs
faran un sopar fred amb el meu cos
trobaran un regust de tu. I ets tu
que indecentment t'has estimat per mi
fins que, a la fi saciada de tu,
ara t'excites, te me'n vas darrera
d'un altre cos, i em refuses la pau.
Noc sóc sinó la mà amb què tu palpeges.*

Fora dels poemes enyorosos, Ferrater també aconsegueix bons moments, com és ara aquest fragment de “Paisatge amb figures”:

*Dos reactors corquen el cel. S'enfilen
fins a injectar l'agulla de polsim
al cor del vast oblit solar. Arran
de terra, el món amaga que també
li fuig el seny, i gira amb lenta astúcia
imperiosa...*

Tot amb tot, Gabriel Ferrater perd sovint el domini del seu art, i es deixata en uns versos d'un prosaisme sense justificació. Car, el prosaisme no és precisament un enemic de la poesia —així ens ho ha demostrat la poesia moderna, des dels poetes anglesos fins

a determinats poetes castellans passant pels italians—, però ha de mantenir un alè, una força que cap dels versos prosaics de Ferrater a què em refereixo no té. I si a aquest prosaisme, que afecta purament a l'ordre estètic, afegim un tema insolent i antisocial com és el cas de "In memoriam", aleshores la seva poesia esdevé intolerable.

Ha arribat el moment de parlar d'aquest poema. "In memoriam" és una composició de més de tres-cents versos —la més llarga, i de bon tros, de tot el recull— en la qual el poeta ens narra alguns fets de la seva infantesa a la vila de Reus durant la guerra civil. Ja he dit que des del punt de vista estrictament estètic considero que aquest poema és una mostra que reuneix tots els defectes del prosaisme. Alguns moments resulta tan arbitrària la divisió en decasíl·labs a la italiana (i més encara si tenim en compte que estan plens d'imperficcions), que semblen ben bé trossos de prosa mal tallats. Ja al començament trobem aquests "versos":

*Quan va esclatar la guerra, jo tenia
catorze anys i dos mesos. De moment
no em va fer gaire efecte. El cap m'anava
tot ple d'una altra cosa, que ara encara
jutjo més important. Vaig descobrir
Les Fleurs du Mal, i això volia dir
la poesia, certament, però
hi ha una altra cosa, que no sé com dir-ne
i és la que compta. La revolta? No.
(...)*

Si és tan poc afortunada l'expressió formal del poema, compensa els seus defectes el tema? En ell mateix l'argument no pot ésser més interessant. Uns records de la guerra civil, del terrible drama que va flagellar el nostre país i que encara patim, són temes no massa abundosos en la poesia catalana. Però tampoc Gabriel Ferrater no ha reeixit en aquesta empresa. Ens demostra una vegada més que a l'hora del combat no podem ésser neutrals i que qualsevol mena de feblesa no és altra cosa que traïció. Ens explica les escenes que ell va viure, ens esmenta la mort dels pobres botiguers pel sol fet d'ésser catòlics, les "atrocidades de la zona roja" en suma. Efectivament, "In memoriam" sembla un d'aquests comentaris insidiosos que la "Radio Nacional de España" ens dedica periòdicament. Era aquest el propòsit de Gabriel Ferrater? Si és així, suposo que

ja haurà enviat un exemplar del seu llibre a Informació i Turisme, tractant d'emular el mediocre escriptor que és Joan Arús, el qual, com tothom sap, té l'honor d'haver escrit un poema dedicat a Franco en català. Car dir la veritat a mitges és sempre falsejar la veritat. ¿Vol dir, potser, aquesta afirmació nostra que el testimoni que ha presenciats *solament* una part del drama ha de callar sempre? Certament no. Ara bé: un elemental deure cívic li imposa que si en determinades circumstàncies, com són aquestes per les quals està passant Espanya, el seu testimoniatge no pot servir sinó l'enemic, llavors sí que, excepcionalment, cal callar; altrament, es comportarà com a encobridor de la tirania.

Da nuces pueris, doncs, pel que hem vist, seria una obra força important si l'autor n'exclogués el, diguem-ne, poema "In memoriam" i en refés alguns altres. Que l'autor és capaç d'escriure excellent poesia, ho demostra precisament el cas concret que un estat d'ànim similar al de "In memoriam", amb tot el seu profund escepticisme, és reprès en el poema "El secret", el qual en una vintena de versos expressa molt millor el que l'autor pretén dir en aquella tirallonga versificada. L'autor ens dóna aquí la mateixa visió pessimista de l'amistat:

*...Que no sàpiga ningú
que no vam dir ni sentir res. Que puguin
odiar-nos també, fraternalment.*

Germanor, amor, ideals, són fenòmens abstractes que Gabriel Ferrater satiritza en tot moment. Així, en la presentació —la qual apareix estranyament al final del llibre, no sense gràcia— ens diu, amb una frivolitat digna d'un cultíssim i refinat burgès parisenc: "M'agrada la ginebra amb gel, la pintura de Rembrandt, els turmells joves i el silenci. Detesto les cases on fa fred i les ideologies".

De debò que és una llàstima. Gabriel Ferrater podria ésser un gran poeta i ocupar un dels primers llocs en la lírica catalana actual. Si no s'allibera del llast negatiu que arrossega la seva poesia, Ferrater podrà continuar essent l'home de les facècies de saló, l'etern confegidor de "boutades", però mai no serà un poeta en tota l'extensió artística i humana que això suposa.

PARAULES PER A NO DORMIR de Joaquim Horta. Els Llibres de l'Ossa Menor. Barcelona 1960.

BEN SUGGESTIU és el nom que encapçala el volum nº 41 de la Col·lecció Ossa Menor. Doncs bé: darrera d'aquesta significativa suggerència, hi trobem quelcom que ens fa dir que sí, que val la pena de no dormir i que és meravellós i encoratjador de contemplar pàgina a pàgina l'evolució de l'intens drama d'un home que viu, que intenta de comprendre el que molts encara no han comprès, que vol trobar la manera de posar-hi remei i que suggereix, o més ben dit, *obliga* a no dormir i, en intentar desvetllar-nos, es dóna tot en els seus poemes, valentament i sense reserves.

Joaquim Horta és un xicot que tenia uns deu anys quan Espanya fou martiritzada, i reacciona de la única manera que pot reaccionar tot home de consciència sana dins un ofec i una opressió com els nostres, és a dir, amb cega esperança, amb veritable desesper d'esperança:

*Acabarem algun dia, potser demà
amb les paraules inútils i boniques,
el dring de la porcellana fina,
i les marionetes de foscos colors.*

.....
i creurem en els homes i en els dies.

El poeta s'adona del que l'envolta, es fa acusador i diu obertament als botxins, cara a cara, el que pensa, i sent llàstima d'ells:

*A vosaltres, maleïts ulls, us escupo;
no penseu, però, que ho faci venjativament:
ho faig pietosament, desesperadament,
amb la mà a la butxaca
i una adolorida mirada!*

Té evidentment raó Joaquim Molas quan afirma en el pròleg que "sota el teixit més aviat confús de la nostra poesia actual, sembla que comença a insinuar-se una certa direcció, fins ara més important per les actituds revolucionàries, que pels guayns estrictament literaris". De totes maneres, Joaquim Horta ens fa sentir, en la majoria dels seus poemes, a part de la joia de veure expressat el comú denominador del nostre moment, l'emoció que tramet tota obra poèticament acabada. Es aquesta la poesia que ens cal, són aquests els escriptors que necessitem. El

nostre país es troba en una situació en què no es pot permetre que el joc ocupi un lloc primordial. Pot haver-hi joc, n'hi ha d'haver, però cal vigilar. Cal que el joc no visqui exclusivament per ell mateix, sobretot en els moments de perill. El joc ha d'*actuar* llavors sobre la societat en la qual es dóna, i ara ens trobem en un d'aquests moments. La història no serà indulgent amb qui, en aquestes altures, continua volent tancar-se dins el seu egoisme d'escriptor fora del temps. El qui s'aferra a una poesia d'evasió, avui, a Catalunya, a Espanya, o té una privilegiada situació per a defensar, o té una confusió mental, o bé les dues coses. Joaquim Horta no es troba pas en aquest cas. En el seu llibre veiem clarament com el punyeix i revolta la realitat que trepitgem per força:

Sobtadament es van trencar les rialles

*Fa molts anys que les tardes són de color de
/ plomb.*

Això ho diu Joaquim Horta a la segona part del volum, quan s'adona de "com és deserta i solitària" la seva nit i posa tots els poemes que segueixen sota l'esperançadora cita de Nazim Hikmet: "Viure com un arbre sol i lliure. Viure fraternalment com viuen els arbres d'un bosc". Es potser la diferència que trobem de la primera a la segona part del llibre (en la primera només havia arribat l'autor a "sol i lliure"), aquesta evolució indefugible i fatalment lògica de tot home que escriu, que sent el que escriu, que sap per què ho escriu i per a qui ho escriu, el que més ens fa estimar l'obra de Joaquim Horta, que podria també fer seves les paraules del gran poeta castellà Gabriel Celaya, amb les quals desitjo posar punt final a aquesta crítica: "Maldigo la poesia concebida como un lujo..."

[IRENE SANTJORDI]

UNA SELVA COM LA TEVA de Manuel de Pedrolo. Col·lecció El Dofí. Ed. Destino. Barcelona 1960.

ES DIU que *Una selva com la teva* és la millor obra que Manuel de Pedrolo ha ofert, fins ara, als seus lectors. Després de llegir-la amb tota la nostra millor voluntat per tal de trobar-hi alguna cosa que la faci mereixedora del nostre elogi, hem de lamentar sincera-

ment l'afirmació esmentada que, de ser certa i em sembla que sí, ens fa trencar d'un cop amb el nostre dubte sobre la veritable qualitat literària d'aquest autor. Es cert que en una època d'anormalitat com l'actual, és aconsellable, a vegades, de fer la vista grossa i d'acceptar per bo allò que simplement s'insinua com a tal. Això és precisament el que fa tothom respecte a certs autors que, per la seva joventut, fan pensar en una nova orientació o bé en una maduresa futura que encara podrà donar bons fruits. En el cas que ara examinem, però, cal que comencem a rumiar si les esperances que havíem posat en les indiscutibles dots narratives de Pedrolo no eren infundades. De seguir aquest autor pels camins sense sortida en què s'ha anat embrancant fins avui, haurem de desenganyar-nos d'un cop i acceptar que Pedrolo, en temps normals, vull dir de completa llibertat cultural per al nostre poble, no passaria de ser un escriptor de prosa fàcil. Per bé que és trist d'adonar-se que estem parlant, precisament, d'un dels pocs narradors de què disposem, cal que ens mirem fredament aquest problema i que cerquem ja els veritables valors de les nostres lletres per tal d'establir-ne clarament les categories.

Una selva como la teva és una obra sense consistència, els personatges principals de la qual, carregats de complexos i de reaccions anormals, no es veuen reflectits ni projectats en unes circumstàncies determinades o en un ambient o societat concrets, sinó que són absurdament abstrets de tota realitat i aïllats del que els envolta. Per a explicar-nos llur anormalitat, Pedrolo es basa simplement en el vell recurs de les complicacions sexuals.

La protagonista —Angela— és una noia sense principis ni escrúpuls. Si al començament el personatge té una certa consistència humana, ben aviat notem nombroses falles a les quals l'autor dóna la fàcil sortida de la bogeria. El desequilibri mental de l'Angela es fonamenta, a més a més, en una escena eròtica que presencià "*i en la qual és permès de sospitar que l'obligaren a prendre una certa part*", en la seva adolescència.

El protagonista —Ignasi— gaudeix també d'una sèrie d'anormalitats amb origen sexual, provocades, naturalment, per l'anormalitat sexual de la seva mare: el pobre xicot és fill natural d'una dona que, després de la seva reliscada, ha agafat una terrible alèrgia al

sexe i fa que la infantesa, adolescència i joventut de l'Ignasi esdevinguin un seguit d'inhibicions de tota mena. Com a conseqüència de l'actitud materna, l'Ignasi té una sèrie de prejudicis molt arrelats, que oblida fàcilment quan l'Angela se li ofereixi per segona vegada. A partir d'aquest moment, l'Angela esdevé una veritable obsessió per a l'Ignasi. La segueix a tothora i fa tota mena de paperots per tal de tornar-la a posseir. Ella, que mentrestant ha retrobat el seu primer amant —ara és casada amb un altre—, es dedica a fer-hi de nou vida marital i, cada vegada més boja, de l'acomplexat Ignasi no en vol ni sentir parlar. La novel·la s'acaba amb un crim espantós, tan inesperat com inversemblant.

Aquest argument entortolligat i poc substancial, farcit d'escenes sexuals, demostra que, una vegada més, Pedrolo segueix tenint la virtut d'estar passat de moda. Quan el mercat europeu es trobava ja saturat de les obres de Kafka, aparegué el nostre autor amb les seves angoixes depassades. Ara, que les teories freudianes no tenen ni remotament l'acceptació de què gaudien abans dels anys trenta, Pedrolo tracta la líbido com a única força motriu dels seus personatges.

Les incidències de l'anècdota ens són presentades des de tres angles i estils diferents: la narració del present, en tercera persona, té la part més important. Es veu completada per l'explicació del passat de l'Angela, sota la forma d'una informació que porta a terme una agència de detectius, i per un diari íntim, extremadament enutjós, del protagonista, gràcies al qual coneixem a fons la complicada psicologia de l'Ignasi.

D'una novel·la en què la part essencialment narrativa no és massa interessant, en què les informacions dels detectius no tenen altra finalitat que la d'explicar la bogeria de la protagonista donant ensems, és cert, un aire de *suspense* a l'obra i en què, finalment, la part que vol ser "filosòfica" es queda així, entre cometes, em sembla que n'es òbvia la mediocritat.

No afegirem sinó que és el nostre sincer desig que Pedrolo airegi definitivament les seves idees i ens doni aquella novel·la tant de temps esperada per tothom, la qual ja comencem a desesperar d'arribar a veure.

SOBRE LA LLUITA A LA UNIVERSITAT

*DOCUMENT fet públic per un grup d'intel.lectuals de Madrid solidaritzant-se amb la protesta dels intel.lectuals catalans adreçada al Rector de la Universitat de Barcelona.*¹

ELS SOTASIGNANTS, universitaris i estudiants de les diverses Escoles i Facultats de Madrid, expressen llur solidaritat amb llurs companys de Barcelona i s'adhereixen a la petició formulada per les més rellevants personalitats de la intel.lectualitat catalana.

A més, demanen l'adhesió de tots els intel.lectuals residents a Madrid a aquest document.

Ciutat Universitària de Madrid, maig de 1961.

Segueixen les signatures de 161 estudiants madrilenys i les dels següents intel.lectuals:

Juan Antonio de Zunzúnegui, Ignacio Aldecoa, Angela Figuera Aymerich, Angel María de Lera, Gonzalo Torrente Ballester, R. Zamorano, Manuel Calvo, Mateos, Moreno Galván, Antonio G. Pericás, A. Buero Vallejo, Angel Fernández Santos, S. Ayllón, J. R. Marra López, Dionisio Ridruejo, J. Diamante, Alberto Gil Novales, A. López Salinas, Antonio Ferrés, Nino Quevedo, Jesús López Pacheco, Bernabeu Llatas, Jorge Campos, Aquilino Duque, Ramón de Garciasol, Enrique Canito, Carlos Alvarez, Consuelo Bergés, Lauro Olmo, José Antonio Novais, Pedro Dicenta, José Luis Gallego, María Alfaro, Vicente Gaos, Alfonso Sastre, Eva Forest, José María de Quinto.